

Redaktor: Peter Lenyi

ISBN 978-80-969392-8-2

EAN 9788096939282

		14	gizli qüsurlar	30	mədəniyyət mərkəzləri	46	isitmə
		15	anbar	31	özünüə verməli olduğunuz suallar	47	tarixi qatlar
		16	çardaq	32	restavrasiya ilə əlaqədar tövsiyələr	48	saxta sərvət
1			giriş	17	gəmi	33	rekonstruksiya işlərinə qeyri-maliyyə dəstəyi
2			mədəniyyət fabrikləri	18	dairəvi məkan	34	memarlıq konsepsiyasının ifadə olunması
3			binaları sevmək	19	potensialı olan məkanlar	35	əsas örtükdür
4			məkan	20	qaz anbarı	36	məkanın kiçildilməsi
5			ambisiyalar	21	dəmiryol stansiyası	37	müvəqqəti arakəsmələr
6			köhnə və yeni	22	vaqonlarda yerləşən studiyalar	38	işçilərlə ziyarətçilərin ayrılması
7			bu işlər adətən belə başlayır	23	"beer crate" səhnəsi	39	dar məkan
8			proqramın binaya uyğunlaşdırılması	24	bir böyümənin tarixçəsi	40	sənaye qalereyası
9			zəbt etmək zamanı	25	köç	41	karkas
10			qrantsız	26	yanlış fikirlər	42	səyyar mebel
11			özəl və dövlət sektorlarının əməkdaşlığı	27	tikinti işləri nə vaxt başa çatacaq?	43	"qara qutu" teatrına çevrilə bilən səhnə
12			mühafizə olunan obyektlər	28	think tank (beyin mərkəzi)	44	hamar döşəmə
13			ruhların qovulması	29	fəsiləsiz təkmilləşdirmə	45	yığılıb-açılan oturacaqlar

Mədəniyyət mərkəzlərinin layihələndirilməsi

62	yanğın çıxışı	78	velosiped emalatxanası	94	vizitkalar	110	terras bağçası
63	havalandırma	79	mətbəx	95	poster mədəniyyəti	111	potensiala malik terras
64	yaşıl divar	80	səs-küy	96	açıq qapılar	112	terras reklamları
65	assosiasiya	81	işıq	97	nizamsızlıq	113	damda yerləşən bağça
66	sənaye və mədəni istehsalat	82	barlar	98	keçid	114	yaşıl dam
67	canlı muzey	83	boş yerlərin icarəsi	99	gözəllik	115	kənd təsərrüfatı
68	çətin vaxtlar	84	naharla ödənən əmək haqqı	100	giriş	116	asfalt meydança
69	hissə-hissə açılış	85	dülgərlər ittifaqı	101	velosiped duracaqları	117	açıqlıq
70	açıq məkanlarda kabinələr	86	ildönümü ziyafəti qarşılığında edilən təmir	102	iki fəsad	118	göz önündə və təhlükəsizlikdə
71	muzey, səhnə, restoran	87	yarmarkadakı xalçalar	103	fəsad qalereyası	119	qurulan ərazi
72	alətlər	88	pulsuz yağış ponçoları	104	müvəqqəti fəsad	120	hasarlar
73	qaldırıcı kran	89	borc	105	qraffiti	121	açıq ərazi
74	emalatxanalar	90	təkrar istifadə olunan fincanlar	106	qraffiti icması ilə əlaqələr	122	incəsənət və yaradıcılıq üz-üzə
75	çörəxana	91	tualetlər	107	dəlilik	123	son
76	İran müqavimət kitabxanası	92	istiqamətlənmiş işıq	108	perqola	124	müəllif təşəkkür edir
77	kitab mağazası	93	loqo	109	həyat	125	iştirakçıların siyahısı

1 giriş	28 think tank (beyin mərkəzi)	50 bərpa komitəsi
2 mədəniyyət fabrikləri	29 fasiləsiz	51 əsas təchizatçı
3 binaları sevmək	təkmilləşdirmə	52 xidmət təchizatı
4 məkan	30 mədəniyyət mərkəzləri	53 mümkünlük
5 ambisiyalar	31 özünüə verməli olduğunuz suallar	54 yeganə bərpa edilmiş bina
6 köhnə və yeni	32 restavrasiya ilə əlaqədar tövsiyələr	55 giriş
7 bu işlər adətən belə başlayır	33 rekonstruksiya işlərinə qeyri-maliyyə dəstəyi	56 vestibül
8 proqramın binaya uyğunlaşdırılması	34 memarlıq konsepsiyasının ifadə olunması	57 qarderob
9 zəbt etmək zamanı	35 əsas örtükdür	58 çıxışlar
10 qrantsız	36 məkanın kiçildilməsi	59 infoqrafika
11 özəl və dövlət sektorlarının əməkdaşlığı	37 müvəqqəti arakəsmələr	60 yerini dəyişən icarədarlar üçün əlaqə
12 mühafizə olunan obyektlər	38 işçilərlə ziyarətçilərin ayrılması	61 fotoqalvanik sistemlər
13 ruhların qovulması	39 dar məkan	62 yanğın çıxışı
14 gizli qüsurlar	40 sənaye qalereyası	63 havalandırma
15 anbar	41 karkas	64 yaşıl divar
16 çardaq	42 səyyar mebel	65 assosiasiya
17 gəmi	43 "qara qutu" teatrına çevrilə bilən səhnə	66 sənaye və mədəni istehsalat
18 dairəvi məkan	44 hamar döşəmə	67 canlı muzey
19 potensialı olan məkanlar	45 yığılıb-açılan oturacaqlar	68 çətin vaxtlar
20 qaz anbarı	46 isitmə	69 hissə-hissə açılış
21 dəmiryol stansiyası	47 tarixi qatlar	70 açıq məkanlarda kabinələr
22 vaqonlarda yerləşən studiyalar	48 saxta sərvət	71 muzey, səhnə, restoran
23 "beer crate" səhnəsi	49 yenilənmə və rəqabət	72 alətlər
24 bir böyümənin tarixçəsi		73 qaldırıcı kran
25 köç		74 emalatxanalar
26 yanlış fikirlər		75 çörəxana
27 tikinti işləri nə vaxt başa çatacaq?		76 İran müqavimət kitabxanası
		77 kitab mağazası

78 velosiped	106 qraffiti icması ilə
emalatxanası	əlaqələr
79 mətbəx	107 dəlik
80 səs-küy	108 perqola
81 işıq	109 həyət
82 barlar	110 terras bağçası
83 boş yerlərin icarəsi	111 potensiala malik
84 naharla ödənən əmək	terras
haqqı	112 terras reklamları
85 dülgərlər ittifaqı	113 damda yerləşən
86 ildönümü ziyafəti	bağça
qarşılığında edilən təmir	114 yaşıl dam
87 yarmarkadakı	115 kənd təsərrüfatı
xalçalar	116 asfalt meydança
88 pulsuz yağış	117 açıqlıq
ponçoları	118 göz önündə və
89 borc	təhlükəsizlikdə
90 təkrar istifadə olunan	119 qurulan ərazi
fincanlar	120 hasarlar
91 tualetlər	121 açıq ərazi
92 istiqamətlənmiş işıq	122 incəsənət və
93 loqo	yaradıcılıq üz-üzə
94 vizitkalar	123 son
95 poster mədəniyyəti	124 müəllif təşəkkür
96 açıq qapılar	edir
97 nizamsızlıq	125 iştirakçıların
98 keçid	siyahısı
99 gözəllik	
100 giriş	
101 velosiped	
duracaqları	
102 iki fəsad	
103 fəsad qalereyası	
104 müvəqqəti fəsad	
105 qraffiti	

Stanica

Žilina-Záriečie

TRANS
EUROPE
HALLES

məkan

yenidənqurma

içəri

bayır

müvəqqəti

balaca

böyük

Тərcumə edən:

Babbler Fish Translation Services

Tel.: (+994 12) 555 25 51

Mob.: (+994 51) 756 11 33

E-mail: office@babfish.az

www.babfish.az

Mədəniyyət və Yaradıcılıq

Avropa İttifaqının Şərq Tərəfdaşlığı proqramı

Bu kitab Avropa İttifaqının Şərq Tərəfdaşlığı Mədəniyyət və Yaradıcılıq Proqramının ilə tərcümə olunub və elektron variantda hazırlanıb.

Bu kitabın məzmunu Avropa İttifaqının rəsmi rəyini əks etdirmir. Kitabda verilən məlumatlara və ifadə edilən fikirlərə görə müəllif məsuliyyət daşıyır.

Proqram Avropa İttifaqı tərəfindən maliyyələşdirilir.

BRITISH
COUNCIL

NATIONAL
CENTRE FOR
CULTURE
POLAND

GOETHE-INSTITUT

Proqram Soros Fondu Moldova, Polşa Milli Mədəniyyət Mərkəzi və Höte İnstitutu ilə əməkdaşlıq çərçivəsində British Council-in rəhbərlik etdiyi konsorsium tərəfindən idarə olunur.

1 giriş

Yaşadığımız mühitin dəyişdirilməsi arası kəsilməz, sonsuz bir prosesdir. Onun əsasında daha yaxşı olmaq, həyata daha çox bağlanmaq, cəmiyyətin inkişafından geri qalmamaq, dəyişən sosial ehtiyaclara uyğunlaşmaq səyləri dayanır.

“Trans Europe Halles” şəbəkəsinin üzvü olan mədəniyyət mərkəzlərində dizayn prosesi mədəni fəaliyyətin digər növləri ilə sıx əlaqədə həyata keçirilir. Bu prosesdə vacib olan sadəcə nəticələr deyil. Burada vacib olan yaradılma və sonrakı istifadə mərhələsindəki gerçəkləşdirilmə prosesinə verilən əhəmiyyətdir. Bu mərkəzlərlə iri dövlət təşkilatları arasındakı ən böyük fərq isə memarlıq layihələri (eləcə də şəhərsalma planlaşdırılması) ilə incəsənət və mədəniyyət proqramlarının bir-birini qarşılıqlı olaraq tamamlamasıdır.

Burada maraq kəsb edən əsas məsələ fəsadlar, abidələrin ölçüləri ya da kapital qoyuluşlarının məbləği deyil, müxtəlif proqramlar, fəaliyyət növləri, incəsənət ustaları və onların auditoriyaları arasındakı yaxın əlaqələrdir.

Mədəniyyət mərkəzlərinin birlikdə işləyib hazırladığı proqramlar haqqında çox vaxt digər sahələr heç bir məlumata malik olmur. Həmin proqramlar yaradıcılıq axtarışında olan memarların, dizaynerlərin, incəsənət ustalarının, menecerlərin, könüllülərin,

tələbələrin, texniki işçilərin, pərəstişkar auditoriyasının və qonşuların ideyalarının toqquşması nəticəsində yaranır.

Bu kitab mədəniyyət mərkəzləri ilə əlaqədar şəxsi təəssürlər, müşahidələr, rəylər və mövqelərin toplusundan ibarətdir.

Kitaba gerçək həyatdan misallar, əhvalatlar, sxemlər, plan və diaqramlar daxil edilmişdir. Həm ensiklopediya, soraq və ya məlumat kitabçası, həm də gündəlik kimi oxuna bilən bu kitab artıq mövcud olan və yeni yaranacaq mərkəzlər, memarlar və digər peşə sahibləri üçün nəzərdə tutulmuşdur. Kitabın ərsəyə gətirilməsi məqsədi ilə aparılan tədqiqat işçi qruplar tərəfindən işlənib hazırlanan bir həftəlik, kiçik miqyaslı və ucuz başa gələn layihələrdən tutmuş uzunmüddətli proseslərə aid olan müxtəlif memarlıq problemlərinin aşkarlanması və həlli üzrə məsələlərin, mədəniyyət mərkəzlərinin şərtlərinin, tələbatlarının və problemlərinin həllinin öyrənilməsinə yönəlmişdir.

Mən kitab üzərində işləməyə 2011-ci ilin sonunda başladım. Birinci ziyarət etdiyim mərkəz may ayında Budapeştdəki “Bakelitstudio”, sonuncu isə 2013-cü ilin dekabr ayında Londondakı “Village Underground” mərkəzi oldu.

Bütün gördüklərimi və eşitdiklərimi bacardığım qədər bu kitabda sizə olduğu kimi çatdırmağa çalışmışam. Bir müəllif olaraq məqsədim özümü memar kimi göstərmək ya da tənqidçi kimi məsləhət vermək deyildi. Məqsədim qeyri-adi hesab etdiyim məqamları birbaşa müəlliflərin özlərindən və bacardığım qədər olduğu kimi toplamaq idi. Məlumatlar mümkün qədər yığcam, bəzən olduğu kimi, artıq söz və cümlə əlavə edilmədən verilib. Fikrin çatdırılmasında əsas yük bəzən şəkillərin, bəzən də mətnin üzərinə düşür. Dünyanı elə gördüyüm kimi, hər hansı bir üslubdan istifadə etmədən təsvir etməyə, öz şərtlərimi mümkün qədər minimum səviyyədə saxlamağa çalışdım ki, yaranacaq

interpretasiyaların və ya ideyaların tətbiq dairəsi daralmasın.

Nəticədə 30 mərkəzə aid 123 hekayə yarandı. Bu hekayələr toplusunun yaratdığı mozaika azad mədəniyyət mühitində memar kimi işə başlamaq üçün istinad nöqtəsi hesab edə biləcəyim bir məlumat mənbəyidir.

Bu kitabın ərsəyə gəlməsində əməyi olan bütün şəxslərə, o cümlədən mənimlə birlikdə onun üzərində işləyənlərə, məsləhətçilərimə, respondentlərə, ümumilikdə Trans Europe Halles şəbəkəsinə, xüsusilə də Stanica Žilina-Záriečie-yə minnətdarlığımı bildirirəm.

Peter Lényi

Peter Lényi memarlıq təhsilini Slovakiya Texnologiya Universitetində almışdır. O, hal-hazırda Bratislavada fəaliyyət göstərən “20-21” memarlıq studiyasına rəhbərlik edir.

2 | **mədəniyyət fabrikləri**

“Trans Europe Halles” (TEH) müstəqil mədəniyyət mərkəzləri şəbəkəsini təsis edildiyi tarixdən indiyədək köhnə fabrik binaları ilə əlaqələndirirlər. Hətta bu gün də TEH üzvlüyünün şərtlərindən biri mərkəzlərin köhnə kommersiya və ya sənaye müəssisəsində yaradılmasına üstünlük verilməsidir. Fəal gənclərin bu cür köhnə binaları boş olduğuna görə qanunsuz olaraq zəbt etməsi ya da ucuz olduğuna görə icarəyə götürməsi başa düşülən olsa da, onları həmin məkanlara məcburiyyətdən başqa daha nəyin cəlb etdiyini müəyyənləşdirmək bir qədər çətin məsələdir. İlk baxışda bu yarıuçuq, soyuq və funksionallığını çoxdan itirmiş binaların seçilməsinin səbəbi digər variantların olmaması ilə izah edilə bilər, əlbəttə ki, imkan olsa idi hər kəs rahat, yeni və istismara yararlı binalarda yerləşməyə üstünlük verərdi. Bəs onda bunun bir prinsipə çevrilməsinin səbəbi nədir?

Bəlkə də bu sualın cavabını həmin məkanların tarixində axtarmaq lazımdır. Bizim sənaye mirasımız eyni zamanda həm icmaların, həm də xalq hərəkətlərinin tarixidir. Bir çoxlarımızın nəsil şəcərəsinin yaxın keçmişi sənaye inqilabları, fabriklər və depolar, kütləvi istehsal zavodları və topdansaş müəssisələrinin anbarları ilə bağlıdır. Yaxınlarımızın həyatı məhz bu binalarda və onların ətrafındakı evlərdə keçib. Onlar bu yerlər üçün vuruşub, yeni cəmiyyətin təməlini məhz bu yerlərdə qoyublar. Bizim müasir şəhərlər çalışqan

insanların əməyi, bacarığı, ixtiraçılığı və yaradıcılığı sayəsində məhz bu yerlərdə yaranıb. Fəhlə hərəkətlərinin əsaslandığı prinsiplər, eləcə də bərabərlik, həmrəylik və beynəlxalq şəbəkə ideyaları məhz bu məkanlarda yaranıb və özünə yer edib.

Eynilə, işçilərin və onların ailələrinin sosial və mədəni həyatı da, insan üçün əsas olan fərdi və ictimai özünüifadə tələbatı və şəxsi, məhrəm münasibətlər, yeni məhəllələrin salınması və məişət rahatlığının yaradılması ilə birlikdə bu sənaye qovşaqlarının ətrafında cərəyan edirdi. Təxminən iki əsrə yaxın bu məhəllələr istehsalat binalarının yaxınlığında salınırdılar və bu yaxınlıq artıq şəhərlərin və onların sakinlərinin genlərində özünə dərin kök salıb. Keçən əsrin 60-cı və 70-ci illərində böyük istehsal əsri başa çatdıqdan sonra sənayeləşmə dövrünə aid binalar da tərk edildi.

Ancaq bu binalar, onların istifadəsi ilə əlaqədar tamamilə fərqli ideyaları olan gənc nəslə özünə cəlb etməyə başladı. Təsədüfi deyil ki, köhnədən yeniyə doğru ilk rəmzi dəyişikliyə məhz Fabrik adı verildi. Bu, əlbəttə ki, Endi Uorholun 1962-ci ildə Manhettendə, 47-cü küçədəki 231 nömrəli binada yaratdığı studiyanın adı idi. Nyu Yorkun həmin dövrə aid fotosəkillərinə baxsanız şəhər memarlığının sənaye binalarında yerləşən incəsənət ya da mədəniyyət mərkəzlərinin ruhunu kərpic divarlar, polad konstruksiya,

divarların və yolların üstü ilə gedən boru xətləri, dəmir qutular və çox sayda dayaq sütunları ilə necə əks etdirdiyini görürsünüz.. Uorholun valideynləri fəhlə sinfinin nümayəndələri idi. Bəlkə də buna görə o hesab edir ki, kamilliyin, hətta nəcabətin halal əməkdə axtarılması sələflərimizin xatirəsinin uca tutulmasıdır.

1960-cı illərdən başlayaraq Avropada yeni gənclər hərəkatları belə bir ideyanı geniş yaymağa başladılar ki, mədəniyyət ancaq hakim zümrənin inhisarında deyil və hər bir kəsin mədəni sahədə öz sözünü deməsi üçün başqaları ilə bərabər hüququ var.

Bu ideyanı həyata keçirmək üçün yeni məkanlara ehtiyac vardı, çünki mövcud konyunktura “inqilabçılar” öz büllur saraylarında görmək istəmirdi. Atılmış sənaye müəssisələri bu dəfə tamam fərqli funksiya ilə, “mədəniyyət zavodu” kimi istismara qaytarıldı. Köhnə sənaye istehsalı müəssisələri musiqinin, rəqsin, səhnə sənətinin, təsviri incəsənətin yeni formalarının və ümumiyyətlə, özündə dəyişikliyi, azadlığı əks etdirən bütün növ innovasiyaların vüsət aldığı məkanlara çevrildi.

Bu gün kontr-mədəniyyət hərəkatından pank hərəkatına, icmalardan ekologiya qruplarına, məhəllə mərkəzlərindən anarxist qruplara qədər bütün səviyyələrdə sənaye dövrünün mirasının həyata qaytarılması davam edir. 1989-cu ildə “dəmir pərdə” qalxandan sonra dünyaya açılmış yeni məkanda da köhnə binalara münasibət dəyişdi. Hal-hazırda

onlar da Qərbdəki binaların məruz qaldığı transformasiya dövründən keçir. “Trans Europe Halles” şəbəkəsi bu tendensiyanı elə ilk gündən aşkarlayaraq ona qoşuldu. Onun üzvləri tərk edilmiş bağlı bazarlarda, köhnə zavodlarda və oxşar məkanlarda yerləşdilər. Yeni mədəni hərəkatların pionerləri həm də köhnə sənaye obyektlərini mühafizə edir, onların qorunub saxlanmasına çalışırdı. Bu miras müasir cəmiyyətimizin banisi olan insanların timsalıdır. Həmin insanların xatirəsinə heç bir abidə ucaldılmasa da bugünkü rifah səviyyəmizə nail olmaq, gələcək nəsillər üçün yeni imkanlar yaratmaq məqsədi ilə gecə-gündüz tərk edilmiş binaların ruhunu məhz həmin binalar təmsil edir. İsveçin Lund şəhərindəki Mejeriet mədəniyyət mərkəzinin yerləşdiyi sadə, lakin gözəl arxitekturalı köhnə yağ zavodu, Kaapelitehdas (kabel zavodu) mərkəzinin yerləşdiyi və kafedral kilsənin nəhəng interyerini xatırladan, əvvəllər transatlantik kommunikasiya xətləri üçün kabellərin istehsal edildiyi zavod kimi köhnə sənaye obyektlərinin özünəməxsus cazibəsi var. Onların bizə nəql etdiyi tarix kitablarda yazılmayıb və tanımadığımız insanların həyat tarixçələrindən ibarətdir. Ayrı-ayrı siniflərin konyunktur maraqlarından uzaq, mədəniyyət üçün mübarizəni davam etdirən gənclik isə bu tarixi yaşatmağa nail olmuşdur. Belə mədəniyyət və incəsənət mərkəzlərinə və bu cür binalara bütün Avropa ölkələrində rast gəlmək mümkündür. Sizə qalan isə gedib onları kəşf etməkdir.

Sendi Fitsçerəld

3 **İnşaat binaları sevmək**

İşlədiyi məkanla insan arasındakı qarşılıqlı əlaqə çox zaman kənardan hiss olunur.

"Yenilənmə işlərindən əvvəl də biz bu binalardan istifadə edirdik. Biz onları elə olduqları kimi, bir qədər tənha və çox məxsusi post-industrial görkəmləri ilə birlikdə sevdik. Həmin binalarda festivallar, teatr tamaşaları və rəqs ifaları, filmlərin nümayişi, seminarlar, konfranslar və bir sıra başqa tədbirlər təşkil olunurdu. Ancaq onların yenidən qurulmasına ehtiyac yaranmışdı, çünki bir müddət sonra uçub dağıla bilərdilər.

Rekonstruksiya işləri üçün ağır texnika gətirilməzdən əvvəl biz, bütün dostlarımızı, tərəfdaşlarımızı və tamaşaçılarımızı dəvət edib "vida gecəsi" keçirdik. Göz yaşlarımızı saxlaya bilmirdik. Biz binanın ətrafında dolaşaraq əllərimizlə kərpiclərə toxunurduq, rekonstruksiyadan sonra binaların yenilənəcəyinə sevinir, eyni zamanda o "köhnə" görünüşün də qorunub saxlanacağına ümid edirdik. Gördüyünüz kimi, arzularımız gerçək oldu. Rekonstruksiya işləri ən xırda detallara belə böyük diqqət göstərərək aparıldı.

Aqata Etmanoviç

4 **məkan**

Mədəniyyət mərkəzi şəhərdə, yoxsa kənddə yerləşir?

Mədəniyyət mərkəzi şəhərin mərkəzində, yoxsa

şəhəratrafi ərazidə yerləşir?

Mədəniyyət mərkəzi ayrıca binada yerləşir, yoxsa kompleksin bir hissəsidir?

Londondakı "Village Underground" mərkəzi. 15 milyon əhali (paytaxt ərazisi)

Antik teatr səhnəsi, Barselona. 5,3 milyon əhali (paytaxt ərazisi)

"Rödä Sten" müasir incəsənət mərkəzi, İsveç, 522 min əhalisi olan Høteborg şəhəri

“Moritzbastei” mədəniyyət mərkəzi, 521 min əhalisi olan Leypsiq şəhəri.

“Stanica Žilina-Záriečie” mədəniyyət qovşağı, dəmir yolu stansiyasında fəaliyyət göstərir. 82 min əhalisi olan yaşayış məntəqəsi.

“OZU” mədəniyyət mərkəzi, 1257 nəfər əhalisi olan Monteleone Sabino kəndinin yaxınlığında yerləşir.

“Not Quite” mədəniyyət mərkəzi, İsveç, 345 nəfər əhalisi olan Fengersfors adlı qəsəbədə yerləşir.

5 **L** ambisiyalar

Bu işin alınacağını təsəvvür etmək demək olar ki, mümkün deyil və ona görə də bunu ən ambisiyalı layihə adlandırmaq olar.

Lemmit Kaplinski bizə nəhəng kompleksin xarabalıqlarını göstərir. Çox sayda binanın arası ilə keçib irəliləyirik. Sonuncu binanın bərpası çox çətin olacaq.

O, kompleksin girişindən ən uzaqda yerləşən, ən böyük, ən çox dağılmış, və buna görə də ən böyük investisiya tələb edən binadır. Bu bina bütün vaxtını və pulunu onun bərpasına, yenidən göz oxşamasına sərf etmək istəyən şəxslər üçün əsl ilham mənbəyidir.

6 **■** köhnə və yeni

Verkatehdas. Finlandiyanın Həməenlinna şəhərində köhnə tekstil fabriki.

"A38" mədəniyyət mərkəzi, Budapeşt

"Melkweg" konsert klubu və multimedia mərkəzi, Amsterdam

Müasir incəsənət mərkəzi Menų spaustuvė, Vilmüs

"Röda Sten" müasir incəsənət mərkəzi, İsveç, Höteborq şəhəri

7 **bu işlər adətən belə başlayır**

“İnsanlar dost olduqları üçün bir araya gəlir. Daha böyük layihələrin icrasına başlamazdan əvvəl onların ortaq məqsədləri, maraqları formalaşır. Nəhayət elə bir an gəlib çatır ki, onlar hansısa bir təşkilata ehtiyac duyar.

Bizim təşkilatımız da istisna olmadı; o, yaradıcı işi dəstəkləyən dostlar tərəfindən yaradıldı. Təsviri incəsənətlə aktiv şəkildə məşğul olduğum dövrdə şairlər, yazıçılar, film yaradıcıları və sənətsüenalarla dostluq edirdim. O zaman bizi yaxınlaşdıran ortaq platforma rolunu birlikdə şərab içdiyimiz axşamlar, digər əyləncə tədbirləri, kitab təqdimatları və sərgilərin açılış mərasimləri oynadı. Tədbirlərdən sonra incəsənətdə nəyin vacib olduğu, nəyi dəstəkləməli olduğumuz, yaradıcı insanlara iş məkanı yarada bilmək üçün daha nələrə ehtiyacımız olduğu barədə müzakirələr apardıq.

Beləcə, mənim studiyamda təşkilatın yaradılması istiqamətində addım-addım irəliləməyə başladıq. Bir müddət sonra həmin məkan sərgi salonuna, daha sonra isə sadəcə təsviri incəsənət deyil, incəsənətin digər sahələrinə də həsr olunmuş tədbirlərin keçirildiyi ictimai məkana çevrildi. Getdikcə bizim tədbirlərimizdə iştirak edən dostlarımızın, ziyarətçilərin sayı

çoxalmağa başladı və bir gün onların sayı artıq yüzü aşdıqda biz, hazırda ofis olaraq istifadə etdiyimiz otağın tədbirlər üçün artıq kiçik olduğunu gördük. Bütün bu layihələrin reallaşdırılması üçün həqiqətən daha böyük məkana ehtiyacımız var idi.”

Dzintars Zilgalvis

8 **proqramın binaya uyğunlaşdırılması**

*Bir tərəfdə məhdudiyyət, digər tərəfdə isə unikal
xüsusiyyət.*

"Bina doğrudan çox nəhəngdir – 1400 kv. metr sahəsi var, ancaq çox sayda kiçik otaqlara bölünmüşdür. Biz isə bir otağa yerləşə biləcək insanların sayının çox olmasını istərdik. Ümumilikdə 1200 insanı qəbul edə bilərik. Ancaq binada bu qədər insanın eyni zamanda yığışa biləcəyi otaq yoxdur.

Unikallıq elə budur – biz eyni zamanda müxtəlif tədbirlər keçirə bilərik. Bir otaqda teatr tamaşası göstərə, ikincidə musiqili tədbirlər keçirə bilərik, üçüncü otaq isə mütaliə üçün istifadə oluna bilər. Bu, bir tərəfdən əlverişli olsa da, məkan məhdudiyyəti ciddi əngələ çevrilir – konsertlərə ancaq 300 tamaşaçı dəvət edə bilirik.

Biz çıxış yolu olaraq binanı tam istifadə etməyə imkan verən tədbirlərin keçirilməsinə qərar verdik. Belə ki, binada dövrə vursanız bir gecədə həm radio musiqisi, həm hard rok, həm də texno musiqisi altında rəqs edə bilərsiniz; bu kiçik festivala bənzəyir. Əgər siz elektronika otağındasınızsa ağır metal musiqisi mərtəbəsindəki səsi qətiyyənlə eşitmirsiniz. Otaqlar tamamilə təcrid olunmuşdur, ancaq istəsəniz gedib onu da görə bilərsiniz. Divarlar daşdan hörülüb və qalınlığı 3 metrdir.

Daha geniş məkan əldə etmək üçün binanın konstruksiyasında dəyişiklik etmək qeyri-mümkündür. Buna görə də əlimizdə olan məkanlardan ağıllı istifadə etməli, proqramlarımızı binanın konstruksiyasına uyğun qaydada təşkil etməli olduq.

Əgər binanı proqramlara görə dəyişdirə bilmirsənsə, proqramı binaya uyğunlaşdırmalısan."

Torsten Reitler

9 **zəbt etmək zamanı**

*Bizim üçün təkanverici qüvvə istifadə etməyə
hazırlaşdığımız məkanın yox olma təhlükəsi idi.*

Əvvəl müxtəlif təşkilatlardan, əsasən də mədəniyyət sahəsinin nümayəndələrindən, o cümlədən musiqçilər və rəssamlardan ibarət bir şəbəkə vardı və onlar şəhərdə yaradıcılıq studiyası açmaq arzusunda idi. Onlar Pekarna-nı da belə mədəniyyət mərkəzlərindən birinə çevirmək istəyirdi. 1992-ci il idi.

Memarlıq studiyalarından birinin hazırladığı eskiz layihəsi rekonstruksiya işlərinin başlaması üçün kifayət edirdi. Ancaq çox keçmədən işləri dayandırmağa məcbur olduq, çünki həmin dövr siyasi təlatümlər vaxtı idi və körpülərin tikilməsi siyasi baxımdan daha vacib hesab edilirdi.

Bir dəfə 1994-cü ildə kompleksə bahalı maşınlarda kimlərsə gəldiyindən və ərazidə ölçmə işləri aparıldığından xəbər tutduq. Bir nəfər bunu görmüşdü və bizə xəbər vermişdi. Bizi kompleksi zəbt etməyə vadar edən əsas səbəb də elə bu oldu. Biz onu qorumaq, onun nəzərdə tutduğumuz məqsədə uyğun vəziyyətdə qalacağına əmin olmaq istəyirdik.

Borut Venzel

10 **qrantsız**

"Fabrika mədəni məzmunu özü satın alır və özü yaradır. Nə maliyyə fondları, nə də sponsorlarla əlaqələrimiz yoxdur. Bizim mədəniyyət fabrikimiz çətir rolunu oynayır. İcarədarlarımız var və otaqları icarə haqqı müqabilində onların ixtiyarına veririk. İcarə haqqı yüksək deyil və əslində bu məbləğ yaradıcı istehsalat üçün xüsusi güzəşt sayıla bilər. Qazandığımız vəsait maaşların və vergilərin ödənilməsinə, binalarda cari təmir işlərinin aparılmasına, sərgilərin təşkilinə və keçirilməsinə kifayət edir. Biz tamamilə müstəqil fəaliyyət göstəririk və başqalarının maliyyə yardımına ehtiyacımız yoxdur.

Mənim üçün pul qazanmaq və qazandığım pulu necə xərcləyəcəyim barədə qərar qəbul etmək kimdənsə pul dilənmək üçün minlərlə ərizə blankı doldurmaqdan daha asandır. Əminliklə deyə bilərəm ki, mənə 10 saat vaxt versələr həmin müddəti grant almaq üçün ərizə doldurmağa deyil, özüm üçün pul qazanmağa sərf edərdəm. Avropa panklarının müqəddəs prinsipi budur – Hər şeyi özün et — DIY (Do it yourself). Bilirəm ki, grant almaq üçün nəinki minlərlə blank doldurmalı, həm də verilən pulları necə, nəyə xərclədiyim barədə minlərlə hesabat yazmalıyam. Bu mənim üçün çətin məsələdir.

Asya Filippova

11 **Özəl və dövlət sektorlarının əməkdaşlığı**

Digər sektorların özünüidarəetmə sahəsində əldə etdiyi təcrübədən faydalanmaq mədəni fəaliyyətin maliyyələşdirilməsi baxımından yeni imkanlar yaradır.

"Bizim fəaliyyətimizin əsasında özəl sektorla dövlət sektoru arasında əməkdaşlıq dayanır. "Fabryka" iki QHT ("Chorea" teatrı və "Lodz" incəsənət mərkəzi) ilə Lodz şəhəri arasında bağlanmış müqavilə əsasında yaradılmışdır. Biz bələdiyyə təşkilatı kimi qeydiyyatdan keçmişik.

dəyərlər yaradanlara qədər hamının yaradıcı sahəyə münasibətini dəyişmək lazım idi. Bu çox çətin məsələ idi, ancaq, gördüyünüz kimi, öhdəsindən gəldik.

Aqata Etmanoviç

"Art_Inkubator" layihəsinin reallaşdırılması Aİ struktur fondları tərəfindən maliyyələşdirilmişdir. Maraqlıdır ki, qrant mədəniyyətə, mədəni irsin mühafizəsinə və ya turizmə aid kanalla deyil, sahibkarlıq fəaliyyətinin inkişafına çalışan mənbələrdən əldə edildi. Layihə üçün lazım olan əlavə vəsaiti Lodz şəhərinin bələdiyyəsi təmin etdi. "Fabryka" bir təsərrüfat vahidinə çevrilə bilmək üçün öz fəaliyyət konsepsiyasını dəyişdirməli, yenidən təşkilatlanmalı və yeni funksiyaların yerinə yetirilməsinə başlamalı oldu. Bu, son dərəcə unikal, ancaq unikal olduğu qədər də çətin proses idi. Rəsmi şəxsləri yeni modelə az da olsa inandırmaq və vəsait qoymağa (özü də külli miqdarda!) razı salmaq lazım idi. Bunun üçün isə, qrant alanlardan tutmuş iqtisadi və sosial

12 **mühafizə olunan obyektlər**

Bəzi üstünlükləri ilə yanaşı tarixi abidə statusu çox sayda öhdəlik qəbul olunmasını tələb edir.

Orta əsrlərə aid olan Moritzbastei qalasının tikintisi 1551-ci ildən 1553-cü ilə qədər davam etmişdir. O, Leypsiq şəhərinin qədim müdafiə divarının müasir dövrə qədər gəlib çatmış son hissəsidir. 1982-ci ildən qala binası mədəniyyət mərkəzi kimi istifadə edilir.

150 il boyunca isə qaladan üzərində ucaldılmış məktəbin bünövrəsi kimi istifadə edilmişdir.

"Moritzbastei tamamilə torpaqla dolmuşdu və bina kimi istifadəsi artıq mümkün deyildi, onunla nə etmək lazım olduğunu heç kim bilmirdi. Keçən əsrin 70-ci illərində qalanın rekonstruksiyasına, sözün əsl mənasında, torpaq altından qazılıb çıxarılmasına başladılar.

Biz müəyyən akustik problemlər ilə üz-üzəyik – konsert zalında səs XVI əsr mağaralarındakı kimi əks-səda verir. Bura əvvəllər əsgərlərin qaldığı otaq olub. Yaxşı səs almaq çox çətindir. Biz buna nail olmaq istəyirik, ancaq səsi yaxşılaşdırmaq üçün parçadan və ya başqa nədənsə istifadə etsək binanın tarixi görünüşünə xələl gətirə bilərik, buna isə qətiyyənlə yol vermək olmaz. Biz təslim olmaq fikrində deyilik, akustikanı yaxşılaşdırmaq məqsədi ilə parça ya da taxtadan ibarət müxtəlif müvəqqəti konstruksiyaları sınaqdan keçirməyə çalışırıq.

Torsten Reitler

13 ■ ruhların qovulması

Əgər məkanın tarixi imici onu neqativlik simvoluna çevirmişdirsə, hər şeydən əvvəl bununla əlaqədar öz mövqeyinizi dəqiqləşdirib onu ucadan səsləndirməli və hər şeyi yenidən başlamalısınız.

"UFA İkinci Dünya müharibəsi zamanı, eləcə də ondan əvvəl və sonra Almanyanın vacib kino şirkətlərindən biri idi. Faşist Almaniyaşının təbliğat-təşviqat filmləri burada çəkiliirdi. Bunu öyrəndikdən sonra bu məkandan necə istifadə edə biləcəyimizi götür-qoy etməyə başladıq.

O vaxtlar Qərbi Berlində və Almanyanın digər regionlarında insanlar tarixin bir daha xatırlamaq istəmədikləri səhifələrini xatırladan bütün binaları dağıtmağa, məhv etməyə çalışırdı.

Biz qanunsuz zəbt yolu ilə belə binaları qorumaq qərarına gəldik. Bir qədər götür-qoy etdikdən sonra bu istiqamətdə qəti addımlar atmağa başladıq. Binaların rəmzi sağalması mərasimi təşkil etdik – UFA-nın köhnə, pis imicli ruhlarını qovaladıq və yeni, yaxşı ruhları dəvət etdik. Biz, UFA binalarının ikinci nəfəsiyik. Bizim sayəmizdə onlar yeni ideyaların yarandığı yaradıcılıq mərkəzinə çevrilmişdir.

O vaxt atduğumuz addımlar uğurlu oldu və biz, həvəslənərək burada incəsənətin digər formaları ilə də məşğul olmağa başladıq.

Sigrid Niemer

14 **gizli qüsurlar**

Hətta ən yeni dövrlərdə tikilmiş binalarda belə əvvəlki istifadəçilərin sizə "miras" kimi saxladığı gizli çatışmazlıqlar, nöqsanlar ola bilər.

"Bu bina keçən əsrin 80-ci illərində mətbəə kimi istifadəyə verilib. Cəmi altı ay işlətdikdən sonra onu bağladılar, çünki gediş-gəlişi çox çətin idi. Küçələr kağız daşıyan yük maşınları üçün çox dar imiş.

Sonra binada 4 il ərzində şirniyyat fabriki fəaliyyət göstərdi. Əvvəl şirniyyat istehsalı nəzərdə tutulsa da, burada ancaq qablaşdırılma işləri görülməyə başladı. Bəzən fabrikdə istifadə müddəti çoxdan keçmiş şirniyyat də qablaşdırılırdı. Bu ərazi və bina yerli icmanın mülkiyyətindədir. Onlar binanı təmizləmək istəyirdi, çünki onun hər tərəfi dəyərsiz, köhnə şeylərlə və... tonlarla, daha doğrusu 18 ton vaxtı keçmiş şirniyyatla dolu idi. Təmizlik və təmir işlərini ancaq iki ilə başa çatdırmaq mümkün oldu.

Bünövrənin üstünü açmaq üçün binanın ətrafını qazarkən aydınlaşdırdıq ki, bünövrə layihədə göstərilən kimi deyil. Konstruksiyalar üzərində işləyərkən də çox sayda belə uyğunsuzluqların, qüsurların olduğu meydana çıxdı. Məsələn, elə pəncərələr vardı ki, bağlanmışdı.

Fabrikin binasında mətbəxə bənzər otaq vardı. Onun divarlarından su borularının ucları çıxırdı. Bura əl-üz

yumaq üçün çanaq qoya biləcəyimizi düşünüb çox sevindik. Biz işə başladığımızda kəşf etdik ki, çirkab suyunun axmalı olduğu boru.... saxta imiş! Həmin borunun ucu bağlı idi. Bu hələ harasıdır. Sizə divarlardan danışım.

Niyə fabriki burada, əldən-ayaqdan bu qədər uzaq yerdə tikmişdilər? Özü də bünövrəsiz? Aydınlaşdırdıq ki, o vaxt, yəqin ki, iqtisadi inkişafa təkan vermək məqsədi ilə dövlət dağlıq ərazilərdə sənaye zonalarının tikintisinə pul ayırıbmış. Fabrikin tikintisində məqsəd ayrılan pulları mənimsəmək olub, nəticə isə göz qabağındadır."

Paola Simoni

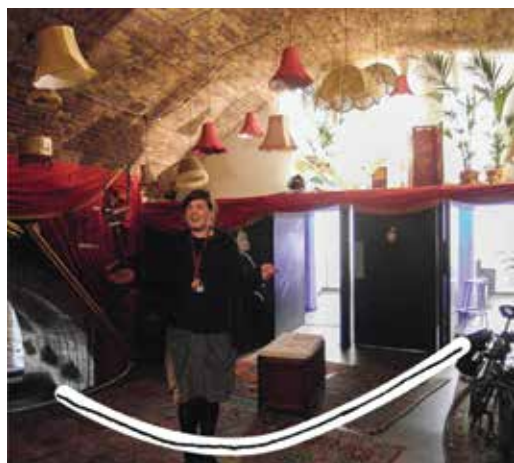
15 **anbar**

Anbar = məkan bolluğu

Hündür tavanlar, hər iki qapının açıldığı küçələrlə gediş-gəlişin asan olması, girişdəki sahənin vestibül kimi istifadəsinin mümkün olması, tualetlər, bar, anbar otağı.

Sərt və çılpaq divarlara çırpılıb qayıdan yüksək səs dalğalarına və tavanda quraşdırılan yararsız texniki vasitələrə tez alışırsan.

Toplaşmaq üçün ideal yerdir.

16 ■ çardağ

Məkanların istifadəsini çətinləşdirən nöqsanların sayı çoxaldıqca başqa yerlərlə müqayisədə onlara maraq da azalır və nəticədə binanın bazar qiyməti aşağı düşür. Bax elə bu zaman biz həmin bina ilə maraqlanmağa başlayırıq.

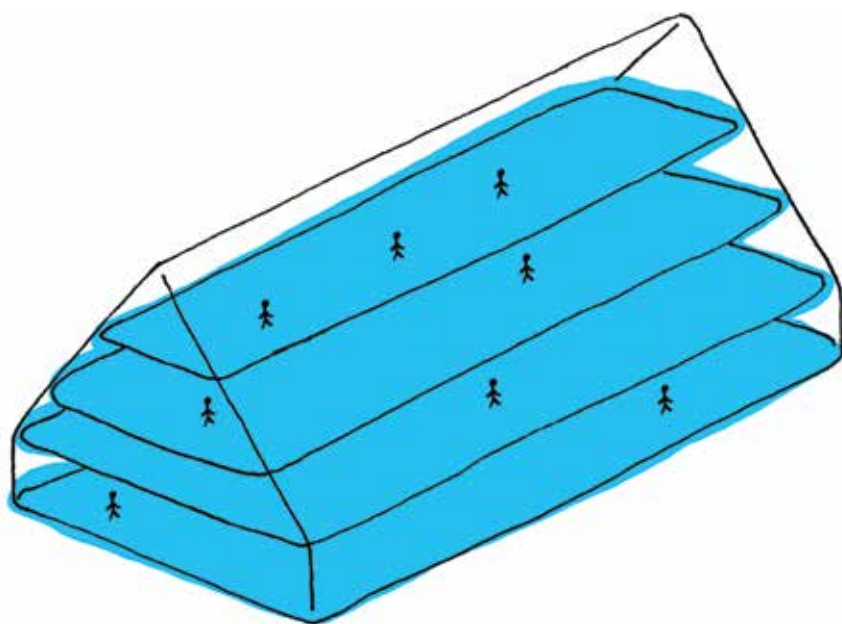
"Bakelit MAC" incəsənət mərkəzi ətrafı hasarlanmış, içərisində qəbul otağı, ətrafında isə sexlər, tikinti materialları satılan mağazalar olan kompleksdə yerləşir.

1999-cu ildə "Bakelit MAC"-ın sahibi Márton Bauer fabrikdəki çardağı satın alarkən onun sahəsi 1600 kv. metrə bərabər idi.

Bu gün onun sahəsi 2200 kv. metrə çatıb. "Bakelit MAC"-ın işçiləri bütün mümkün olan yerlərdə bu hündür tavanlı məkanı bir neçə mərtəbəyə böldülər. Onlar çardaqda 3 m hündürlüyündə yeni mərtəbə tikdilər və yararlı sahəni dəfələrlə böyütdülər. Hətta bu gün də çardaqda məkanın genişlənməsinə imkan verən sahələr var. Ofislərə çatdırılan yeməklərin hazırlandığı mətbəxin tavanı həddən artıq hündürdür. Onun tezliklə sökülərək aşağı salınması planlaşdırılır. Tavan aşağı salındıqdan sonra yaranan yeni sahədən isə ofis kimi istifadə olunacaq.

Satın alındığı tarixdə giriş-çıxışı çox çətin olduğu üçün çardağın qiyməti

birinci mərtəbənin qiyməti ilə müqayisədə çox aşağı idi. İnsanların, avadanlığın, pivə çəlləklərinin, divan və təkərli kürsülərin yuxarı daşına bilməsi üçün binanın əsas girişində nəhəng lift quraşdırılmaqla giriş problemi həll edilmişdi.

17 **gəmi**

Qəsəbənin ən gözəl binaları çay sahilində olsa da onların icarə haqqı çox yüksəkdir. Mədəniyyət mərkəzinin gəmidə yaradılması ideyası bu baxımdan çox effektiv variant hesab edilə bilər.

Bu başqaları üzərində açıq-aydın bir rəqabət üstünlüyüdür – hamı sahilə, sən isə gəmidəsən. Gəmi çox güclü bir rəməzdir. Hətta lövbər salmış vəziyyətdə belə onun görünüşü insanda macərə və kəşf həvəsi, gəmiyə çırpılan dalğalar, döşəmənin ləngər vurması isə haradasa bir cəsarət və yenilik ab-havası yaradır. Əslində qalsa, “A38” gəminin adıdır. “A” hərfi gəminin prototipinin adı olan “Artyomovsk” sözünün baş hərfi, 38 rəqəmi isə onun seriya nömrəsidir. Əvvəllər bu Ukrayna gəmisindən daş daşımaq üçün istifadə olunurdu. Əvvəllər əsas yük anbarı olan yerdə indi rok çalınan konsert zalı yerləşir.

Gəminin yeni dizaynına memarlar üç ilə yaxın vaxt sərf etmişdilər. Gəmi Komarno tərsanəsində təmir edilmişdi. İnteryerin tərtibi və texniki avadanlığın quraşdırılması isə Budapeştdə cəmi üç ay ərzində başa çatdırılmışdı.

Açılış mərasimi 30 aprel, 2003-cü ildə keçirildi. Gəminin rekonstruksiyasına qoyulmuş 3 milyon avro vəsaiti 6-7 il ərzində qaytarmaq mümkün oldu. Mərkəzin bundan ruhlanan sahibləri ikinci, bu dəfə tamamilə yeni gəmi inşa etdirdilər. Həmin gəmi A38-in yanında lövbər salıb.

Gəminin dayandığı yerin seçilməsinə çox pragmatik yanaşıldı. Üstünlük, gözəl şəhər mənzərələrinə ya da şəhərin bohema ruhlu hissələrinə deyil, UNESCO tərəfindən mühafizə edilən şəhər mərkəzinə və Petofi körpüsünə yaxınlığa verildi. Gəmi Petofi körpüsündən cəmi 135 metr aralıda lövbər salmışdır.

Yaxşı düşünülmüş layihə, lazımı məbləğdə maliyyə vəsaitlərinin ayrılması sayəsində gəminin göyərtəsində hərtərəfli təchiz edilmiş 5 bar, 2 terras və 700 nəfərlik konsert zalı (“ev içində ev” prinsipi əsasında) istifadəyə vermək mümkün olmuşdur. Gəmi mükəmməl akustikaya malikdir. Onun göyərtəsində restoran, rəsm qalereyası, səsyazma studiyası və ofislər də yerləşir.

18 **dairəvi məkan**

Mərtəbənin dairəvi planı və bərabər paylanmış texniki struktur müxtəlif konfigurasiyalı səhnələrin qurulmasına imkan verir.

"Burada demək olar ki, istədiyiniz bütün tamaşaları hazırlaya bilərsiniz. Səhnəni aşağı-yuxarı hərəkət etdirə, qara rəngli pərdələr seçə, ya da bütün bunları ləğv edib "qara qutu" (black box) üslubunda teatr səhnələri göstərə bilərsiniz.

Federika Roççi

Texniki qurğuların birbaşa zalın üstündə yerləşdirilməsi məkanın dəyişdirilməsi ilə bağlı çox geniş imkanlar yaradır. Lampaları istədiyiniz yerdən asa, məkanı bir neçə yerə bölə bilərsiniz. Məsələn, səhnəni ortada qurmaq olar, tamaşaçılar isə ayaq üstə durub ya da dairəvi şəkildə səhnənin ətrafında oturub tamaşanı izləyə bilərlər. Səhnə hündür podium üzərində, tamaşaçılar isə onun qarşısında, ya da əksinə, səhnə aşağıda, tamaşaçılar isə hündürdə yerləşə bilər.

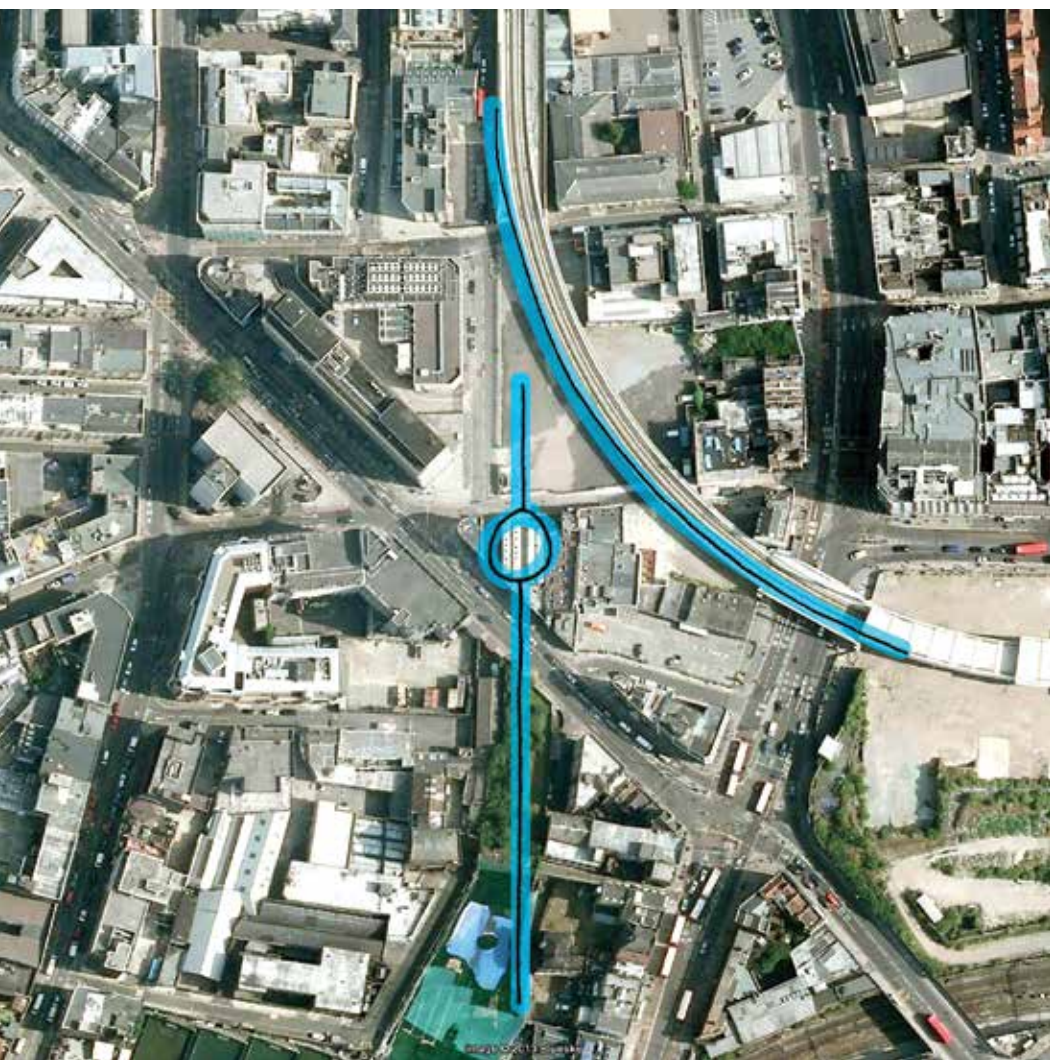
19 **potensialı olan məkanlar**

Hər gün biz mədəniyyət mərkəzi üçün ideal yerlərin yanından keçirik, amma onları görə bilmirik.

Ancaq kimsə bunu necə etmək lazım olduğunu bizə göstərəndən sonra hər şey birdən-birə çox aydın görünür.

Şəhərin mərkəzində həyat çox gərgindir, hər şey çox bahadır. Tələblər yüksək, təkliflərin həcmi böyük, torpağın qiyməti çox baha, icarə haqqı çox yüksəkdir. Village Underground hər cəhətdən çox əlverişli olan ərazidə – Londonun mərkəzində yerləşdiyi üçün Auro Fokskroftun əvvəl heç kimin fikir vermədiyi yerdə yeni bir məkan yaratmaq qabiliyyətinə minnətdar olmalıdır.

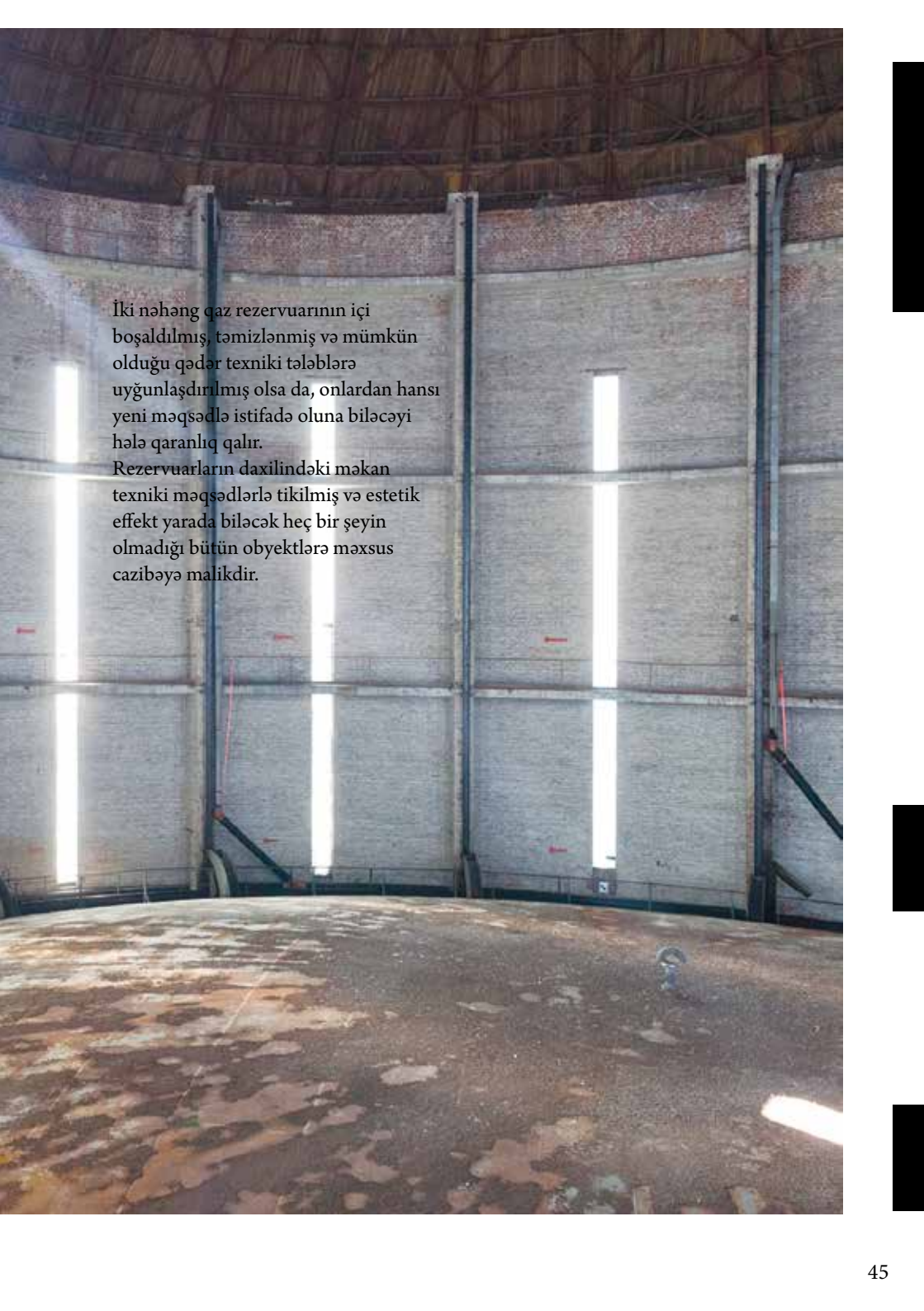
Londonun şərq hissəsində, bir vaxtlar sökülmüş körpünün iri sütunlarının (15 m x 20 m) üstündə yerdən üç mərtəbə hündürlükdə boş meydança qalmışdı. Sütunların üstündəki meydançaya köhnə metro vaqonları və yük konteynerləri yerləşdirildi və onlar Village Underground-un iş yerlərinə çevrildi.

20 qaz anbarı

Bir nəhəng obyekt mövcudluğunun ilk fəslini başa çatdırıb, gələcəyi isə hələ məlum deyil. Ancaq indidən aydındır ki, burada yeni nə yaradılır-yaradılırsın, qeyri-adi olacaq.

The image shows the interior of a large, circular, domed structure. The walls are made of a light-colored, textured material, possibly concrete or stone, and are divided into vertical sections by dark metal frames. The floor is a flat, circular surface with a mottled, brownish-grey appearance, suggesting it might be made of metal or a similar material. The ceiling is a dark, curved structure with a complex, web-like pattern of beams or ribs. The lighting is somewhat dim, with some bright spots on the walls and floor.

İki nəhəng qaz rezervuarının içi boşaldılmış, təmizlənmiş və mümkün olduğu qədər texniki tələblərə uyğunlaşdırılmış olsa da, onlardan hansı yeni məqsədlə istifadə oluna biləcəyi hələ qaranlıq qalır.

Rezervuarların daxilindəki məkan texniki məqsədlərlə tikilmiş və estetik effekt yarada biləcək heç bir şeyin olmadığı bütün obyektlərə məxsus cazibəyə malikdir.

21 **dəmiryol stansiyası**

Stanica (Stanitsa) hələ də dəmiryol stansiyasıdır.

“Binanı simvolik qiymətlə icarəyə götürmək üçün Slovakiya Milli Dəmiryolları ilə danışıqlarımız düz iki il davam etdi.

Şirkətlə tərəfdaşlıq etmək üçün biz çox gənc hesab olunurduq. Marek Adamovun atası elə buna görə şirkət rəsmiləri ilə görüşlərimizin təşkilində bizə köməklik edir, hətta bizi rəsmi yığıncaqlarda müşayiət edirdi. Binanın tam rekonstruksiyasına biz, ancaq bir otaqdan istifadə etməyimizə icazə verən qısamüddətli müqavilə ilə başladıq. Bütövlükdə binanın 30 illik müddət ərzində, həm də rəmzi icarə haqqı ilə istifadəsi üzrə müqaviləni isə xeyli sonra bağlaya bildik. Həmin müqavilədə bizim üzərimizə rekonstruksiya işləri üçün ən azı 300 000 avro xərcləmək öhdəliyi qoyulurdu.

Robo Blaško

Hər gün “Žilina-Záriečie” mərkəzindən yerli marşrutlarla hərəkət edən yüzlərlə insan keçir. Hətta heç vaxt içəridə olmayan, ifalara tamaşa etməyən, bir fincan qəhvə içməyənlər də bu mədəniyyət mərkəzinin faydasını hiss edirlər. Bina bütün gün ərzində təmiz və təhlükəsizdir, onun ətrafındakı sahəyə isə yüksək standartlar əsasında qulluq edilir.

Dəmir yolundakı canlanmanın sayəsində hətta mədəni tədbirlərin keçirilmədiyi vaxtlarda da burada həyat qaynayır.

22 **vaqonlarda yerləşən studiyalar**

Əvvəl bu şəxsi məsələ idi. Amma onun həlli gözlənilmədən eyni problemlərin həlli üçün çalışan digər insanların da daxil olduğu böyük qrupun yaranması ilə nəticələndi.

"Auro Fokskroft ali təhsilini mebel dizaynı üzrə almışdı. Təhsili başa vurduqdan sonra o, Londonun mərkəzində icarə haqqı çox yüksək olmayan studiya tapmağın nə qədər çətin olduğunu öyrəndi. Bir gün qatarla İsveçrəyə gedərkən Auronun ağlına gəldi ki, çox ucuz qiymətə satılan köhnə vaqonları əldə edərək onları ofisə çevirə bilər.

Bunun üçün o, digər dörd dizaynerlə birlikdə, əvvəllər London metro şəbəkəsinin "Jubilee" (Yubiley) xəttinin istismardan çıxarılmış dörd vaqonundan və iki yük konteynerindən istifadə etdi.

Lakin, arzusunu reallaşdırdıqdan sonra Auronun daha studiyaya ehtiyacı qalmadı, çünki artıq o, yeni yaradılmış mədəniyyət mərkəzinin direktoru idi.

Amelie Snayers

23 “Beer crate” səhnəsi

Körpü altında sənədsiz tikilən bu 150 yerlik teatr sonradan yerli hakimiyyət orqanları tərəfindən incəsənət obyektı kimi rəsmi qeydiyyatata alındı.

Materiallar:

- | 3 000 pivə yeşiyi
- | 800 saman tayı
- | 10 m 3 adi döşəmə taxtası
- | 60 taxta-yonqar lövhə
- | 120 ədəd köhnə dəmir yol şpalı
- | 2 ədəd 12 metrlik yük konteyneri
- | İki maşın gilli torpaq
- | on min mismar
- | 1 km yivli mil
- | min ədəd vint, şayba və qayka
- | min beş yüz taxta şurupu
- | torpağın düzləşdirilməsi üçün bir maşın çınqıl
- | elektrik avadanlığı üçün bir ədəd uzatma kabeli
- | iki əl arabası
- | bir ədəd kiçik taxta körpü
- | 100 könüllü
- | 3 ay
- | 10 000 avro

Artıq 1-ci ilin tamamında obyektə dəvət olunan ifaçılara xərclənən vəsait onun tikintisinə sərf olunan məbləği 3 dəfədən çox üstələmişdi.

24 **bir böyümənin tarixçəsi**

İki ay davam edən tədbirdən addım-addım Avropa mədəniyyət mərkəzlərinin siyahısındakı birinci yerə aparan qırx illik yol.

70-ci illər

| 1970-ci ilin yayında Melkweg iki ay ərzində təxminən bu günlərdə təşkil etdiyi proqramlar qədər dolğun və rəngarəng bir proqrama ev sahibliyi edirdi. O illərdə mərkəz indikindən çox kiçik idi. Son dərəcə intensiv keçən həmin tədbirdən sonra onlar bir həftəliyinə Melkweg-i bağladılar. Bir həftə sonra yenidən istifadəyə verildikdə isə mərkəzdə dörd həftə boyunca ölüm haqqında tamaşa göstərildi. O vaxt binada əsaslı dəyişiklik aparmaq heç kimin ağılına gəlmirdi və sadəcə ən zəruri rekonstruksiya işləri aparılırdı.

| Bir müddət sonra şəhər hökuməti onlara bir miqdar pul ayırırdı ki, heç olmasa binanı təhlükəsizlik tələblərinə uyğun vəziyyətə gətirsinlər.

| Növbəti il yay başa çatdıqdan sonra isə Melkweg yenidən və bu dəfə düz bir illiyinə bağlandı.

| 1972-ci ildə onlar binanı icarəyə götürdülər. Binanın növbəti 25 il ərzində davam edən rekonstruksiyası başladı. Başlanğıcda iş "özün nə bacarırsan, elə" prinsipi ilə aparılırdı, hər kəs bacardığını eləyirdi. Sonra proqramı 10 günlüyünə dayandırdılar ki, diqqət və səylərini ancaq tikinti və rekonstruksiya işlərinə sərf etsinlər.

80-ci illər

| 80-ci illərdə sosial ab-hava dəyişdi. Onunla birlikdə Amsterdam da dəyişmişdi və Melkweg də bu prosesdən kənarda qalmadı. Qaranlıq bina al-əlvan işıqlara qərq oldu.

| Ancaq bina tam olaraq hələ də onların mülkiyyətinə keçməmişdi, buna görə də onlar 1986-cı ildə yaranan imkandan binanı öz nəzarətlərinə keçirmək üçün istifadə etdilər.

90-cı illər

| 1995-ci ildə 1000 yerlik yeni konsert zalı tikildi və binanın girişi genişləndirildi. Tədbirlərin, tamaşaçıların, işçilərin sayı və gəlirlərin həcmi... hər şey iki dəfə çoxaldı. Bu, böyük nailiyyət idi.

| Ancaq ortaya yeni problem çıxmışdı, ziyarətçilərdə elə təəssürat yaranırdı ki, bina sanki iki – yeni (konsert zalı, giriş) və zəif rekonstruksiya edilmiş köhnə hissədən ibarətdir.

2000-ci il

| 2000-ci ildə Melkweg tamamilə yenidən quruldu. Daxildəki bütün məkanlar yüksək səviyyəyə çatdırılmışdı, texniki imkanlar nəhayət ki, keçirilən əyləncə tədbirlərinin tələblərinə uyğunlaşdırılmışdı.

| Artıq daha irimiqyaslı tədbirlər təşkil etmək və daha məşhur sənətçiləri dəvət etmək mümkün idi.

| Kor Şlosser düşündü ki, “artıq binada bütün görüləsi işlər başa çatdı və indi nəşə başqa iş görmək lazımdır”. Elə bu vaxt o, şəhərin köhnə teatr binasında (teatr qonşu binada yerləşirdi) daha tamaşalar göstərmək istəməyən, oradan çıxmaq istəyən yerli teatr truppasının planı ilə tanış oldu. Onlar yeni bir yer axtarırdılar ki, şəhər teatrının tarixi, köhnə binası kimi onların imkanlarını məhdudlaşdırmasın. Kor “Melkweg” mərkəzində əvvəllər aparılan rekonstruksiya işlərinə rəhbərlik etmiş

memardan mərkəzlə şəhər teatrının köhnə binası arasında yeni korpus tikməyin mümkün olub-olmayacağını soruşdu.

| Memar “Melkweg” üzərində havada hərəkətsiz dayanmış qutunu xatırladan yeni binanın layihəsini hazırladı. Həmin “qutunun” tikintisi 2005-ci ildə başladı və 2009-cu ildə yeni məkan istifadəyə verildi. Binada əvvəllər aparılmış iki əsaslı rekonstruksiya 2.5 milyon avro xərclənmişdi, yeni korpusun tikintisi isə 50 milyon avroya başa gəldi.

| Deyəsən bu, belə kiçik məkanda tikilməsi mümkün olan son bina idi. Burada artıq hər şey qaydasındadır.

Kor Şlosserin mühazirəsindən qeydlər.

25 **İ**köç

*İşlədiyimiz yerlə münasibətlərimiz çox vacibdir.
Ancaq işlədiyimiz kollektiv ondan da vacibdir*

"Kompleks keçən əsrin 20-ci illərində, yəni faşist Mussolini hakimiyyətdə olduğu dövrdə tikilib. Bu yer malların – təzə və dondurulmuş ərzaq məhsullarının saxlanması üçün istifadə olunub. Hal-hazırda bizim yerləşdiyimiz bina əvvəllər anbar olub. Biz onun çox kiçik bir hissəsini tutmuşduq, çünki bu həqiqətən nəhəng obyektidir və labirintə oxşayır. Onun bir bölməsi bizə artıqlaması ilə kifayət edirdi."

Bir neçə il sonra obyektin sahibi başqa məqsədlərlə istifadə etmək üçün onu rekonstruksiya etməyi planlaşdıranda vəziyyət dəyişdi. İnterzona həmin ərazidəki başqa binaya köçməli oldu.

"Əvvəl, bu yeri tərk edib digər binaya köçmək bizim üçün çox ağır gəlirdi. Gördüyünüz kimi, bu məkan qərribə həndəsi formaya malikdir, köçməli olduğumuz bina isə düzbucaqlı formasında və tamamilə boş idi, bizə elə gəlirdi ki, bu yer bizə heç uyğun deyil. Ancaq bir müddət sonra, əvvəl onu xoşlamağa, sonra isə sevməyə başladıq. Haradasa elə həmin vaxt da güclü kollektiv olmağın əhəmiyyətini dərk etməyə başladıq. Məkan bizim üçün artıq əhəmiyyətini itirmişdi.

Ada Arduini

Səddin üstündən aşıb bu orijinal binaya yaxınlaşırıq. İndi o, tamamilə boşdur.

26 **yanlış fikirlər**

| Mədəniyyət mərkəzi çox böyük olmalıdır.

| Ən yaxşı mühasiblər incəsənət ustalarıdır.

| Yerli icma ilə əlaqə qurmaq lazım deyil.

| Mədəniyyət mərkəzində anbar lazım deyil.

| Sirlərini digər mərkəzlərə açma.

| İnsanları əvvəlcədən

məlumatlandırma. Qoy hər şey onlar üçün sürpriz olsun.

| Sponsorlardan pul al və bir daha onlarla heç bir əlaqə yaratma.

| Ən kiçik, ən ucuz və ən köhnə avtomobil al.

| Şəhərsalma ilə məşğul olan orqanların və memarların tövsiyələrinə qulaq asma.

| Məkanı elə əvvəldən tam hazır vəziyyətə gətir ki, sonradan onun yaxşılaşdırılmasına ehtiyac qalmasın.

| Qaydalara əməl et, qanunların tələblərini ən ciddi şəkildə yerinə yetir.

| Obyektdə bar ya da mağazadan gələn keyir? Bu sənə lazım deyil.

| İnsanların dediyi bütün sözlərə inan, sənədləşdirməyə ehtiyac yoxdur.

| Eyni anda bir neçə layihə üzərində işlə.

| Əsas diqqəti estetikaya yönəlt, məzmun o qədər də vacib deyil.

| Bütün işlər üçün bir məkandan istifadə et. Açılişə hazırlaşmağa ehtiyac yoxdur.

| Avadanlığı icarəyə götürmə, satın al.

| Yüz ölçmə. Elə bir dəfəyə biç.

| İşlərin təhvil verilməsinə müddət qoyma.

| Binanın xarici görünüşünün necə olduğu sənə narahat etməsin.

| Küçədə-bayırda baş verənlərin sənə heç bir aidiyyəti yoxdur.

| Həmişə ən asan yolla get və başqalarını təqlid et.

| Diktator ol.

2012-ci ildə keçirilmiş “Living Underground” seminarının iştirakçıları

27 **İ** tikinti işləri nə vaxt başa çatacaq?

Bina nə vaxt hazır olacaq?

“Biz heç vaxt açılış tədbiri keçirmirik. İnsanlar soruşanda ki, bina nə vaxt hazır olacaq, deyirik ki, heç vaxt. Bura heç vaxt tam hazır olmayacaq. Ümid edirik ki, daim dəyişəcək və inkişafda olacaq.

Stuba Nikula

28 **think tank (beyin mərkəzi)**

Bəzi məsələlərdə peşəkarlarla məsləhətləşmək daha yaxşıdır. 2005-ci ildə Buenaventura onu tamamilə yeniləyəcək ciddi dəyişikliklər ərafəsində idi. Mərkəz, köhnə binanı tərk edib yenisinə yerləşməli, öz imicini dəyişdirməli idi. “Trans Europe Halles” şəbəkəsinin 59-cu toplantısı bu dəyişikliklə əlaqədar qərarların qəbuluna öz məsləhətləri ilə kömək edə biləcək ən yaxşı namizədlərlə-şəbəkənin üzvü olan digər mərkəzlərin nümayəndələri ilə görüşmək üçün yaxşı fürsət yaratdı.

1.

“Oficina di Buenaventura” mədəniyyət mərkəzi İtaliyanın şimalında, Venesiya şəhərindən 40 km məsafədə yerləşir. Castelfranco Veneto 30 000 əhalisi olan kiçik, ancaq zəngin qəsəbədir.

Mərkəzimizdə olanlar:

| 100 yerlik konsert zalı

| bar

| Beş könüllümüzün yaşadığı bir neçə otaqlı mənzil

| 12 kompüterli internet otağı

| Kursların (tanqo, teatr, fotoqrafiya, video kursları və s.) təşkili üçün də istifadə etdiyimiz konfrans zalı

| 40 nəfərlik mətbəx

| Fotoqrafiya otağı”

“Buenaventura” mərkəzinin işçiləri

2.

“Toplantıda iştirakçıların öz yeni layihələrinin başlanğıcı haqqında danışdıqlarından, bölüşdükləri zəngin təcrübə və biliklərindən belə nəticələr çıxarıldı.

Buenaventura ancaq mövcud binalardan istifadə etməlidir. Onlar iş ətrafında boş sahə olan kiçik bir evlə başlamalı və tədricən inkişaf etməlidirlər.

Mərkəzdə bunlar olmalıdır:

| 200 tamaşaçının otura biləcəyi və kifayət qədər mütəhərrik, qalxıb-enən, səhnəsi zalla eyni səviyyəyə gətirilə bilən teatr.

| 2 paltar dəyişmə otağı

| 300 ayaqüstü yeri olan, lazım gələrsə ifaçıların məşq otağı kimi istifadə oluna biləcək konsert meydançası

| Mərkəzin “döyünən ürəyi” funksiyasını yerinə yetirən, bütün bölmələrə xidmət edən və yayda açıq havada otura bilmək

üçün yeri olan bar ya da kafe
| 4 emalatxana (məsələn, fotoqraflar,
heykəltəraşlar, rəssamlar və digərləri
üçün)

| Yaşayış otaqları: | “Buenaventura”
mərkəzində daimi yaşayanlar üçün 10
otaq
| Mərkəzdə yaşayan işçilər üçün mətbəx
| Mərkəzə qısa müddətə gəlmiş
sənətçilərin və qonaqların qalması üçün
10 otaq
| Təqribən 100 nəfərlik konfrans zalı
| Ən azı 100 nəfərə qulluq edə bilən
yeməcxana və mətbəx
| 20 iş yeri olan ofis
| Texniki avadanlıqların saxlanması
üçün otaq (ən azı 2 ədəd)
| Uşaq tədbirləri üçün ayrılmış otaqlar
| Bina ətrafında yaşıllıq
| Avtomobil və velosipedlər üçün park
yeri”

“TEH” toplantısının hesabatı

3.

“”Buenaventura” mərkəzinin gələcəyi
haqqında yalnız siz qərar verə bilərsiniz.
Sizə verdiyimiz tövsiyələr isə bizim öz
rəyimiz və düşüncələrimizdir. Mənim
yeganə məsləhətim isə (sosializm
banisinin təhrif olunmuş sitatı ilə
desəm) budur ki, filosoflar və siyasətçilər
vaxtlarının çoxunu dünyada nəyin
düzgün olub-olmadığının müzakirəsinə
sərf edir, halbuki, vacib olan elə
dünyanın özünü dəyişdirməkdir.”

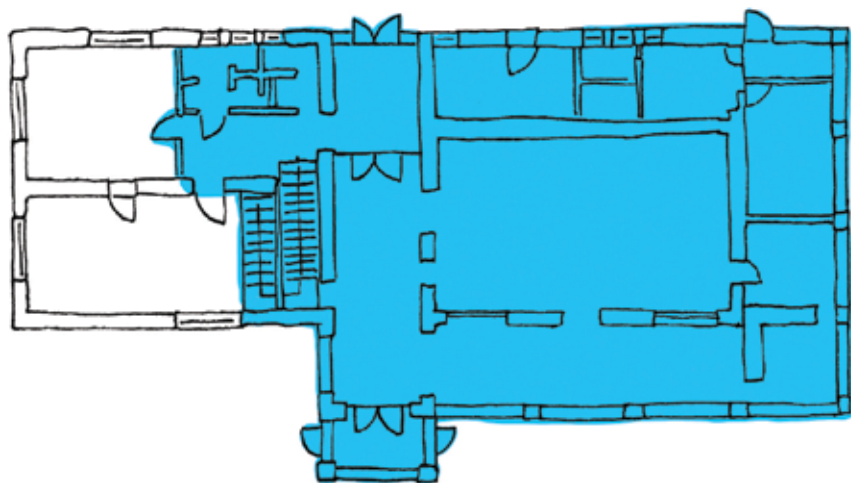
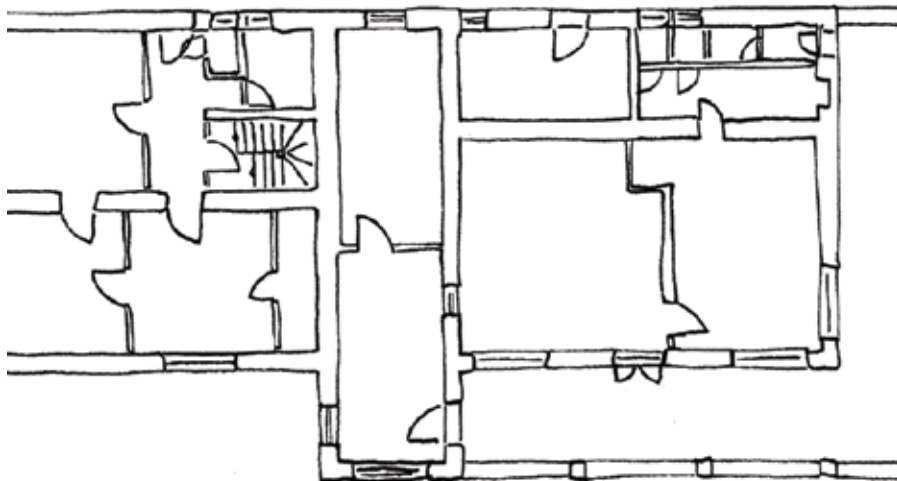
Pol Boqen

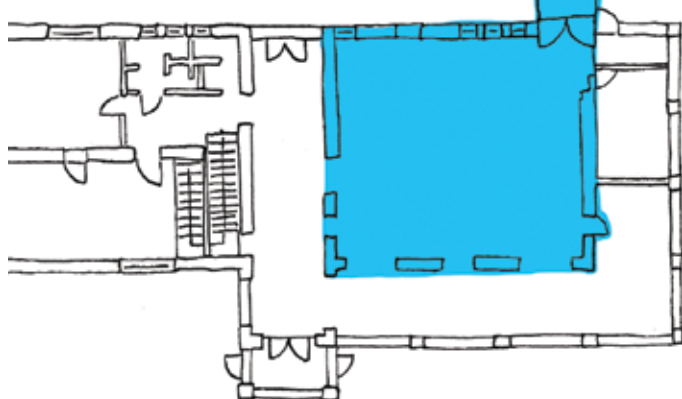
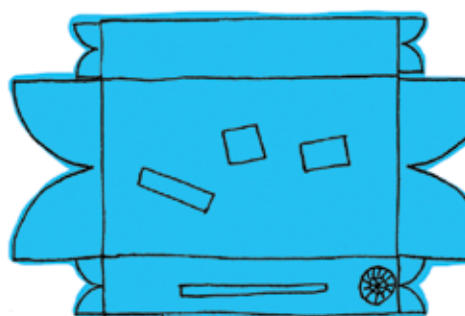
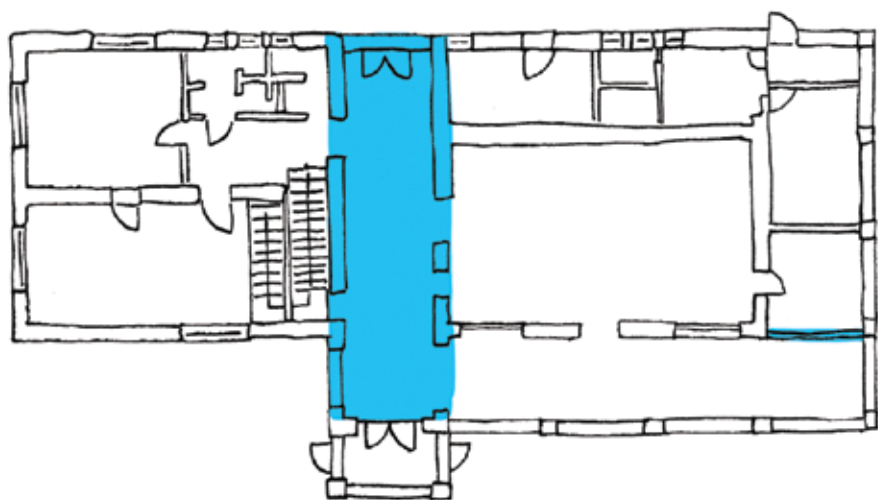
4.

Köhnə mərkəz bağlandı. Yenisi heç vaxt
tikilmədi, onun kollektivi isə dağıldı.
Nə vaxtsa “”Buenaventura” mərkəzinin
yenilənəcəyi ya da növbəti bir mərkəz
yaradacağı heç kimə bəlli deyil.

29 **fasiləsiz təkmilləşdirmə**

2003-cü ildən bu günə kimi stansiyanın binası dəfələrlə rekonstruksiya edilmişdir. Artıq aydındır ki, o, indiki vəziyyətində də çox qalmayacaq.

30 **■** mədəniyyət mərkəzləri

Interzona, Verona

Melkweg, Amsterdam

Menų spaustuvė, Vilnius

Noass, Riga

Stanica Žilina-Záriečie, Jilina

Verkatehdas, Hämeenlinna

Pekarna magdalenske mreže, Maribor

Melkweg, Amsterdam

Village underground, London

Łaznia Nowa, Krakow

31 **özünüə verməli olduğunuz suallar**

“Stanica Žilina-Záriečie” mədəniyyət qovşağının tarixində yalnız iki dəfə yığıncaq keçirilib. Həmin yığıncaqlarda işçilərin hər birinin mövqeyi və Stanica-nı təmsil edən hər şey, yəni təşkil olunan tədbirlər, məsuliyyətin bölüşdürülməsi, mərkəzin fəaliyyət konsepsiyası, gələcək planlar nəzərdən keçirilib. Əvvəlki işçilərin əksəriyyəti dəyişib. Ümumilikdə isə, mərkəzin işçilərinin sayı xeyli artıb. Stanica artıq öz yerini tapmış, müxtəlif xarakterli problemlərin həlli ilə məşğul ola bilən quruma çevrilib və buna görə də onun planlaşdırmasının strukturu da dəyişib.

2004

| 8 x vəzifə təlimatları
| tədbirlər
| hədəf qruplar
| könüllülər
| daxili informasiya mübadiləsi
| fəaliyyət konsepsiyası
| binanın rekonstruksiyası
| məsuliyyətlərin bölüşdürülməsi
| nəqliyyatın idarə olunması
| Stanica 5 ildən sonra özünü necə təsəvvür edir?
| cari işlərin siyahısı

2012

| 14 x vəzifə təlimatları
| Stanica-da nəyin olmasını istəyirik?
| bizi xarakterizə edən cəhətlər nələrdir?
| biz nəyi dəyişdirmək istəyirik?
| Kim hansı işi görmək istəyir?
| Kim nəyə məsuliyyət daşıyır?
| fəaliyyət konsepsiyası
| biz nəyi yaxşı bacarıırıq?
| bizi həvəsləndirən amil nədir?
| nəyi etmirik və nəyi etməliyik?
| barın idarə olunması üzrə yeni sistem
| yığıncaqların təşkili üzrə yeni sistem
| tariximiz
| yer çatışmazlığı probleminin həlli
| təşkilatın quruluşu

MÜKƏMMƏLLİK

DAVAMLI TƏKMİLLƏŞMƏ

EKSPERİMENT

SƏMİMİLİK

ANDERQRAUND

TƏNQİDİ DÜŞÜNCƏ

TƏHSİL PROQRAMI

YARADICILIĞIN
DƏSTƏKLƏNMƏSİ

DİZAYN

İNCƏSƏNƏT

MÜASİR İNCƏSƏNƏT VƏ MƏDƏNİYYƏTİN
TƏBLİĞ EDİLMƏSİ

ŞƏXSİ TƏŞƏBBÜSÜN TƏBLİĞ EDİLMƏSİ

PULSUZ + YARADICI MƏKANIN QURULMASI

ŞƏBƏKƏ QURULMASI

İCMANIN İNKİŞAFI

AKTİV VƏTƏNDAŞLIQ

YERLİ İLƏ BEYNƏLXALQIN BİRLƏŞDİRİLMƏSİ

TOLERANTLIQ

FƏALLIQ

SLOVAKIYANIN "ZILINA ALIVE" MƏDƏNİYYƏT
MƏRKƏZİNİN SAKİNLƏRİNİ DƏSTƏKLƏMƏK

MƏSULİYYƏT

İRİMİQYASLI MƏDƏNİYYƏT PROQRAMI

UŞAQLAR

ŞƏHƏRSALMA

SİNAQOQ

BÖSLÜŞÜ
DOLDURMAQ

DAYANIQLILIQ

MƏKƏNDAN İSTİFADƏ ETMƏK
VƏ ONU İNKİŞAF ETDİRMƏK

BÖYÜK VƏ MÜXTƏLİF TƏRKİBLİ AUDİTORİYA

ARTIM

32 ■ **restavrasiya ilə əlaqədar tövsiyələr**

“2005-ci ildə biz, əməyin qorunması və təhlükəsizlik üzrə bəzi normativ tələbləri yerinə yetirmədiyimizə görə üzvləşdiyimiz bağlanmaq təhlükəsindən sovuşa bildik. Bu hadisə mədəni, tarixi və memarlıq baxımından əhəmiyyət kəsb edən bir binanın tamamilə restavrasiya edilməsi və bir teatr kimi ictimaiyyətin istifadəsinə verilməsi üzrə layihənin icrasına başlamağımıza səbəb oldu.

Antik teatrın restavrasiyasını vacib edən səbəblər aşağıdakılardır:

| Şəhərin antik teatr olan hissəsinin restavrasiyası: şəhərin ən qədim hissəsinin düz mərkəzində yerləşən və bu gün öz görkəmini dəyişməkdə olan bu sahədə binaların əksəriyyəti cari normativ tələblərə cavab vermir və çox pis vəziyyətdədir. Ətraf ərazinin yaxşılaşdırılması həmin sahəyə yeni nəfəs verir, orada yaşayan insanların həyatını yaxşılaşdırır, gəlib-gedən insanlarda isə xoş təəssürat yaradır.

| Teatr və ifaçılıq sənəti Barselonada çox sayda teatr mövcud olsa da yeni eksperimental truppaların bazarda özünə yer tapa bilməsi çox çətindir. Biletlərin münasib qiyməti və yeni qruplar üçün bir sıra güzəştlərin olması Antik teatrın qapılarını innovasiyalara və yeni auditoriyalara açmağa imkan verir. Sosial təyinatlı məkan: Əvvəllər “Circulo Barcelonés” adlandırılan bu teatrın səhnəsində yerli icmanın ən

yoxsul nümayəndələri üçün tamaşalar hazırlanırdı. Bu gün Antik teatr həmin əcnəblərə sadiqliyini nümayiş etdirir və qonşuluqda yaşayanların toplanma biləcəyi məkan rolunu oynayır. Əsas rekonstruksiya layihəsinin dəyəri 950 000 avrodur. Bura konsert zalının divarlarının daşıyıcı qabiliyyətinin standartlara uyğun səviyyəyə gətirilməsi, yeni tualetlərin tikilib istifadəyə verilməsi, konsert zalının genişləndirilməsi və interyerinin yaxşılaşdırılması, yeni terrasın tikilməsi, yeni qurğu və sistemlərin quraşdırılması və fasadın restavrasiyası daxildir. Müqavilə 2007-ci ildə bağlanıb və bütün bu işlərin tamamlanması üçün bizə 20 il vaxt verir.

Rekonstruksiya işlərinin tam siyahısı:

- | 1. Terras, vestibül və barda döşəmənin konstruksiyasının möhkəmləndirilməsi.
- | 2. Tamaşa zalındakı pəncərənin hörülməsi, zalın səskeçirməzliyinin təmin olunması və divarlarının polad armaturlarla möhkəmləndirilməsi.
- | 3. Texniklər üçün kabinənin tikilməsi.
- | 4. İşıqlandırma və digər məqsədlər üçün istifadə olunan, hərəkət edən karkasın tikilməsi.
- | 5. Terrasın və terrasa çıxan pilləkənin bütövlüklə rekonstruksiya edilməsi.
- | 6. Kişi və qadın tualetlərinin, eləcə də əlillər üçün tualetlərin tikilməsi.
- | 7. Əlillər üçün xüsusi pilləkənin

tikilməsi. Həmin pilləkən həm də təxliyə çıxışı olaraq istifadə ediləcək.

| 8. Girişdə liftin quraşdırılması.

| 9. Yeni elektrik və su-kanalizasiya sistemlərinin quraşdırılması.

| 10. Yangın zamanı təxliyə üçün bir neçə qapının quraşdırılması.

| 11. Yangına qarşı tədbirlər.

| 12. Tüstü detektorlarının və yangın zamanı su şlanqının qoşula bilməsi üçün birləşmə yeri

13. Teatrda, barda və foyədə havalandırma sisteminin quraşdırılması.

Mənin tövsiyələrim:

Antik teatr üçün məsul şəxs olmadığımı məni çox çətin vəziyyətə salmışdı. Binaların rekonstruksiyası sahəsində təcrübəm (hələ mənə tapşırılan binaların rekonstruksiyasını demirəm), memarlıq fəaliyyəti, rekonstruksiya layihələri ya da rəsmi normativlər barəsində isə heç bir təsəvvürüm yox idi.

Mədəniyyət mərkəzlərində dəyişiklik aparmaq istəyənlər, həmin mərkəzlər və onlarla əlaqədar bütün işlər üçün məsuliyyət daşıyan, yəni bunun üçün hər şeyə imza edən və ödənişləri həyata keçirən hər kəsə birinci məsləhətim budur ki, oturub layihələri diqqətlə və dəfələrlə oxusunlar. Memar olmasanız da, layihə sənədlərində heç nəyi başa düşməsəniz də, oxuyun. Bu mütləq lazımdır. Layihəni hər dəfə əvvəldən axıra qədər oxuya-oxuya əvvəl-axır onu başa düşməyə başlayacaqsınız. Sonra layihə üzrə ekspert və texniki rəhbər tapmaq lazımdır. Bu şəxslər qüvvədə olan bütün qanunları və normativləri yaxşı bilməli, müvafiq instansiyalardan bütün lazımı icazələri, o cümlədən bizim layihədə olduğu kimi, ətraf mühitin mühafizəsi üzrə ilkin ya da yekun lisenziyanı əldə edə bilməlidir”

Semolinika Tomiç

33 **rekonstruksiya işlərinə qeyri-maliyyə dəstəyi**

“Ən çətini bina üçün (məsələn, elektrik təchizatı), ən asanı isə proqramın özü üçün pul tapmaqdır. Bina üçün biz bardan və ianələrdən əldə etdiyimiz vəsaitin bir hissəsindən istifadə edirik. Rekonstruksiya işləri üçün əslində pul yox, material və adamlara ehtiyac var. Pul istəmədənsə, könüllüləri və ya təmənnasız olaraq tikinti materialları ilə yardım edə biləcək şirkətləri axtarıb tapmaq daha asandır. Rekonstruksiya işlərimizin yarısından çoxu məhz bu qaydada həyata keçirilib.

Marek Adamov

34 **Memarlıq konsepsiyasının ifadə olunması**

“Stanica” mərkəzinin növbəti 10 il ərzində inkişafının memarlıq konsepsiyasına həsr olunmuş seminarın unikallığı sadəcə onun mövzusunda deyil, həm də nəticələrin əlaqəli şəkildə ifadə edilməsində və eynilə ictimaiyyətə təqdim olunmasında idi.

Stansiyanın köhnə binasının rekonstruksiyası hələ başa çatmamışdı, rekonstruksiyadan sonra nə etmək lazım olduğunu isə indidən fikirləşmək lazım idi. Stanica--nın hüdudları haralardan keçir? Onu nə qədər böyütmək olar?

“Living Underground” seminarının məqsədi sərhədləri “Rondel” planında qeyd edilən, əksər hissəsini avtomobil yolu, dəmir yolu və avtomobil dayanacağıнын tutduğu sahənin istifadəsi üzrə prinsiplərin işlənilib hazırlanması idi. Nəticələr ətraflı hesabat şəklində seminar başa çatdıqdan sonra çap edilən kitabçaya daxil edildi. Platformada 6 x 6 metr ölçülərində model hazırlandı. Həmin modeli təkcə tədbirlərə gələn tamaşaçılar yox, ancaq qatarlara minmək üçün stansiya gələn sərnشینlər də görürdü. “S1 zalının yaxınlığında 3D formatında model mütləq lazım idi. Əsas məqsəd bizim nə düşündüyümüzü insanlara çatdırmaq idi. Bura stansiyadır, bura rondel qovşağının yeridir, konstruksiya isə burada yerləşdiriləcək.

Marek Adamov

35 ■ Əsas örtükdür

*Rekonstruksiya işlərinə haradan başlanılmalıdır?
Binanın uçulub-dağılması gözlənilmirsə və
konstruksiyaların əsaslı təmirə ehtiyacı yoxdursa
ilk növbədə atmosferin zərərli təsirindən mühafizə
etmək üçün onun eksteryerinə qoruyucu üzlük
çəkilməlidir. Damın və fasadın vəziyyəti nisbətən
qənaətbəxş olsa da binanın açıq yerlərinin üstünü
örtmək lazımdır. Belə olsa bütün il boyu içəridə
işləmək olar.*

Binada hostel, kafe və kinoteatr
fəaliyyət göstərəcək. İstənilən təmir
işində birinci addım yeni pəncərələrin
quraşdırılmasıdır. Hal-hazırda bina
bağlıdır, kənar şəxslər içəri girə bilməz,
içəri hətta bir damcı yağış da, qar da
düşə bilməz. Çölü qaydasına salınıb,
içəridə isə xaosdur.

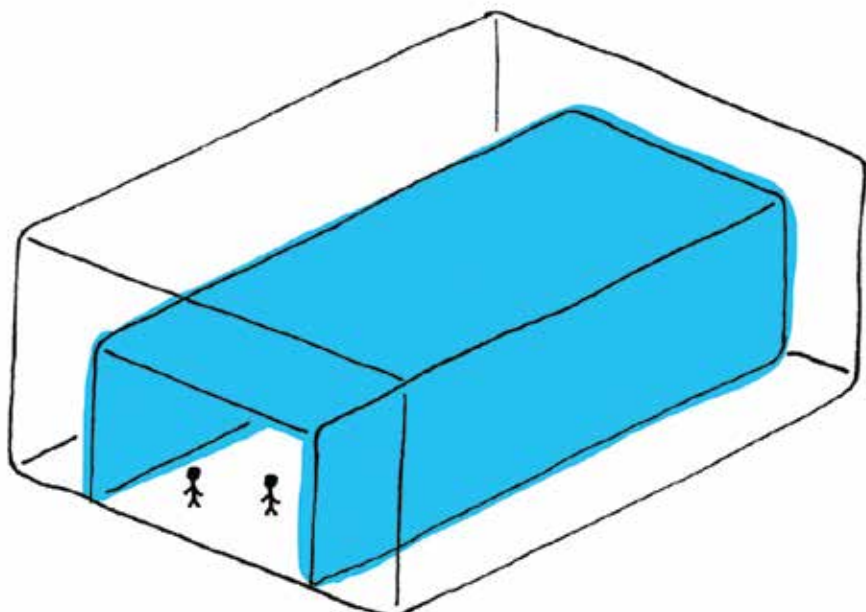
36 **Məkanın kiçildilməsi**

Bütün böyük məkanların kiçildilməsi mümkündür.

Əvvəllər trenajor zalı kimi istifadə edilən bu məkanın qış mövsümündə qızdırılması iqtisadi baxımdan sərfəli deyildi. Sahəsi çox böyük, həcmi isə nəhəng idi.

Müvəqqəti həll variantı

Zalda hər il qış mövsümünə uyğun dəyişikliklər aparılacaq. Bunun üçün sadə taxtabəndlər qurularaq binanın damına bərkidiləcək. Zəlin işlək hissələrində rahatlıq təmin ediləcək, həmin hissələrin sərhədləri boyunca parça materialdan divarlar salınacaq və nəticədə məkanın qızdırılması xeyli asanlaşacaq.

Daimi həll variantı

Daimi həll variantı olaraq içəridə yeni, divarları və tavanı binanın divar və tavanlarından aralı olan qutuşəkilli obyektin tikilməsi nəzərdə tutulur. Yaxınlıqdakı ərazidə çox sayda köhnə bina söküldüyünə görə, həmin binalardan çıxan köhnə pəncərələrdən pulsuz və ya nəqliyyat və işçiyə ödəniləcək məbləğin müqabilində istifadə etmək olar. Ancaq ən çətini də elə budur, yəni pəncərələrin daşınmasını həmin köhnə binalar istismardan çıxarıldıqdan sonra, lakin söküntü işləri başlamazdan əvvəl təşkil etmək lazımdır.

Nəticə:

- | Daha kiçik büdcə
- | Köhnə materialların təkrar istifadəsi
- | Eksperiment aparmaq imkanları
- | Kollektiv əməyin təşkili
- | Reklam

37 **Müvəqqəti arakəsmələr**

Böyük məkanlar kiçiklərlə müqayisədə daha geniş seçim imkanları vəd edir. Sən bir neçə kiçik otağı bir böyük zala çevirə bilməzsən, ancaq böyük zalı kiçik otaqlara bölə bilərsən.

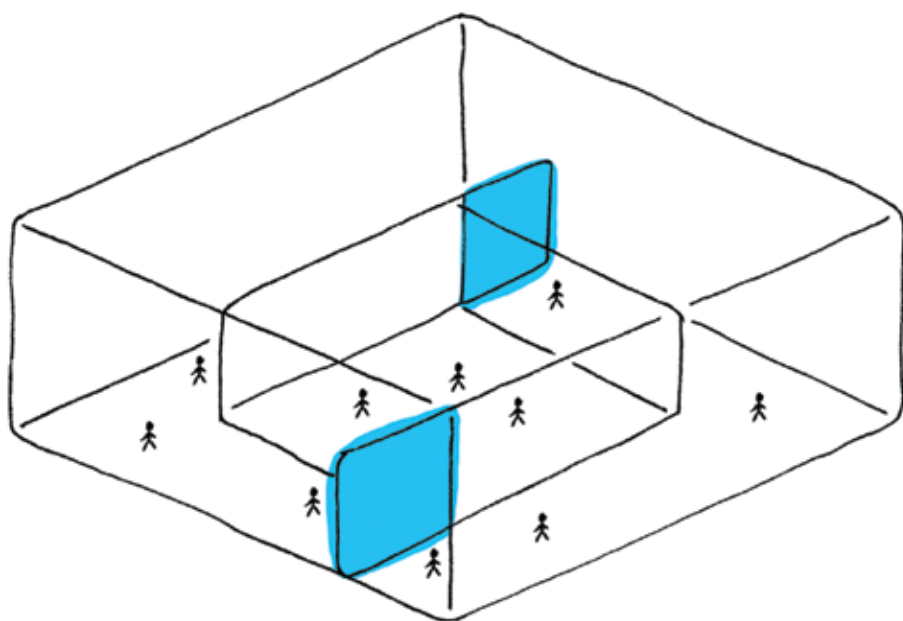
38 ■ İşçilərlə ziyarətçilərin ayrılması

Bir çox işlərin görülməsi ilə bağlı problemlərin aradan qaldırılması ziyarətçilər və işçilər üçün nəzərdə tutulmuş məkanların bir-birindən ayrılması ilə mümkündür. Bu açıq-aydın bir həqiqətə demək olar ki, heç bir mədəniyyət mərkəzinin yaradılmasındakı transformasiya prosesində əməl olunmamışdır.

"Łaźnia Nowa" teatr binasının digərlərindən üstünlüyü bu imkana malik olmasıdır. Səhnə və zal mərkəzi hissədə yerləşir.

Binanın sol bölməsi (bağ tərəf) və giriş hissəsi (küçə tərəf) ziyarətçilər üçün nəzərdə tutulub. Həmin bölmələrdən keçib tamaşa zalına və bara gedə bilərsiniz.

Sağ bölmə (yaxınlıqdakı binalara baxan tərəf) və arxa hissə (stadiona baxan tərəf) isə mərkəzin işçiləri və sənətçilər üçün nəzərdə tutulub.

39 **Dar məkan**

Kiçik, dar sahələrdə onsuz da az olan ayaqüstü yer sayını giriş-çıxış dəhlizlərinin qeyri-effektiv şəkildə layihələndirilməsi daha da azaldır. Dəhlizlərin sayını azaltmaqla bu istiqamətdə daha yaxşı nəticə əldə etmək olar.

“Antik teatrın tamaşa zalı 22 m dərinlikdə yerləşir. Onun eni 5.2, hündürlüyü isə 4.4 metrdir. Zalda təxminən 80 oturmaq yerləşdirmək olar.

Mərkəzdə digər tədbirlər də təşkil edildiyinə görə biz, lazım gəldikdə texniki mütəxəssislərin köməyinə ehtiyac olmadan oturmaqların zaldan tez uzaqlaşdırıla bilməsini istəyirik. Bu zaman həll etməli olduğumuz ən vacib məsələ isə tamaşaçıların maneəsiz giriş-çıxışını, zala girib öz oturmaqlarını rahat tapmasını təmin etməkdir. Oturmaqların arasında biri giriş, biri də oturmaqlara tərəf getmək üçün nəzərdə tutulan iki keçidin olması bizi qane etmirdi.

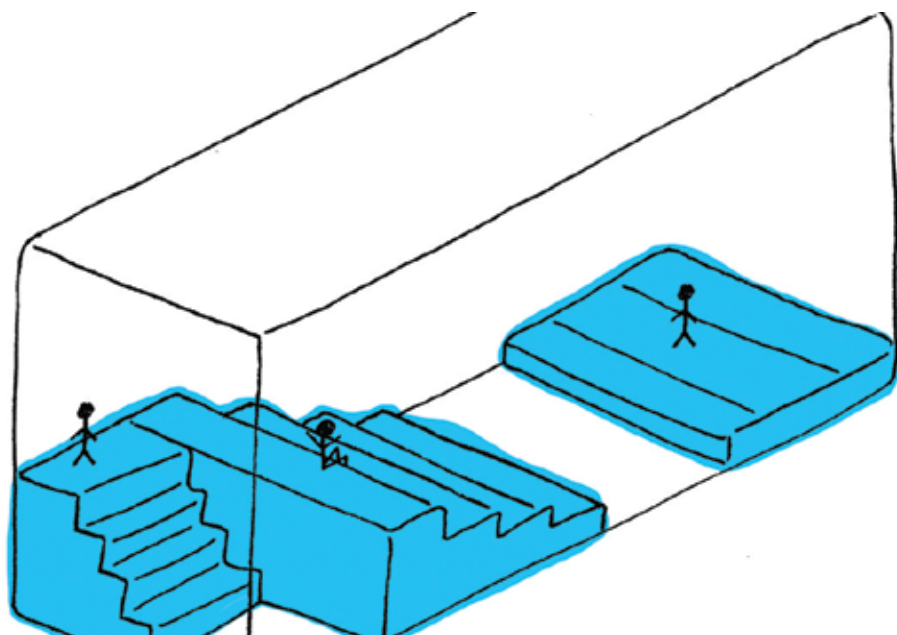

Hər santimetrin nəzərə alındığı bu kiçik məkanda tamaşaçılar üçün oturmaq yerləri modullar şəklində planlaşdırılmışdır.

Bütün döşəmə hər birinin eni 90 sm olan mütəhərrik platformalara bölünmüşdür. Bu platformalar üzbəüz divarlara bərkidilmiş tirlərin üzəri ilə aşağı-yuxarı hərəkət etdirilə bilər. Başlanğıcda biz, platformaları qaldırmaq üçün əllə hərəkətə gətirilən baraban mexanizmi barəsində düşünürdük, sonradan bunun üçün tavana bərkidilmiş mühərrikdən istifadə etməyə qərar verdik.

Tamaşaçı zala girən kimi sağ tərəfdəki pilləkəni görür. Pilləkənlə qalxdıqdan sonra isə yalnız bir dəhlizdən keçərək oturmaq sıralarına keçir və xüsusi dizaynlı yumşaq oturmaqlara oturur.

Semolinika Tomiç

40 **sənaye qalereyası**

Neytral mühitdə eksponat ön plana daha çox çıxır. Güclü xarakterə malik məkan ilə eksponat isə sanki bir-biri ilə daim dialogda olur. Hansı daha dəyərlidir? Bina yoxsa sərgi?

“Kafedral kilsədə biz, hər şeyi olduğu kimi saxlamaq istəyirik. Divarları boyamadıq, çünki indiki halında həmin divarların sənayeləşmə dövrünü xatırladan xüsusi cazibəsi var. Həmin cazibəni qorumaq həqiqətən də vacibdir, çünki bu gün getdikcə daha çox sayda sərgi salonu artıq bayağılaşmış “ağ kub” konsepsiyasındadır. Buraya gəlib sənayeləşmə dövrünün “beton” ruhunu hiss etmək gözəldir. Eyni zamanda, məkanın özünəməxsus xarakteri əsərlərini burada nümayiş etdirən sənətçilər üçün də bir çağırışdır.

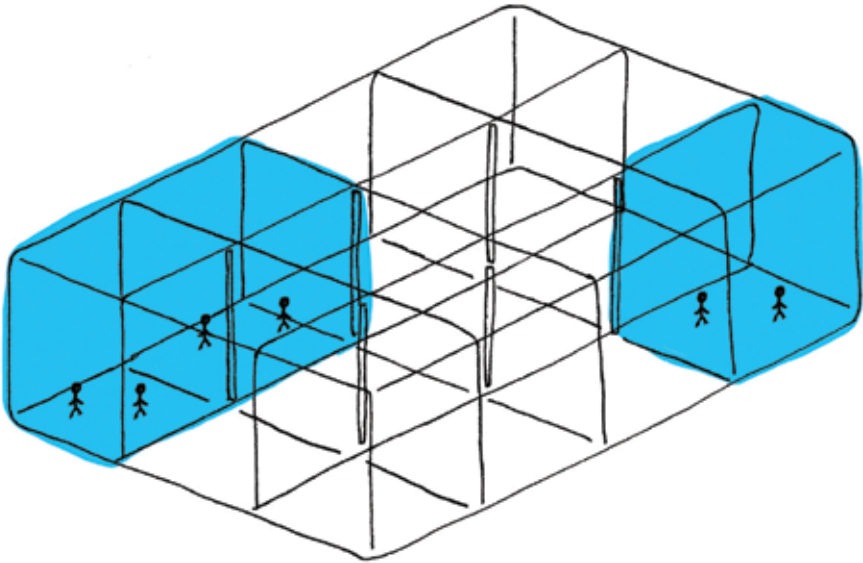
Mia Christersdotter Norman

41 **karkas**

*Bu zalda proqramların təşkili baxımından
ölçü məhdudiyyəti yaradan yeganə amil nəhəng
düzbucaqlı sütunlardır.*

42 **İ**səyyar mebel

*Məkan çox geniş, döşəmə isə düz və hamardır.
Masalar, səhnə, arakəsmələr, digər mebel və
avadanlıqlar bir nəfərin asanlıqla hərəkət etdirə
biləcəyi quruluşa malikdir.*

43 ■ **"Qara qutu" teatrına çevrilə bilən səhnə**

Teatr zalı divarı və tavanları qara rəngə boyanmış neytral məkandır, buna görə də tamaşaçı bütün diqqətini ifaçıların çıxış etdiyi, proyektorların işıqlandırıdığı səhnədə cəmləşdirir. Bizə də elə bu lazımdır.

Tavanda işıqlandırma və akustika sistemlərinin asılması üçün karkas quraşdırılıb. Divarlar qara pərdə ilə örtülüb.

Bu dekorasiya elementləri istənilən vaxt uzaqlaşdırıla bilər, nəticədə tarixi bina olduğu kimi qalır.

44 **hamar döşəmə**

Bəzən açıq yerlərin üstünün örtülməsindənə, doldurulması daha məqsəda uyğun olur.

Əvvəllər bu döşəmənin üzərində nəhəng dəzgah quraşdırılmışdı. Həmin dəzgah elə böyük və mürəkkəb quruluşda olub ki, operatorların idarəetmə sistemlərini işlədə bilməsi, işçilərin materialları dəzgaha verməsi və dəzgahdan çıxan materialları qəbul edə bilməsi üçün binada bəzi konstruktiv dəyişikliklər aparmaq lazım gəlmişdi. Dəzgah sökülərək uzaqlaşdırıldıqdan sonra həmin konstruktiv dəyişikliklərin izləri döşəmədə qaldı.

Bu gün bütün çökəkliklər sıxlaşdırılmış çınqilla doldurulub, döşəmə düzləşdirilib. Beləliklə, problem tez və ucuz başa gələn, müvəqqəti üsulla həll edilmişdir. Çınqılı istənilən vaxt yığaraq başqa yerə daşımaq və tikinti materialı kimi yenidən istifadə etmək mümkündür.

45 **Yığılıb-açılan oturacaqlar**

Teatr tamaşası göstərilməsinə, film nümayiş etdirilməsinə, rəqlər, tamaşaçıların ya oturub ya da ayaq üstə dinlədiyi konsertlər, korporativ məclislər və ya konqreslər keçirilməsinə, film çəkilməsinə şəraiti olan yer çox xeyir gətirə bilər. Ancaq bu cür müxtəlif proqramların təşkili texniki avadanlıqlarda müvafiq dəyişikliklərin aparılmasını tələb edir.

Oturacaqlar mexaniki qüvvənin təsiri ilə divardakı panelə yığıla bilən bir neçə hissəyə bölünmüşdür. Sadəcə olaraq oturacaqların üfüqi vəziyyətə gətirilməsinə bir qədər vaxt sərf etmək lazım gəlir. Sonra düyməyə basırsınız və oturacaq 7 dəqiqəyə bütövlüklə arxaya çəkilərək panelə yığılır.

46 **İ**isitmə

Ucqr şimalda yerləşən mərkəzlər üçün istilik məsələsi çox mühümdür.

Köhnə zavodda yer kifayət qədərdir, lakin təəssüf ki, binanın texniki göstəriciləri daha çox öz yaşına və əvvəlki funksiyalarına uyğun gəlir. “Not Quite” Mədəniyyət Mərkəzinin hal-hazırda bütün binadan istifadə etməyə imkan verə biləcək istilik sistemi quraşdırmağa imkanı yoxdur.

“Not Quite” Mədəniyyət Mərkəzinin 45 üzvü var, ancaq onlar binanın yalnız bir hissəsindən istifadə edirlər. Yerlərin çoxu boş qalır. Onların fikrincə, bu boş yerləri studiya kimi icarəyə götürmək istəyənlər var. Götürürlər də, ancaq yayda. Qışda isə o cür böyük ərazini qızdırmaq iqtisadi baxımdan sərfəli deyil.

İş sahəsi üçün standartların endirilməsi səmərəli həll kimi qəbul olundu. İcarədarlar daha kiçik məkanlarda qruplaşdırıldı. Məkan da bölündü, istilik xərcləri də.

47 tarixi qatlar

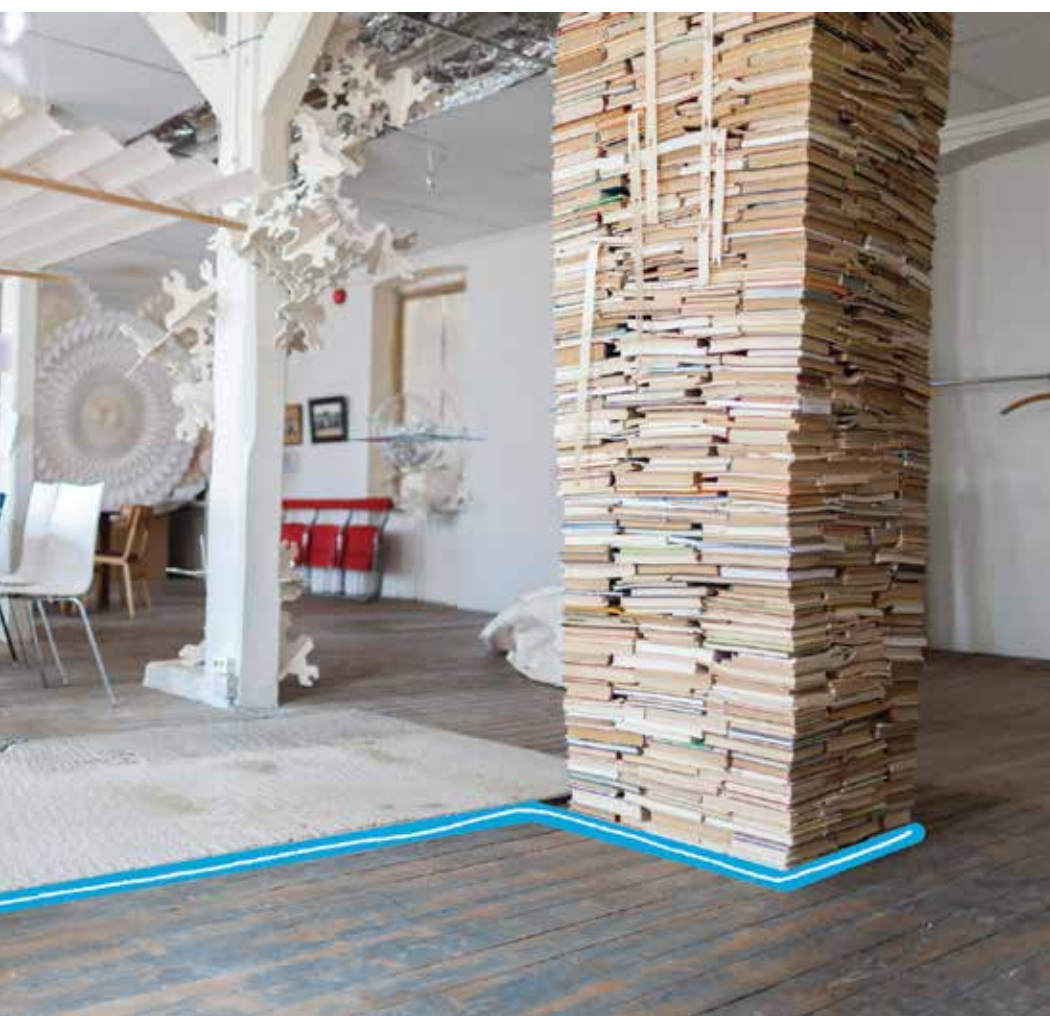
Binanın hər qarışının öz tarixi var. Hətta öz dövründə diqqətə layiq olmayan... divarlar, tavanlar, qapı cəftələri, su boruları və ildırımötürən belə yaddaşlardan artıq silinmiş şöhrətini şahidləridir. Bu əşyaların açıq nümayiş etdirilməsi onları necə qoruyacağınızdan asılıdır.

"Döşəməyə diqqət edin: Bax bura sarıma dəzgahı üçündür, döşəmənin qalan hissəsi isə 6-7 millimetr qalınlıqda metal lövhələr ilə üzəlməmişdi. Həmin metal təbəqənin altındakı döşəmə isə zədəli idi. Onu möhkəmləndirmək üçün aralarını yapışqanla doldurdular və sonra dəzgah ilə cilaladılar. Bu çox ağır iş oldu, çünki döşəmə tamamilə sıradan çıxmışdı. Onlar bu döşəməni cilalamağa xeyli zaman sərf etdilər. Döşəmənin üzərinə sadəcə MDF lövhələr çəkərək qalın boya ilə rəngləmək daha asan olardı.

Məsələnin bu yolla həlli isə nəinki köhnə döşəməni, habelə binanın tarixini də qoruyub saxlayır. Bu çirkin görünüşün özü də çox vacibdir, çünki bura onların iri dəzgahlarla işlədiyi və döşəməni sıradan çıxartdığı yerdir. Bizim bura gəlib döşəməni tamamilə dəyişdirməyimiz, gözəlləşdirməyimiz düzgün olmazdı. Biz tarixin bu hissəsini itirmiş olardıq. Bu estetik baxımdan o qədər də gözəl görünür, lakin tarix nöqtəyi-nəzərindən həqiqidir.

Lemmit Kaplinski

48 **saxta sərvət**

Hər bir sərgilənən texniki avadanlığın yaşı 20-dən yuxarıdırsa, avtomatik olaraq əsl sərvət sayılır.

“Binada bizim heç bir köhnə kabel dəzgahımız yoxdur, – onlar ya satılıb, ya başqa yerə daşınıb və ya zibilə atılıb – buna baxmayaraq, insanlar məndən tez-tez kabel dəzgahlarımızın harada olduğunu soruşur. Bizdə heç biri də qalmayıb. Lakin sonuncu iki elevator təmir olunandan sonra, bu hissələri götürdük. Bu köhnə elevator mühərrikidir və zənnimcə, ötüb keçən adamların 90 faizi bunun kabel dəzgahı olduğunu düşünür!”

Stuba Nikula

49 **Yenilənmə və rəqabət**

Yerli hakimiyyət ərazini işlətmək üçün şirkət seçiminə dair tender elan edib. Tenderdə qalib gələn tərəf binanın bərpasına dair təkliflər vermək imkanı əldə edəcək.

“Bu bina şou, görüşlər, iclaslar və sair bu kimi tədbirlər üçün istifadə olunub. Təxminən 90-cı illərdə, damının asbestlə dolu olduğu bilinəndən sonra bağlandı. Binanın bərpası, yenidən istifadəyə yararlı hala gətirilməsi 20 il çəkdi. Bina yenidən istifadəyə hazır olanda yerli hakimiyyət bütün təşkilati işləri icra edəcək assosiasiya və ya özəl şirkət tapmaq üçün açıq tender elan etdi. Biz tenderdə iştirak etdik və qalib gəldik.

Avadanlıqlar üçün kiçik büdcə ayrılmasına dair yerli hakimiyyətin ideyası əla idi. Onlar açıq tender elan etdi və yalnız hansı assosiasiyanın qalib gəldiyini biləndən sonra avadanlıq üçün büdcə ayırdı. Təbii ki, əgər musiqi yönümlü assosiasiyamız olsaydı və musiqiyə üstünlük versəydik hər şey daha fərqli olardı. Bizimsə teatr şirkətimiz vardı və bütün marağımızı teatra cəmləşdirdiyimizə görə səhnə üçün müraciət elədik.”

Federika Roççi

50 **■ bərpa komitəsi**

“Pekarna mədəniyyət mərkəzinin fəaliyyəti ilə bağlı bərpa prosesində peşəkar məşvərətçi kimi xidmət edəcək komitə yaratmışıq. Biz şəhərdə hələ də mövcud olmayan, amma zərurət duyulan fəaliyyət növləri və onların ehtiyac duyduqları yerlər haqqında bir araşdırma apardıq. Biz sonra bütün məlumatları bir yerə topladıq və bu, memarların istinad edə biləcəyi bir başlanğıc nöqtəsi oldu. Biz nəyin baş verməsi, niyə baş verməsi və nələrdən çəkinmək lazım olması barədə xülasə hazırladıq və onlar bunun əsasında öz fikirlərini formalaşdırdılar.

Birinci bina ilə bağlı işlər tamam səhv yöndə getdi.

Sonra isə o qədər də pis olmadı. İşlər Pekarna mədəniyyət mərkəzinin tədbirlərinin iştirakçıları, Maribordan olan memarlar tərəfindən icra edilib, onlar səhnəni tanıyır və nəyə ehtiyac olduğunu bilirdilər.”

Borut Venzel

51 **İ**sas təchizatçı

İxtisaslaşmış şirkət tərəfindən görülən bütün tikinti işlərini maliyyələşdirmək üçün kifayət qədər vəsaitin olması müstəsna haldır.

"Mən üç həftə burada olmamışam və burada böyük dəyişiklik var. Hər dəfə burada gələndə heyran oluram. Bax! Orada balaca eyvan var! O yenidir!"

Aqata Etmanoviç

Bərpa işləri yerli hakimiyyətlə əməkdaşlıq edən struktur fondlarının vəsaiti hesabına başlanıb. Bu cür qrantın tələblərinə uyğun olaraq tender elan edilməli və hər bir iş peşəkar podratçı tərəfindən görülməlidir. Bütün qaydalara riayət olunur. Siz ancaq təhlükəsizlik dəbilqəsini və reflektiv jilet geyindikdən sonra tikinti meydançasında gəzə bilərsiniz.

52 **xidmət təchizatı**

Peşəkar səviyyədə özünü təmin etmə pula qənaət edir. Lakin müəyyən işlər üçüncü tərəfə həvalə edilsə daha yaxşıdır.

Öz emalatxanası olan dülgər-çilingər, şərab şüşələri üçün tezliklə barın üstündə yerləşdiriləcək yarımçıq çərçivəni bizə göstərdi. Onlar demək olar ki, hər şeyi – tamaşalar üçün dirək, xırda sənətkarlıq alətləri – özləri düzəldə bilir. Onların özlərinin bütün tikinti işlərini görə biləcək işçi qrupu var. Hazırda "Bakelit MAC" ən iri zalı – anqarı izolyasiya edir. Mən Marton Bauerdən qrupdan olan işçilərdən hansınisa damda görə bilib-bilməyəcəyimi soruşuram. Onun cavabı "yox"dur: İzolyasiya yerdən səkkiz metr yuxarıda edildiyi üçün işi üçüncü tərəf görür. Biz işçilərimizin yıxılmasını istəmirik."

53 **■** mümkünlük

Əlil insanların binanın istənilən hissəsinə girişini mümkün etmək nəzakətin ifadəsidir.

Liftin çıxışı ilə mərtəbənin döşəməsi arasında bir metrə qədər hündürlük fərqi var. Bu fiziki cəhətdən sağlam insanlar üçün 4 pilləlik bir məsafə olsa da, əlil insanlar üçün keçilməz maneədir. Problem lift quraşdırılması ilə öz həllini tapdı.

54 **yeganə bərpa edilmiş bina**

Kompleks beş binadan ibarətdir. Onlardan yalnız birinin görkəmi ümumi inşaat standartlarına uyğun bərpa edilib. Bu arada, bərpa üçün AI fondlarından ayrılan pullar isə yoxa çıxıb.

“Hostel ictimai müəssisədir. Baha başa gəldi. Bu tipik vəziyyətdir. Əgər şəhər bu kimi binaları bərpa edirsə, onların keyfiyyət baxımından fərqli gözləntiləri var. Bu ictimai xidmət sektorudur, burada içəri hansı cür stulun, hansı avadanlığın yerləşdirilməsi dəqiqliklə seçilməlidir. Digər tərəfdən isə, nəhayət iş stulun seçilməsinə gəlib çıxanda bunu hansısa bir axmağa etibar edirlər.

Bu yeganə binadır ki, orada təhlükəsizlik kamerası var. Onlara toxuna bilməzsən. Əks halda böyük ehtimalla müəyyən müddətdən sonra ələ keçəcəksən.”

Borut Venzel

55 **giriş**

Zalın girişini bir neçə kiçik qapıya ayırmaq olar, buradan auditoriyanın bizə lazım olan hissəsinə keçə bilərik. Yaxud sadəcə bir iri qapı ola bilər və biz bunu divarda açılan giriş kimi deyil, bir-biri ilə əlaqələndən zal və foye kimi qəbul edə bilərik.

İri qapı əsas zaldan birbaşa foyeyə və girişdən keçərək ön qapıya doğru uzanır. O bir neçə saniyə içində gözdən itə bilər.

56 **I** vestibül

Fabrik fəaliyyət göstərən zaman dəhliz kimi istifadə olunan konsert zalı ilə konfrans zalı arasındakı boş ərazi indi şüşə ilə örtülüb. Ərazisinin ölçüsünə görə bu yer ya dəbdəbəli vestibül, ya da üçüncü, tamamilə müstəqil bir məkan kimi istifadə oluna bilər.

Bir tərəfdən büzməli dəmirdən fasad, digər tərəfdən isə şəbəkə şəkilli hörülmüş divar. Beton döşəmənin üzərinə vurulmuş qara dairə fasaddakı ikinci dairə birlikdə bir sənət əsəri yaradır. Zalları birləşdirən çoxmərtəbəli hissənin pəncərəsində, üzərində bir zamanlar burada fəaliyyət göstərən fabrik haqqında təsəvvür yaradan fotoşəkillər vurulmuş lövhə var.

57 **qarderob**

Əladır, lakin müvəqqəti çıxış yoludur.

Bütün bina avadanlığı ilə birlikdə
keyfiyyətli materiallardan ən
yüksək standartlara uyğun dizayn
edilərək inşa edilmiş və dəqiqliklə
yekunlaşdırılmışdır.

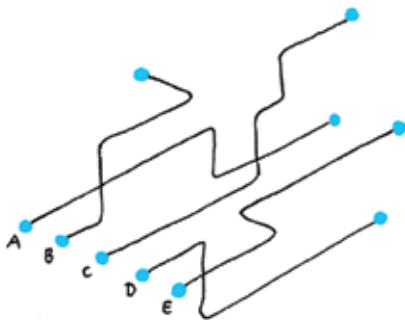
Bu mükəmməl ergonomik qarderob
biabırçılığı isə adamın lap gözünə girir,
yəqin ki, ömrü uzun olmaz, yerinə
qaydasında olan birisi gələr.

58 cığırılar

A nöqtəsindən B nöqtəsinə getmək heç də hər zaman asan olmur.

Tanıyan adam üçün heç bir problem yoxdur, lakin axşam vaxtı, yağış yağarkən ilk dəfə buraya gələnlər, yaxud görmə qabiliyyəti zəif olan adamlar üçün bu əsl problem ola bilər. İşləri daha da çətinləşdirən odur ki, A və B nöqtələrindən əlavə C, D və E də var. Ona görə də, yaxşı bir naviqasiya sistemi barədə düşünməyə dəyər – nə qədər sadə olsa, o qədər yaxşıdır.

Gəmiyə aparan trapın yanında şüşə çərçivənin içində növbəti ay üçün proqram var. Hər bir tədbir baş verəcəyi yerə uyğun olaraq müxtəlif rənglə haşıyılənib. Restoranlar üçün yaşıl, konsert zalı üçün sarı, qalereya üçün mavi, dam terrası üçün qırmızı rəng seçilib. Həmçininin döşəmədə bu nöqtədən başlayaraq hər bir qurğuya aparan xətlər – trayektoriyalar- var.

59 ■ Infoqrafika

Tualetə necə getmək olar?
Qarderob haradadır?
Bu qapı hara açılır?
Mən hansı otaqdayam?
Uşağın bezini harada dəyişə bilərəm?
Üçüncü mərtəbədə nə yerləşir?
Bu pilləkən hara aparır?
Infoqrafika bu problemi həll edir.

60¹ **yerini dəyişən icarədarlar üçün əlaqə**

“Kaapelitehdas” İncəsənət Mərkəzində studiyaların sayı çox olduğuna görə, burada yer icarəyə götürənlər gah gəlir, gah gedir, gah da studiyalarını dəyiş-düyüş edirlər.

Poçt qutuları

“Uzun müddətli icarədarların burada poçt qutusu var. Əmlak menecerində kimin daha böyük və ya kiçik məkana ehtiyacı olduğu qeyd olunmuş siyahı olur və bunun da ən xoş cəhəti odur ki, biz bu istəkləri adətən altı ay ərzində təmin edirik. Kimsə gedərsə və ya

gələrsə, yaxud kiminsə böyük və ya kiçik məkana ehtiyacı olarsa biz razılaşırıq və onlara yerlərini dəyişməsinə təklif edirik. Elə icarədar var ki, binanın beş müxtəlif yerində qərarlaşıb, lakin onların ünvanı dəyişməyib. Əvvəlki poçt qutuları öz yerində durur.”

Stuba Nikula

60²

Ad lövhəsi

Binanın girişində, binada məskunlaşmış icarədarların adı və harada yerləşdiyi qeyd olunmuş iri tablo çox tez köhnələ bilər.

Metal özülə yapışdırılan qrafik lövhəciklər kiçik maqnit xanalara bölünüb. Hər dəfə kimsə yeni gələndə, gedəndə və ya yer dəyişmə edəndə sadəcə xanadakı lövhəciyin birinin yerini dəyişmək və ya köhnəni götürmək kifayət edir.

61 **fotoqalvanik sistemlər**

Son 20 ildə quraşdırılmış fotoqalvanik sistemlər.

"Biz 1992-ci ildə başlamışıq. O zaman Berlində günəşin tutduğu ən böyük dam bizə məxsus idi. 500 kvadrat metr. Bir neçə ildən sonra biz yeni FQ-sistemlərinin inkişafı üçün sınaq sahələri yaratdıq.

Məsələn, nazik lent təbəqəsi və ya hərəkət edən sistemlər. Problem ondan ibarətdir ki, enerji panellərini binanın damında yerləşdirirsən, ancaq günəş aşağı enən kimi, onlar az enerji hasil etməyə başlayır. Ən güclü enerji gündüz saat 12-də, ən az isə axşam alınır. Buna görə də biz panellərin öz oxu ətrafında çevrilməsi barədə düşündük.

Onda biz proqramlaşmış kompüter sistemi tapdıq. Həmin sistem vasitəsilə panellər günəşin harada olduğunu təyin edir və mühərrik öz oxu ətrafında avtomatik olaraq günəşə tərəf çevrilir. Lakin kompüter və mühərrik enerji tələb edir və onların enerji xərclərini özün ödəməlisən deyə mənfəət aşağı düşür.

Biz kompüter sistemini ləğv edəcəyik. Mühərriki necə çevirmək olar? Sol və sağ tərəfdə iri günəş panelinə qarşı 90 dərəcədə yerləşdirilmiş iki kiçik günəş paneli var. Günəş şüası kiçik günəş panelinin birinin üstünə düşəndə, mühərrik kompüterin köməyi olmadan onu düzgün istiqamətə çevirir. Lakin biz yenə də mühərrikdən istifadə edirik. Biz mühərriki də ləğv

edəcəyik. Bəs panellər necə çevriləcək? Modulların ətrafında çərçivə var.

Çərçivənin içində isə maye var. Sağ və sol tərəfdə metal lövhələr var. Günəş şüası sağ çərçivəyə düşür və sol çərçivə kölgədə qalır. Sağ çərçivədəki maye isinir, genişlənir və kiçik boru vasitəsilə digər istiqamətə axır, nəticədə, sol çərçivənin ağırlığı paneli ən optimal istiqamətə çevrilir.

Bizim 750 kvadrat metr fotoqalvanik panelimiz var və hava günəşli olan illərdə ilə 50000 kilovat/ saat enerji hasil edilir ki, bu da 15 ailəyə kifayət edir. Bu enerjini biz özümüz istifadə etmirik, çünki həmin enerjini yaxşı qiymətə sata və nisbətən ucuz qiymətə geri ala bilərik. Belə daha qənaətlidir. İlkin investisiya ödənilir, gəlirləri isə yeni tədqiqat və inkişafa yönəldə bilərik".

Verner Viartalla

62¹ **Yanğın çıxışı**

*Yanğın zamanı binadan təxliyə çıxışlarının
miqdarını hər ölkənin öz texniki qaydaları müəyyən
edir. Əgər miqdar kifayət etməzsə:*

| a – toplantı məkanının maksimum tutumu

təhlükəsizlik səviyyəsinə qədər azaldılır

| b – yeni çıxışın inşası tələb edilir.

“Böyük zalın tutumu ilə bağlı böyük
çətinliyimiz var. Pillələrin eni 10
santimetrdir, çox dardır, iki nəfər eyni
anda addım ata bilmir, bu səbəbdən
adam sayı 250 nəfərə qədər azalır və
iqtisadi çətinlik yaranır. Hər həftə zəng
edən, gələn, elektron poçtla yazışanlar
olur, onlar icarəyə yer götürmək
istəyirlər, bu bizim üçün yaxşı maliyyə
mənbəyi ola bilərdi.

Lakin zalı qaydasına salmaq çox
baha başa gəlir, bunun üçün isə insan
sayının artıq olmasına ehtiyac var və
bu mümkün deyil. Yanğın çıxışlarının
ucbatından pilləkənlər tutumu
məhdudlaşdırır.”

Mia Kristersdotter Norman

62²

Hosteldən dama təxliyə çıxışı

63 **havalandırma**

Əgər çox istidirsə və havanı sərinlətmək mümkün deyilsə, ən azı, hərəkət lazımdır.

64 **■** yaşıl divar

Binanın mərkəzində, günəş işığının düşmədiyi yerdə, masaların yanında yaşıl divar var.

Yuxarıdakı işıqlar günəşi əvəz edir. Keçə kisələrə bitki üçün torpaq doldurulub. Aşağıda suyu saxlamaq üçün böyük konteyner quraşdırılıb.

65 **assosiasiya**

Vəziyyət

| Meşə var.
| Magistr yollar yoxdur.
| Fabrik 1795-ci ildə dəmir hasilatı üçün inşa edilib, XIX əsrdə isə təyinatı dəyişdirilərək kağız emalı üçün istifadə olunub.
| Fabrikdən əvvəl burada heç nə yox idi, kənd onun ətrafında salınıb.

Məktəb

| "Stenebyskolan"ın əsası 1934-cü ildə qoyulub. Burada ağac-özüllü mebel dizaynı, dəmir və polad / ictimai məkan dizaynı və tekstil-geyim dizaynı üzrə ixtisaslaşmış, həm bakalavr, həm də magistr səviyyələrində sənətkarlıq və dizayn proqramları var.

Gəliş

| 10 il öncə məzunlar öz işlərini davam etdirmək üçün yer axtarırdılar.
| Tələblər: yaşayıb-yarada biləcəkləri ucuz emalatxanalar.
| Səbəb: korporativ əməyin üstünlükləri.
| İş 10 nəfər başlamışdı.
| İlk öncə, onların hər biri digər vəsaitlərin cəlb edilməsi üçün bankdan 2000 avro məbləğində təhlükəsizlik krediti götürmüşdü.
| İsveç işsizlik İdarəsi də kömək edirdi.
| Bir müddət sonra onların artıq işlək strukturları var idi və başqaları da buradan boş məkan icarəyə götürmək istəyirdilər.

| Karl isə üzv olmaq üçün yenidən müraciət edib, üzvlük haqqını da ödəyib.
| Bir neçə ildən sonra yerin əsl sahibləri kənara çəkildilər, onlar işdən o qədər yorulmuşdular ki, əməkdaşlıq etməkdə artıq maraqlı deyildilər.
| Diqqətdən qaçırmamalı nüanslar:
1. həddindən artıq işləməyin
2. hesablama işlərində diqqətli olun.

Sahiblik

| Onlar assosiasiya yaratdılar, müzakirələr apardılar və qərara gəldilər ki, icarə qrupundan olan hər kəs kiçik haqq müqabilində sahibkar ola bilər. İndi 45 şərik var.

Kənd

| Kənd sakinləri bu binaya qırılmaz tellərlə bağlanıblar.
| Onların çoxunun fikrincə, biz burada həqiqətən çox yaxşı işlər görürük.
| Onlar bizim hissəmizi bir özəl sahibkardan icarəyə götürüblər, ona isə bu yer babasından qalıb.
| Münasibətlərimiz yaxşıdır, lakin çətinlik çəkdiyimiz vaxtlar da olur.

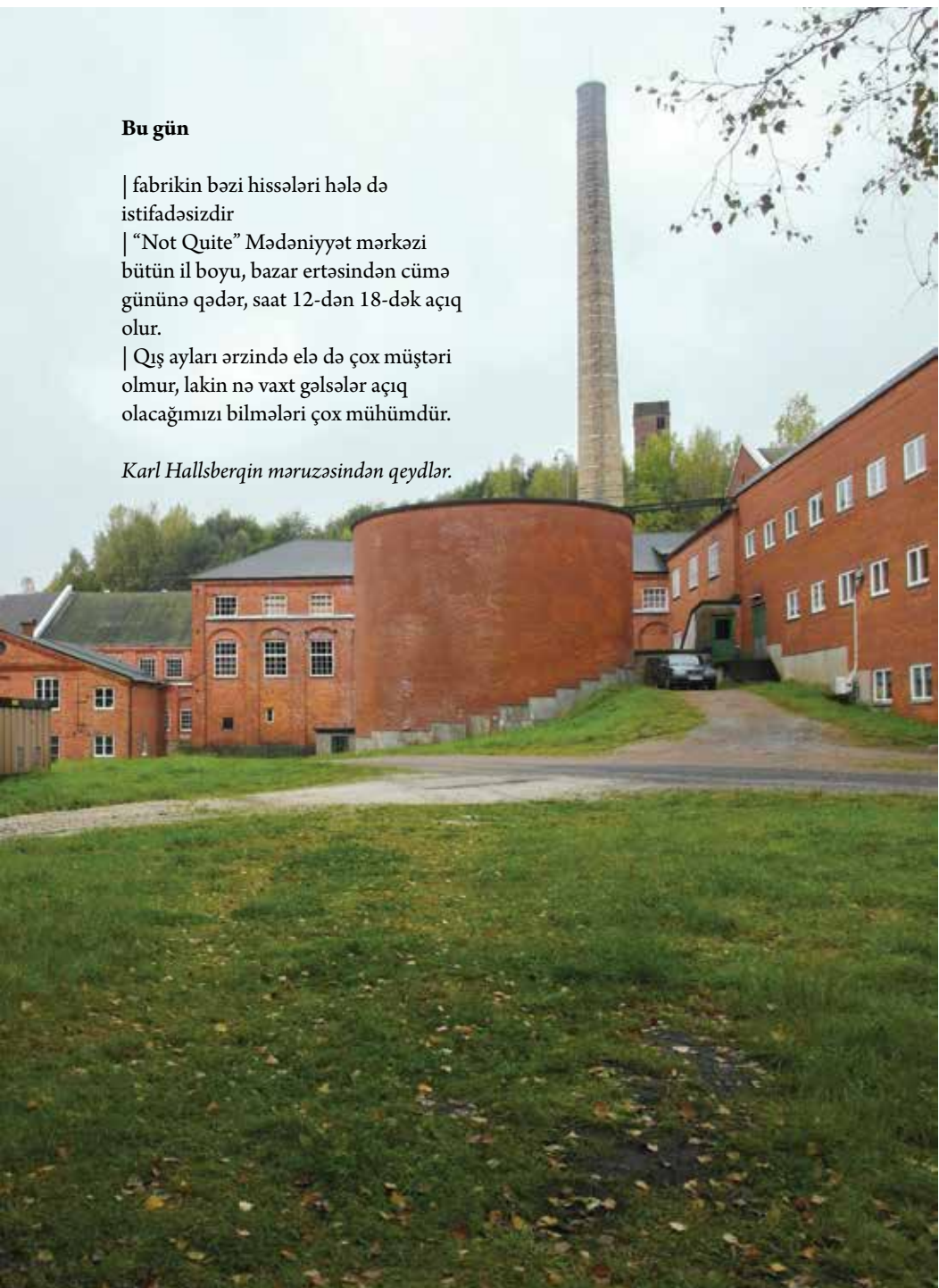
Bu gün

| fabrikin bəzi hissələri hələ də istifadəsizdir

| “Not Quite” Mədəniyyət mərkəzi bütün il boyu, bazar ertəsindən cümə gününə qədər, saat 12-dən 18-dək açıq olur.

| Qış ayları ərzində elə də çox müştəri olmur, lakin nə vaxt gəlsələr açıq olacağımızı bilmələri çox mühümdür.

Karl Hallsberqin məruzəsindən qeydlər.

66 **sənaye və mədəni istehsalat**

Fəaliyyətdə olan fabriki çevirib mədəniyyət mərkəzi etmək və istehsalı qoruyub saxlamaq böyük nailiyyətdir.

"2003-cü ilin noyabr ayında bu fabrik texniki kağızlar istehsal edirdi. Əslində, mən fabrikin rəhbərliyinə keçən zaman işlər elə də yaxşı vəziyyətdə deyildi; işçilərlə bağlı problemlər var idi və onların məvacibini vermək üçün bizim nə kifayət qədər vəsaitimiz, nə də kağızları satmağa kifayət qədər müştərilərimiz var idi. Mən bu qənaətə gəldim ki, biz fəaliyyətimizə yenidən baxmalı və ola bilsin kağız hasilatını azaltmalıyıq. Mən avadanlığın bir qismini ixtisar edib yerdəyişmə prosesinə başlayandan sonra məlum oldu ki, istehsalat üçün istifadə etmədiyimiz xeyli boş ərazi var imiş.

Mən həmin boş qalan sahələrdə fabrikimizdə istehsal edə biləcəyimiz materiallardan istifadə etməklə mədəni tədbirlər keçirmək qərarına gəldim. 2005-ci ildə, açılışını etdiyimiz ilk məkan Sərgi zalı oldu. O vaxtdan bəri, biz bu prosesi inkişaf etdirməyə başladığımız və indi bizim üç sərgi zalımız, bir teatr məkanımız, əməkdaşlıq edən sənətkarlar üçün təcrübə emalatxanası, yaradıcı istehsalla məşğul olan şirkətlər üçün xeyli sayda studiya və ofislərimiz var.

Bu heç də istiqaməti dəyişmək deyildi. Sadəcə, mənim bütün şəxsi maraqlarım mədəniyyət və incəsənət sahəsində olduğundan belə vəziyyət yarandı."

Asya Filippova

67 **canlı muzey**

Binanın keçmiş həyatı haqqında təsəvvür yaratmağın ən yaxşı yolu onu işlək vəziyyətdə saxlamaqdır.

Çap otağına daxil oluruq. Bura ilk baxışdan muzeyə oxşayır. Bir qədər keçdikdən sonra anlayıram ki, bəzi maşınların mürəkkəbi hələ qurumayıb. Bir neçə qız maşınlar arasında qaçışır; düymələr və linglər bir-birinə qarışıb, ancaq hansından istifadə etmək lazım olduğunu onlar dəqiq bilir. Maşınlar təmizdir, yaxşı vəziyyətdədir və biz orada olsaq da, olmasaq da işləməyə davam edəcəklər.

68 ■ **çətin vaxtlar**

“Pekarna magdalenske mreže” qurumunun birinci direktoru olduğum ilk il ərzində yalnız narkotik maddə istifadəçilərini kompleksdən çıxarmaqla məşğul idim. Təqib edildiyimə görə həтта iki dəfə polisdən şəxsi təhlükəsizliyimin mühafizə edilməsini xahiş etməli olmuşdum. İşləməyə gücüm qalmamışdı.

Parkın ərazisi əsası qoyulandan qaranlıq olub. 90-cı illərdə bura gizli cinayət şəbəkəsi, külli miqdarda narkotik dövriyyəsi ilə tanınırdı və

həтта tualetlərdən birində bir nəfəri ölü tapmışdılar. Bu günə qədər də bu yer haqqında xoşagəlməz söz-söhbət davam etməkdədir. Bu, məkan üçün silinməz bir ləkədir. Hər girişə mühafizəçi qoymuşduq, çünki vəziyyət həqiqətən ağır idi. Cümə günləri tanıdığım insanlar içəri gələndə onlardan xahiş edirdim və silahlarını təhvil alırdım. Onları gizlədirdim və gedəndə hər kəs öz silahını geri alırdı. Dava-dalaş adi hal idi. Qan da, polis də. Təcili yardım maşınları da. Həqiqətən, çox çətin vaxtlar idi.

Əgər səhərlər uşaqların qorxusuz gəlib-gedə biləcəyi yerin yoxdursa, oranı normal iş yeri hesab edə bilməzsən.”

Borut Venzel

69 ■ hissə-hissə açılış

Sinaqoqun incəsənət qalereyasına çevrilməsi prosesi heç cür bitmədiyi üçün sərgi proqramı “hissə-hissə açılış” üsulu ilə fəaliyyət göstərir. İnşaat işləri bir neçə günlük yarımçıq saxlanılır, təhlükəli ərazilər xəbərdarlıq lentləri ilə işarələnir və sahə müəyyən müddət istifadə edilir.

Heç kim narazılıq etmir ki, bəzi yerlər bağlıdır və cəmi bir neçə tualet işləyir. Hər hissə-hissə açılış sayəsində inşaat sahəsi daha çox mədəni sahəyə – sinaqoq və incəsənət qalereyasına çevrilir. Binaanın həmin andakı vəziyyətinə uyğun olaraq sərgi təcrübəsi get-gedə daha da inkişaf edir. Gələn dəfə hər şey daha fərqli olur.

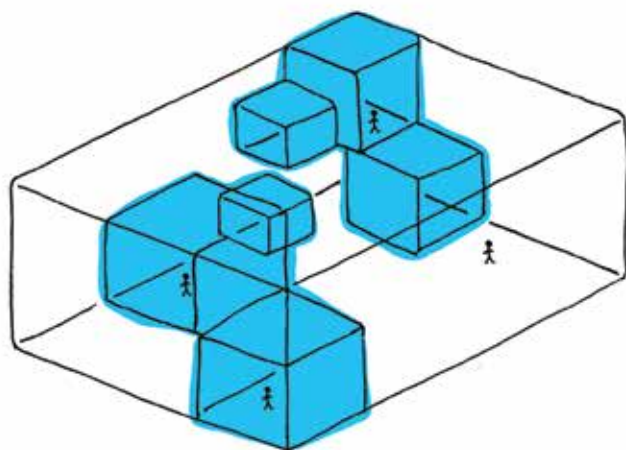

70 ■ **açıq məkanlarda kabinələr**

Proqramın bəzi hissələri üçün kiçik miqyaslı, bölünmüş sahələr daha münasibdir.

Korjaamo iki zalda yerləşir.

Sol tərəfdə iki mərtəbədə barı, ofisləri, kitab mağazası, resepsn sahəsi, sərgi sahələri və konfrans otaqları olan kiçik zal yerləşir. Zaldan əlavə, burada elə yerlər vardı ki, onlar üçün boş zal həddən artıq böyük idi. Həmin yerlərə kub şəkilli kabinələr yerləşdirilir. Onlar daha çox strukturlaşdırılmaq üçün iki səviyyəyə bölünür. Proqram kabinələr və boşluqlar arasında bölünür. Hər kabinə bir funksiya daşıyır. Onların hər biri fərqlidir və öz məzmununa uyğun olaraq hazırlanmışdır. Bəzilərinin divarları şüşədən, bəziləri isə qaranlıqdır. Bəziləri daim açıq, bəziləri isə bağlıdır.

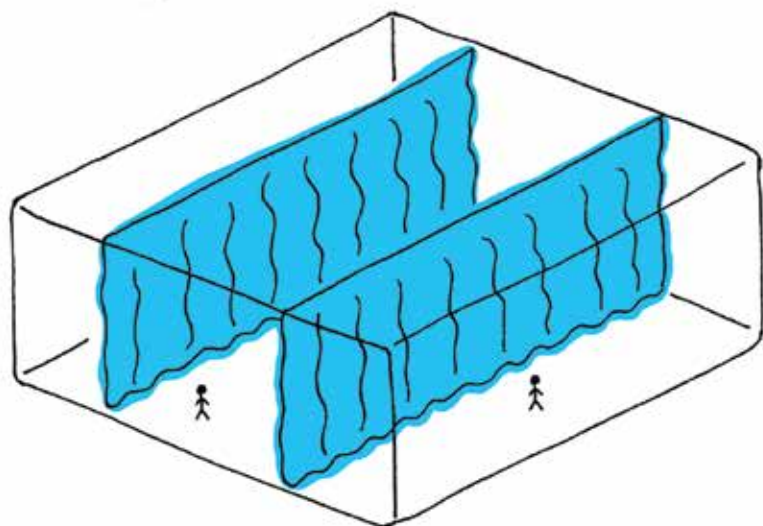
71 ■ muzey, səhnə, restoran

Bəzi proqramlar üçün böyük sahələri daha da böyütmək olar.

Korjaamo iki zalda yerləşir.

Sağ tərəfdə vestibül və ağır pərdələrlə üç hissəyə bölünmüş böyük bir sahə mövcuddur. Mərkəzi hissədə vestibüldür, restoran içəri həyətlə birləşir, tramvay muzeyi isə küçə tərəfdədir.

Onları bir-birindən ayıran pərdələri açmaqla buranı vahid məkana çevirmək mümkündür.

72 **alətlər**

Alət və dəzgahlar burada atılıb gedilmişdi.

*Bu sahibsiz qalmış əşyalar yaxşı
vəziyyətdə idi*

"Biz içəridə olan hər şeyi topladıq, əvvəl burda mexaniklər və elektriklər üçün məktəb olub. Əşyaların çoxu məktəbdən qalan alətlərdir və onlar səhnə tərtibatı və məkanda müəyyən şeylər qurmaq üçün bizə lazım olur.

Mən işıqlandırma dizaynı və düzəltdiyim başqa şeylər üçün onlardan istifadə edirəm. İçəridə sərgilər keçirdiyimiz zaman məkanı hər dəfə dəyişdiyimiz üçün bütün bunlar köməyimizə gəlir... Məsələn, bu, sobadır, sənaye tipli soba. Biz ondan plastiki əridib lampalara abajur düzəltmək üçün istifadə edirik".

Maurisio Buttatso

73 **qaldırıcı kran**

*Tərk edilmiş zavodlardakı texnikanın köhnə olması
heç də hamısının yararsız olması demək deyil.*

“Qaldırıcı krandan, demək olar ki, hər tədbirdə istifadə olunur. O işlək vəziyyətdədir və müntəzəm şəkildə yoxlanılır. Bu damdan onun köməyiylə yüzlərlə ton yük qaldırmaq mümkündür. Hər sütunun üzərində üç və ya dörd qaldırma nöqtəsi mövcuddur. Bir dəfə qəzetin illik ziyafəti keçirilirdi və qaldırıcı krandan maşın asılmışdı. Və şounun müəyyən məqamında onlar maşını havada sürməyə başladılar!”

Stuba Nikula

74 **Emalatxanalar**

Emalatxanalar tam təchiz olunub və dəzgahlarla işləyən zaman özünə zərər verməyəcəyini nümayiş etdirə bilən hər kəs üçün istifadəyə açıqdır.

“İdeya mədəni insanları, eləcə də emalatxanada dülgərlik kimi işləri görə bilənləri bir yerə toplamaqdan ibarət idi. Binanı yaşatmaq istəyən bu qrupdakı adamlar müxtəlif maraqlara sahib idi.

Əgər sən hər hansı bir işlə maraqlanırsansa, sadəcə, insanların toplandığı görüşlərin birinə getməli və onlara qoşula bilib-bilməyəcəyini soruşmalısan.

İşləmək istəyirsənsə, dəzgahlardan istifadə edə bildiyini sübut etməyin kifayətdir”.

ekskursiya zamanı ümumi qeydlər

75¹ **Çörəxana**

Azad mədəniyyət ideallarına əsaslanaraq orqanik çörəxana işlətmək, elə mədəniyyətin özü kimi gəlir götürmək üçün görülən iş deyil. Yerli komponentlər, yüksək keyfiyyət və təbii məhsullar vasitəsilə yüksək gəlir əldə etmək mümkün deyil. Bu, Berlin və ya İsveçin şəhəratrafı əraziləri üçün də eyni həqiqətdir.

"Orqanik çörəxana yaratmaq, gəlir əldə etmək və qalan vəsaiti mədəniyyət və incəsənət üçün xərcləmək kimi parlaq ideyamız var idi. Buna heç vaxt cəhd etməyin, işə yaramayacaq! İlin yekunlarına görə çörəxana ziyana işləməyibsə, biz xoşbəxt olarıq. Çörək çox ləzzətlidir. Lakin bu cür yüksək keyfiyyət vasitəsilə pul qazanmaq çətin məsələdir. Bütün işlər avtomatlaşdırılmış maşınlarla deyil, əllə görülür, və hər məhsulun öz qiyməti var."

Siqrid Nimer

“Mən uzun müddət bunun xəyalını qurmuşdum və bu, çox gözəl idi. Bu çörəxana buradakı incəsənət və sənətkarlığı çox yaxşı tamamlayır. Bişirdiyimiz bütün çörəklər orqanikdir və yerli istehsalın məhsulu olan undan hazırlanır.

Bu, bizim birinci ilimizdir. İsveçdə bu tip çörək istehsal edən balaca bir şirkət işləmək çox bahalı bir prosesdir. Ancaq bizim məqsədimiz çox pul qazanmaq deyil. Biz yaxşı yaşamaq, eyni zamanda yaxşı insanlarla birlikdə inandığımız, özümüzü yaxşı hiss etdiyimiz işlə məşğul olmaq istəyirik. Bu, mənim və burada işləyən hər kəsin əsas qayəsidir. Bunun həyata keçməsi məni çox sevindirir. İşə başlayanda bir az qorxurdum. Aman Tanrım, iflas olacağam, bu işin iqtisadi baxımdan gələcəyi olmayacaq! Ancaq iş uğurla nəticələndi, faktiki olaraq, bizim düşündüyümüzədən də yaxşı nəticə verdi. Burada 400 sakin var və biz bütün ilboyu işləyə bilirik. Bizim çörəxana bütün Dalslandda bu cür çörək hazırlayan yeganə yerdir. Ən yaxın oxşar çörəxana buradan 200 km uzaqda yerləşir. Biz tamamilə unikalıq.

Mənim Höteborqda kafem və orqanik bağım var idi. Övladım olandan sonra mən geri, evimə qayıtdım. Həmin vaxt da buranı tapdım. Geri qayıtmağa dəyərdi. Buranın gözəl şəraiti var, ona görə də buranı seçdim.

İsveçdə çoxları deyir ki, kənd yerində iş yoxdur. İdeyanız varsa, cəsarətiniz çatırsa, enerjiniz aşıb-daşırsa, müsbət düşüncəniz və belə bir yeriniz varsa, işiniz uğurlu alınacaq. Ümidvaram ki, insanlara ilham verə, onlara bunun mümkün olduğunu göstərə bilirəm”.

Sandra Ottozon

76 **İran müqavimət kitabxanası**

Doğma ölkəsində özünü təqdim etmək imkanına malik olmayan intellektual müqavimət platforması öz yerini İrandan minlərlə kilometr uzaqda tapıb.

“WUK” mərkəzinin işə başladığı vaxtdan yuxarı mərtəbəyə mərkəzi Avropanın ən böyük İran kitabxanalarından biri yerləşdirilib.

Rejimin dəyişməsindən sonra İranda olduqca güclü senzura tətbiq edildi. İran mühacirlərinin yaratdığı əsərlər və qadağan olunmuş ədəbiyyat burada toplanılır. Kolleksiya 5000 kitab daxildir; onların əksəriyyəti İrandakı vəziyyəti əks etdirən siyasi materiallardır. Başqa heç bir yerdə olmayan kitabları burada tapacaqlarını bildikləri üçün Slovakiya, Almaniya və ya İtaliyadan buraya çox sayda insan gəlir.

پرسه نو پروان

پیترا اوانز
پاچیسو
نقش دولت
در حقل صنعت

عباس (نایب)
عباس (نایب)

ترجمه شهریار خواجهان

استیقن کینزور

همه مردان شاه

Hedayat

The Pearl Cannon

Mazda

سعیام سلطانپور

سعیام سلطانپور

دانشوران از بودی تا امروز

دانشوران از بودی تا امروز

ملت برادر

الکسیس کیری

کتاب پژوهش کارگری

شماره ۶

بهار ۲۰۰۲

سازمان معاهدات حقوقی، سرانجام بحث بر سر حقوق ملی

نشان معنوی

نایب کمالشاهی
لیبرلسم و اقتصاد

حسن بشیر

مترجم: کریمیان و فلسفه بی دموکراسی

بهراد کاظمی

77 **kitab mağazası**

“Pekarna magdalenske mreže” mədəniyyət mərkəzindəki yerlərdən birini kitab mağazası tutur. Kitabxanada yeniləri ilə əvəz olunan kitabları və ya hansısa kitabxana bütövlüklə bağlandıqda bütün kitabları bu mağazaya gətirirlər.

“Biz yalnız bağlılanan kitabları qəbul edirik və satırıq. Kitab üçün qiymətlər 1-2-3 avrodur. 700 000 kitab var!”

Bukvarna Ciproš – satıcı

78 **Velosiped emalatxanası**

“Bu çox sadədir. Sizə boş sahə, bir neçə sınıq köhnə velosiped, bəzi alətlər, bir və ya iki könüllü lazımdır və bununla da məsələ həll olunur.

Bura öz velosipedinizi təmir etməyi öyrənə biləcəyiniz yerdir. Hər şeyi özünüz edirsiniz. Velosipedinizlə buraya gəlib kimdənsə onu təmir etməyi xahiş edə bilməzsınız, ancaq onu təmir etməyi öyrənə bilərsiniz. Burada adamlara bu işdə kömək edən könüllülər var. Hətta uzun müddət istifadə etmədiyiniz velosipedinizi də burada qoyub gedə bilərsiniz. Bu velosiped anbar sahəsinə göndərilə bilər, ya da, istəyirsinizsə, ondan qərribə velosiped düzəldə bilərsiniz”.

Andrea Alba

79 **mətbəx**

Bəzən səhnə yox, adi otaqlardan biri ən vacib yer olur.

Mərkəzin studiyaları, ofisləri və yaşayış üçün nəzərdə tutulmuş mərtəbəsi var, ancaq OZU-da hamının bir-biri ilə görüşdüyü yer mətbəxdir. Bəzən burada seminarlar, kurslar və ya dequstasiyalar keçirilir.

Mətbəx çox böyükdür və içində kitab rəfləri, şərab və müxtəlif məhsul qarışıqları var. Divarlardan müxtəlif otlar və bibər dəstələri asılıb, aşağı rəflərə ev şəraitində hazırlanmış zeytun yağı çəlləkləri düzülüb.

Yemək hazırlamaq üçün yer və avadanlıq yemək masasının yanındadır. Bura, ətrafına adamlar yığılmuş əlaqələndirmə mərkəzinə bənzəyir: biri nə isə doğrayır, biri qarışdırır, digəri nə isə yuyub qurulayır, bir başqası bişirir, beşincisi, altıncısı və yeddincisi isə məsləhət verir. Mətbəx plitəsi səhnə, yemək masası isə auditoriya rolunu oynayır.

80 **səs-küy**

Tədbirlər bəzən səs-küylü olur və bu, qonşuları narahat edir. Səsi aşağı səviyyədə saxlamaq texniki baxımdan mümkün olmadıqda onlarla razılığa gəlməyə çalışmaq lazımdır.

“Stanica Žilina-Záriečie” mədəniyyət qovşağının hörmətli qonşuları.

Əziz dostlar, yay gəlib, açıq havada keçirilən mədəniyyət tədbirlərinin vaxtıdır. Bu tədbirlər xoş hisslər və əyləncə ilə bağlı olsa da, bəzən gecə səs-küy yaradır və bunun qarşısını almaq çox çətindir.

Sizə yazmağımızın səbəbi məhz budur. Sizdən “Stanica Žilina-Záriečie” mədəniyyət qovşağının yay festivallarına ev sahibliyi etdiyi iki həftə sonu – bütün yay boyu yalnız ikicə həftə sonu səbirli olmağınızı xahiş edirik.

Buraya axşam konsertləri və DJ-lərin açıq havada çıxışları da daxildir. Çox səs-küy salmağı planlaşdırmırıq, ancaq səs icazə verilən limiti aşə bilər.

Xahiş edirik ki, dərhal polisə zəng vurmayasınız. Yerdə qalan altı və ya yeddi həftə sonu ərzində sakitlikdən zövq ala bilərsiniz. Biz musiqinin səsini aşağı səviyyədə saxlamaq və icazə verilən limiti aşmamaq üçün imkan daxilində əlimizdən gələni edəcəyik. Əvvəlki illərin təcrübəsinə əsaslanaraq əvvəlcədən sizə yazmaq və razılıq əldə etməyə çalışmaq qərarına gəldik... Festivalın ortasında polisin gəlməsi heç də xoşagələn hal deyil.

Ya da, gəlin, bu məsələni başqa cür həll edək – gəlin, bizə qoşulun. Məktuba proqram və çıxışlardan birinə pulsuz билет də əlavə edilib”.

“Stanica Žilina-Záriečie” mədəniyyət qovşağının qonşulara məktubu

81 **İşıq**

*Özümüzü təhlükəsizlikdə hiss etmək üçün
ətrafımızı nəzarətdə saxlamalı, baş verənlərdən
agah olmalıyıq və eyni zamanda başqaları da bizi
görməlidir.*

“Bura çox qaranlıqdır. İki il əvvəl
restoran üçün pəncərələr qoydurduq.
Bina kvadrat formasındadır, çox dərinidir
və çox adam gəlməyə qorxur, buranın nə
olduğunu bilmir, başa düşmür”.

Mia Kristersdotter Norman

“İnterzona” Mədəniyyət Assosiasiyası, Verona

Antik Teatr, Barselona

Kaapelitehdas, Helsinki

“Melkweg” konsert klubu və multimedia mərkəzi, Amsterdam

“Village Underground”, London

“DOM”, Bolonya

“Bakelit” incəsənət mərkəzi, Budapeşt

“Manifatture Knos”, Leççe

“Melkweg” konsert klubu və multimedia mərkəzi, Amsterdam

Korjaamo Mədəniyyət Mərkəzi, Helsinki

"Łaznia Nowa" teatru, Krakow

83 **boş yerlərin icarəsi**

Bazarda sosial xarakterli tədbirlər üçün icarəyə verilən yerlərin sayı çox olanda formasına görə spesifik olan məkanları hər hansı başqa xidmət növü olmadan təklif etmək olar. Bəzi tədbirlər üçün qeyri-münasib olan məkanlar digərləri üçün ideal ola bilər.

“Bina tərk ediləndə heç kim bu cür yeri necə istifadə edəcəyini bilmirdi – məkan çox böyükdür, çox ensizdir, çox uzundur və s. Bu il isə biz onu, yaxın ki, 170 günlük icarəyə verəcəyik.

Kiçik yarmarkalardan tutmuş konsertlərə, incəsənət sərgilərinə, hətta korporativ tədbirlərə qədər hər şey üçün. Biz binanı avadanlıq, ləvazimat, texniki işçi olmadan boş məkan kimi icarəyə veririk. Öz barınızı, öz heyətinizi, özünüz nə istəsəniz onu gətirə bilərsiniz.

Başlanğıcda şirkətin heç bir avadanlığı yox idi; biz binanı ya bu cür icarəyə verməli, ya da heç verməməli idik. Ancaq, təəccüblü olsa da, bu cür məkana ehtiyac var imiş.

Personalın hər dəfə dəyişməsi tədbirləri daha yaddaqalan edirmiş. Biz Helsinki dizayn həftəsi, rok konserti, hətta ev heyvanları şousu keçiririk. Mənə bu cür müxtəlif auditoriyaları ələ ala bilən, onlarla işləyə bilən bir personal göstərə bilərsinizmi? Prodüserlər personal və barı özləri ilə gətirir, proqram hər dəfə dəyişir və bina konqres mərkəzini xatırlatmır.

Stuba Nikula

84 **■** naharla ödənən əmək haqqı

Əmək haqqı yalnız mühafizəçilərə və bir səs texnikinə verilir. Qalan hər kəs isə bu işi yalnız ona inandığı və bir də şirkətdə həmişə aktyorların çıxışından əvvəl verilən xüsusi nahar üçün görür.

"Bu mətbəx "İnterzona"nın ən sevimli yeridir – biz burada görüşürük.

"İnterzona"nı bizim üçün xüsusi edən əsas səbəb konsert axşamı hamımızın – bizim (personal), könüllülərin və aktyorların – nəhəng yemək süfrəsi ətrafında bir yerdə oturmağımızdır. Aşpazımız hamı üçün yemək bişirir. O, çox yaxşı aşpazdır. Çox yaxşı, çox ləzzətli yeməyimiz olur. Biz çox içirik ki, axşama lazımı şəkildə başlaya bilək".

Ada Arduini

85 **dülgərlər ittifaqı**

Kifayət qədər maraqlı, cəsarətli və proqressiv xarakterli və ya böyük sosial təsirə malik olan layihələr ancaq ictimai rifah üçün təmənnəsiz işləmək istəyən könüllüləri və peşəkarları cəlb edə bilər.

Almaniyanın “Axt und Kelle” ittifaqından olan dülgərlər ittifaqa daxil olmaq üçün iki il vətənlərindən kənarda işləməlidirlər. Onlar əsasən ictimai əhəmiyyəti olan və gəlir gətirməyən layihələrin yerinə yetirilməsində iştirak edirlər.

“Onlar çox iş görüblər. Birinci dəfə 2000-ci ildə gəlmişdilər, ancaq sonra yenə gəldilər. Sonra evvəni genişləndirdik. Birinci il ancaq 30 nəfər var idi və bizim adamlar da onlara kömək edirdi. Çox sayda insan cəlb edilmişdi. Sonra, məncə, 2005-ci il idi, başqa bir iş idi, cəmi 10 nəfərdən ibarət qrup gəlmişdi.

Onlar bunu Sommertreffen – yay düşərgəsi adlandırırlar. Bu, adi bir “Axt und Kelle” hərəkətidir. Onlar qış toplantısında hara gedəcəklərini və hansı yerin onların vaxtına, enerjisinə və köməyinə ehtiyacı olduğunu qərarlaşıdırırlar. Bu qış buradan olan dostumuz planlarımızı onların toplantılarında təqdim etmişdi. Bir neçə başqa təklifi də vardı, ancaq, nəticə etibarı ilə, Metelkovaya gəlmək qərarını qəbul etdilər”.

Nataša Serets

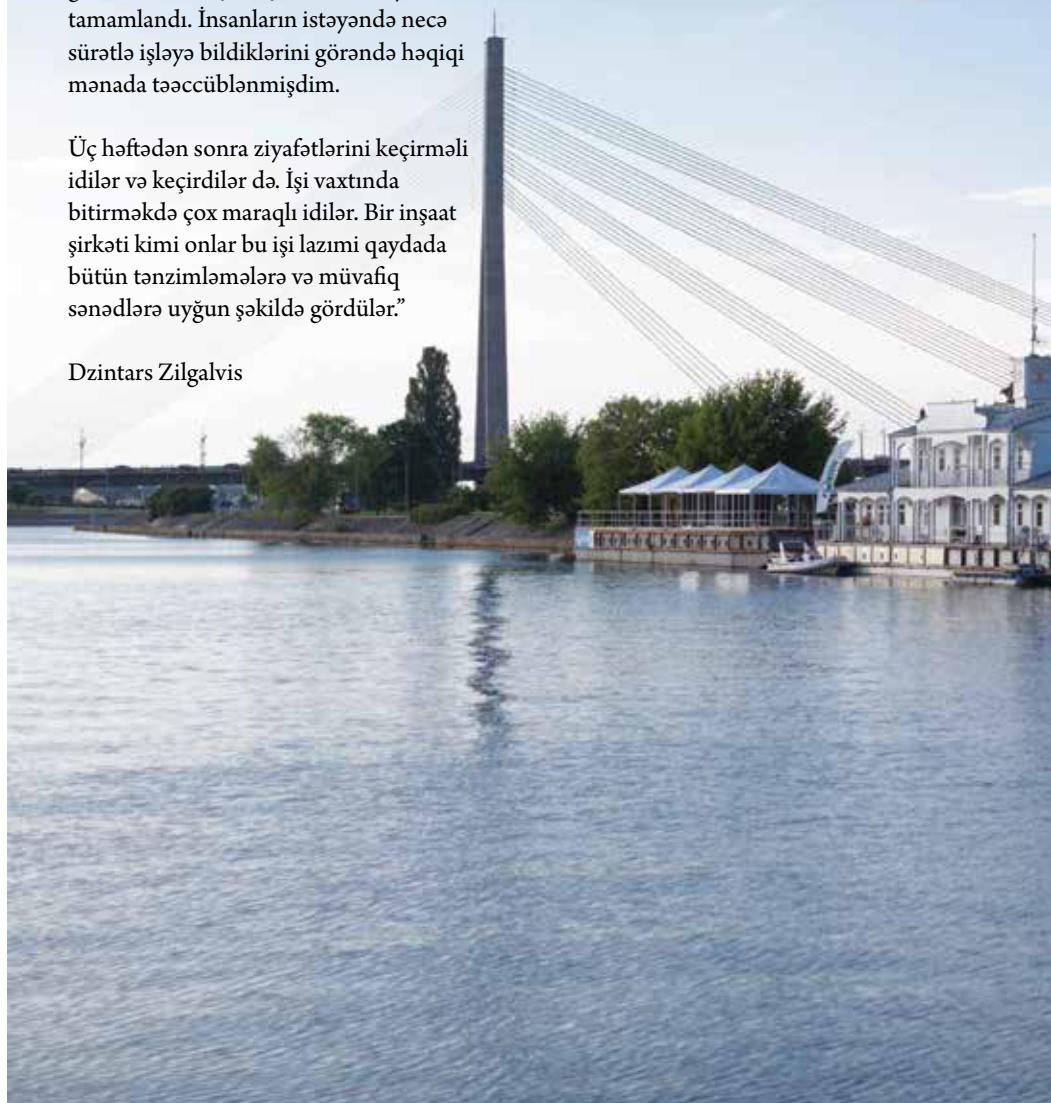

86 illik ziyafətlə ödənilən inşaat

“Dostlarımızdan birinin işlədiyi şirkətin 15-ci ildönümü, bizim isə on illiyimiz eyni ilə düşmüşdü. Onlar bildirdilər ki, əgər burada ziyafət keçirmələrinə icazə versək, gəmimizin inşaat işlərini görə bilərlər. İnşaat işləri iki həftəyə tamamlandı. İnsanların istəyində necə sürətlə işləyə bildiklərini görəndə həqiqi mənada təəccüblənmişdim.

Üç həftədən sonra ziyafətlərini keçirməli idilər və keçirdilər də. İş vaxtında bitirməkdə çox maraqlı idilər. Bir inşaat şirkəti kimi onlar bu işi lazımı qaydada bütün tənzimləmələrə və müvafiq sənədlərə uyğun şəkildə gördülər.”

Dzintars Zilgalvis

87¹ **yarmarkadakı xalçalar**

Odadavamlılıq və ya səs izolyasiyası kimi spesifik texniki xüsusiyyətlərə malik olan materiallar adətən ucuz olmur. Lakin, onları birdəfəlik istifadə edildikləri yerlərdən əldə etmək olar.

"Biz buraya gələndə məkanın musiqi üçün münasib olmağını istəyirdik, çünki, musiqi bizim əsas gəlir mənbəyimizdir. Tavan bərbad vəziyyətdə olduğu üçün musiqi içəridə rezonans yaradırdı. Əks-səda yaranırdı. Çıxış yolu tapdıq. Hər şeyi öz gücümüzlə və çox az miqdarda pulla elədik. Yarmarka binasına gedib xalça istədik.

Onlar xalçaları bizə pulsuz verdilər, çünki atmağa hazırlamışdılar. Xalçaları tavandan asdıq. Artıq akustikadan şikayət yoxdur və musiqiçilər çox məmnundurlar."

Ada Arduini

“Çox material almağa imkanımız
olmadığı üçün ehtiyaclarımıza, eyni
zamanda təhlükəsizlik qaydalarına
uyğun gələn material axtarış
tapmalıydıq. Bizə spesifik odadavamlı
material lazım idi.
Böyük yarmarkalarda bu cür
materiallardan çox istifadə edilir, böyük
insan axını bunu tələb edir.

Yarmarka başa çatdıqdan və hər şey
söküldükdən sonra biz dörd yük maşını
və dörd nəfərlə oraya gedib ehtiyacımız
olan və götürməyəcəyimiz halda atılacaq
əşyaları götürdük”.

Kamilla de Vit

88 ■ **pulsuz yağış ponçoları**

Bəzi şirkətlər reklam məqsədilə pulsuz polietilen paketlər, qələmlər, bloknotlar və ya qolsuz köynəklər paylayır. “Menu spaustuvė” mərkəzi isə hər dəfə yağış yağanda pulsuz plaşlar paylayır. Litvada isə tez-tez yağış yağır.

89 **borc**

Uzun müddətə borc verilmiş bir şey sahibini dəyişməyə meyllidir.

“Çox bahalı olan bütün bu avadanlıqlar (bar və mətbəx) cəmiyyətə xidmət üçündür. Yerli səlahiyyət sahibləri bərpa etdirdikləri qalada restoran işlətmək istəyirdilər. Onlar qalanı avadanlıqlarla təchiz etdilər, ancaq bir ildən sonra istifadə etmək fikrindən daşındılar. Qala ilə əlaqədar fikirlərini dəyişdilər.

Avadanlıqları hara qoyacaqlarını bilmirdilər. Biz öz bərpaetmə layihəmiz üzərində işləyirdik və onlara bildirdik ki, avadanlıqları bizə verə bilərlər. Onları quraşdırdıq. Sadəcə onlara bir növ özünəməxsusluq vermək üçün bəzi dəyişikliklər elədik.”

Mikele Bi

90 **təkrar istifadə olunan fincanlar**

Slovakiyada yerləşən dörd müstəqil mədəniyyət mərkəzi yuyularaq dəfələrlə istifadə edilə bilən plastik fincanlar işlətməyə başlayıb. İçki alan zaman müştərilər 1 € depozit ödəyir və fincan barmenə qaytarıldıqda depozit müştəriyə qaytarılır.

Həmin mərkəzlər fincan sifarişini birlikdə edərək pula qənaət etdilər: say çox olduqca qiymət aşağı düşür.

91¹ **tualetlər**

Təmiz olmalıdır. Əgər, adətən çirkli olan yerdə mükəmməl təmizlik varsa, yerdə qalanlar da o cür olacaq.

“Mədəniyyətin özü də ziyan verə bilər, biz toylar və şirkət tədbirləri təşkil edirik və onların keçirilməsi zamanı tualetlərin vəziyyətinə xüsusi fikir verməli oluruq”.

Marton Bauer

91¹

"İnsanlar divara yazı yazmağı sevir.
Tualetləri təmiz saxlamaq bizim üçün
çox mühümdür, çünki, bildiyiniz kimi, iş
adamları təmiz tualet istəyirlər."

Torsten Raytler

92 **I**stiqamətlənmiş işıq

Lampanın yarısını rəngləyib
istiqamətlənmiş işıq əldə etmək olar.

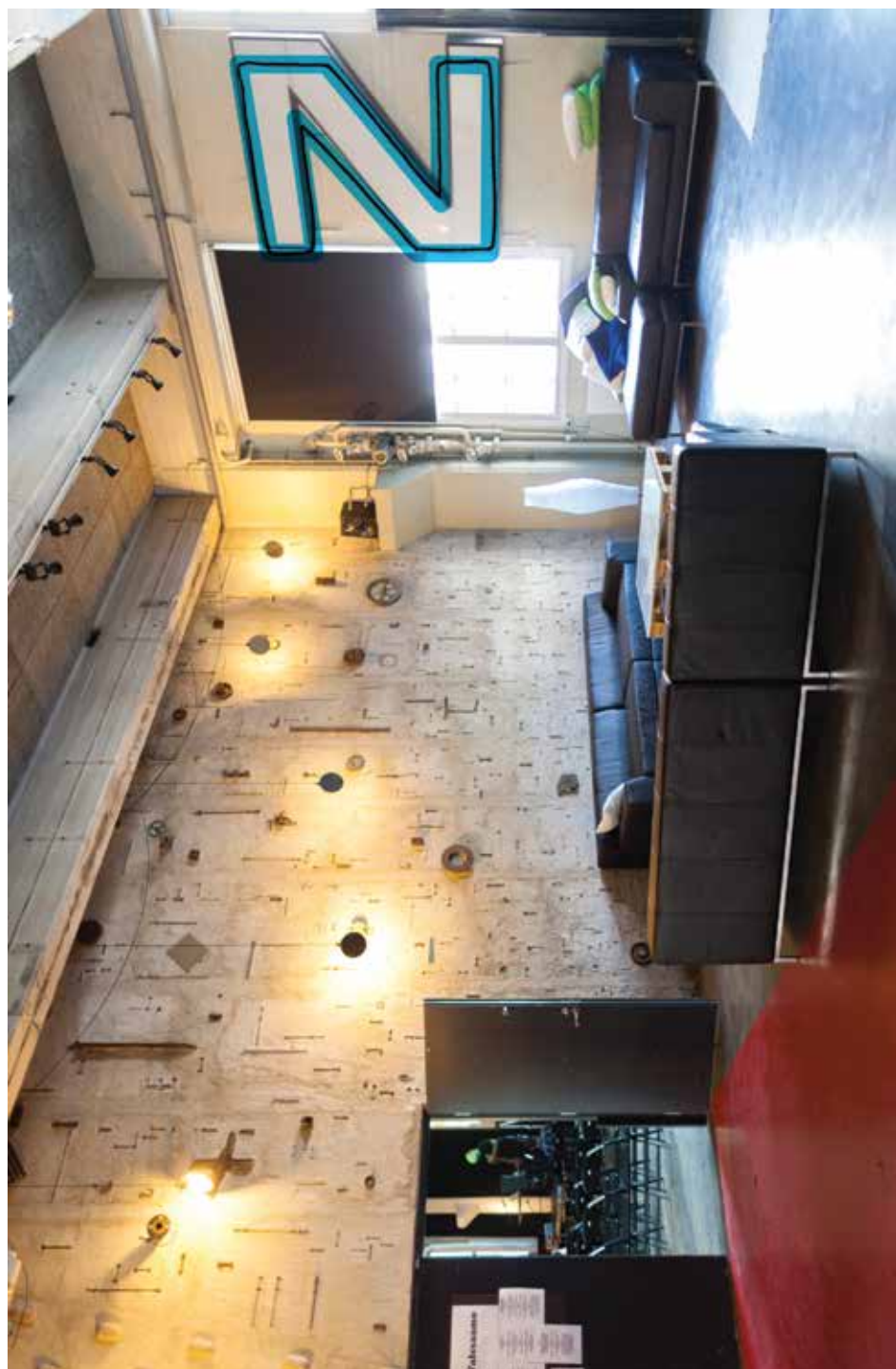

93 **loqo**

*Köhnə bir obyekt tamam fərqli kontekstdə yeni
məna kəsb etməyə başlayır.*

“Bu, “Zodiak”ı (incəsənət qrupumuzun
adı) bildirən Z-dir, əslində isə
“Nokia Kaapeli”nin N-idir. Onu zibil
qutusundan tapıblar...”

Stuba Nikula

94 **■ vizitkalar**

NQ-dəki vizitka asılqanı daimi iş prosesinin rəmzidir; adamların hansısa işlə məşğul olduğu bir yerin simvoludur. Balaca kağız parçası vasitəsilə əsnaflar/sənətkarlar özlərini təqdim edir. Bəziləri vizitkasının üzərinə bədii sənət əsərlərindən kiçik bir təsvir yerləşdirməyə çalışır – bu, onun istedadlı olduğuna dəlalət etməlidir; bəziləri isə bundan vaz keçib, sadəcə əlaqə üçün məlumat yerləşdirir.

95 poster mədəniyyəti

NQ posterləri dərhal diqqətimi çəkdi.

96 **■** açıq qapılar

Qapıların heç biri qıfıllanmayıb. Hətta gözdən uzaq olan balaca otaqların da qapıları bağlı deyil. Bu, inam, məhrəmlik ab-havası yaradır.

"Putà, perché! (italyanca: lənət şeytana!) Qapıları bağlamaq qaydasından zəhləm gedir, amma niente (italyanca: nə edəsən)! Adamlar həmişə hər şeyi bağlamaq istəyir.

Antonio burada öz kitablarını saxlayır. Bura onun axsamlar qaldığı kiçik bir sığınacaqdır: o, burada oturub, hamının getməyini gözləyir, bu müddət ərzində dərslərini oxuyur. Ancaq problem ondan ibarətdir ki, gənclər bura sevişmək üçün gəlir. Odur ki, ziddiyyət yaranır."

Mikele Bi

97 **■ nizamsızlıq**

*“Canlı Andegraund” seminarının əvvəlində
iştirakçılar nəşə möhtəşəm, mühüm bir iş görmək
niyyətində idilər.*

Bir müddət bağ-bağça salmaq üçün
çoxlu işlər görüldü. Hər cür problemlər
ortaya çıxdı. Maliyyə dəstəyi axtarmaq,
müzakirələr aparmaq, hər tərəfdən gələn
təzyiqlərə tab gətirmək, xeyli iş aparmaq
lazım gəldi. Bu qədər vaxt sərf etdikdən
sonra adam lap əldən düşür. Nəyəsə
vaxt çatmırdı, nələrsə düz getmirdi,
sərf olunmuş enerjinin bəhrəsi isə gözə
görünmürdü. İşləri səliqə-sahmana
salmaq zərurəti yaranmışdı.

Seminar iştirakçıları kənardan toplaşan
adamlar idi. Onlar tamam ayrı mühitdən
gəlir, yeni nəzərlə baxır və bizə nəyi
hara qoymaq barədə məsləhətlər verə
bilirdilər. Səliqə-sahmanın əsasını da
elə onlar qoydular, həmin quruluş elə
o vaxtdan olduğu kimi qalmaqdadır.
Onlar özləri ilə enerji və yeni baxış
gətirdilər.

Belə baxanda, hələ heç nə həll
olunmamışdı, digər tərəfdən isə – xeyli
iş görülmüşdü.

Hər şey səliqə-sahmanla düzülməlidir,
çünki yalnız hər şey öz yerində olandan
sonra sən hər hansı bir işə başlama
bilərsən.

Marek Adamov

98 **keçid**

Stanitsa nəqliyyatın gərgin hərəkəti ilə seçilən və şəhərin mərkəzini ətraf qəsəbələrdən ayıran yolun arxasında yerləşir. Bu yolu keçmək üçün yeganə imkan yeraltı keçiddir, o isə ilk gündən sonu görünməyən bir problemə çevrilmişdi.

2005

Stanitsa əhalisi 3300 avro vəsait topladı, həmin pulun hamısı yeraltı keçidin yenilənməsinə xərcləndi. Problemin həllinə həsr olunmuş seminar keçirildi, həmin toplantıda 25 nəfər iştirak etdi – memarlar, dizaynerlər, rəssamlar, tələbələr. Nəticəsi isə – qırılmayan fənərlər (hələ də işlək haldadırlar), keçidi işıqlı göstərən ağ boya, bir də al-alvan girişlər oldu.

2012

Yeraltı keçidin çıxışında yeni bir boya mağazası da açılıb. Keçiddən istifadə edənlər onun bir az da yenilənməsi üçün “sərmayə” qoyurlar – yeraltı keçidin qraffiti ilə pozulmuş görkəmini yenidən qaydasına salmaq üçün ağ boya alırlar. Divarları könüllülər rəngləyir. Bir müddət hər şey yenidən qaydasında olur.

Gələcək

Bir ara hətta yolun üstündən körpü inşa edib yeraltı keçidi bağlamaq fikri yaranmışdı. Əlbəttə, bir şey ki işləmir, hətta mövcud belə deyil, ona sərmayə qoymaq olar, ancaq işlək vəziyyətdə olana xərc çəkmək heç kimə lazım deyil.

99 **gözəllik**

*Bir şey ki, sadəcə, gözəldir, onun qəbul olunması
üçün uzun-uzadı təşviqat aparmağa ehtiyac yoxdur.*

“Suvi-lahti haqqında bir müsahibə
“Mariya Şarapova mədəniyyət
mərkəzlərində” başlığı altında dərc
olunmuşdu.

Şarapova, həqiqətən, gözəl tennisçidir.
O, dünya birincisi olmasa da, o qədər
yaraşıqlıdır ki, mətbuatda ondan bəhs
edən yazıların sayı-hesabı yoxdur. Bax,
elə Trans Europe Halles mərkəzləri də
o qədər gözəl məkandır ki, hətta pis
fotoqrafçı belə onların yaxşı fotosunu
çəkə bilər.”

Stuba Nikula

100 giriş

Maşını dayanacaqda saxlayıb, binaya daxil olmaq üçün girişə doğru gedərkən artıq nələrinə arasında keçirəm. Bu gəzinti qısa olsa da, xoş təəssürat bağışlayır.

Girişin önündə küçə genişlənilir. “Łaźnia Nowa” teatrına məxsus əzəmətli girəcəkdir artırması binaya müəyyən ciddilik verir və bununla yanaşı, çox xoş olduğuna görə, adamı ayaq saxlamağa vadar edir. Adamlar tək-tək və qrup şəklində yaxınlaşıb siqaret çəkənlərin yanından ötüb-keçərək, binaya daxil olur. Havanın qaralan çağıdır. Biz də işıqlanan sütunların arasından keçib içəri daxil oluruq.

101 **■** **velosiped duracaqları**

*Velosiped duracaqları, üst geyim üçün qarderob.
Mədəni tədbir üçün adamların toplaşdığı məkanın
əsas infrastrukturu.*

Gözəllik və sadəlik binanın əsas girişi ilə
həməhəngdir.

102 **iki fasad**

Şənbədir, günün ikinci yarısıdır, bir saata yaxındır ki, dənizin kənarında, Kaapelitehdas-ın qabağında oturmuşuq. Kafe sahiblərinin küçəyə çıxardıqları masaların arxasında tək-tük müştərilər oturub. Burada keçirdiyimiz vaxt ərzində yanıımızdan keçənlərin sayı, bəlkə, beş nəfər olardı.

Yerimizi dəyişib, binanın o biri tərəfinə keçirik. Bura dəniz kənarının yuxulu atmosferinin tam əksidir. Yaxınlıqdakı metro stansiyasına keçib-gedən insanların axını bitmir. Həyətin girəcəyində uzun, dar, hündür bir artırma var. Zallara, emalatxanalara açılan qapılar canlı bir aləm təəssüratı yaradır.

"Village Underground", London

103 **fasad qalereyası**

Pəncərələrə oxşayan bu dördbucaqlar heç də pəncərə deyil. Dağılmış viaduk sütunlarından qurulmuş divarların üstündə bir metr ara ilə asılmış, şüşə arxasında eksponat yerləşdirmək üçün nəzərdə tutulmuş dördmetrlik çərçivələrdir.

Burada keçirilən hər bir sərgi çox fərqli görüntü ilə seçilir, London kimi zəngin mədəni həyata malik şəhərdə isə bunun xüsusi əhəmiyyəti var.

ENDURE
ther

104 ■ müvəqqəti fasad

Şüşə fasadın polad profillərdən
hazırlanmış çərçivəsi artıq yerinə
qoyulub. Çərçivənin gözlərinə şüşələr
də düzüldükdən sonra bu fasad
izolyasiya, akustika, təhlükəsizlik
kimi bütün tələblərə cavab verəcək.
Cavab vermədiyi yalnız bircə tələb var:
münasib qiymət.

Qiymətlər endirilməsə (endirim ümidi
boş bir fərziyyədir), ya da büdcələrinə
əlavə vəsait daxil olmasa, fasad
çərçivəsinə şüşə yerinə sellofan və ya
brezent çəkmək lazım gələcək.

105 ■ **qraffiti**

Qraffitilər bizim istəyimizdən asılı olmayaraq peyda olur. Onlara təzyiq etməyin yolları bəlli olsa da, qraffitiləri hamını qane edən müəyyən bir məkana yönəltməklə problemin həll olunacağı hələ sual altındadır. Bunun üçün hər iki tərəfin razılığı olmalıdır, bu isə heç də hər zaman alınmır. Burada isə alınıb.

“Bu binanı çoxdan bəri “qraffiti evi” adlandırırlar. Çoxları bu mənzərəni ürəkdən alqışlayır, ancaq, əlbəttə, elə adamlar da var ki, bunu qəbul etmir.

Bir neçə il ərzində qraffitilərə qarşı tolerantlıq sıfır dərəcəsində qalırdı, bu il isə gənclərlə xeyli iş apardıq, onlara incəsənət dərsləri keçdik və bunun nəticəsində ona nail olduq ki, artıq Höteborqda ilk qanuni qraffiti divarı vardır. Onu “əjdaha” adlandırırıq. 84-metrlik qanuni rəsm sahəsidir.

Həqiqətən, hamı bəyənib. Gündüz də, gecə də burada rəsm çəkirlər. Görüntü hər gün dəyişir. Adətən, daha yaxşı şəkil divarda daha çox qalır.”

Mia Kristersdotter Norman

106 ■ **qraffiti icması ilə əlaqələr**

Qraffiti icması qapalıdır, axı hər yana sprej boyaları vuranlar (və ya rəssamlar) bu işi gözəlləşdirmə hesab edir, ictimaiyyətin gözündə isə bu vandalizmdir. Konstruktiv əlaqələr qurmaq imkanı çox azdır. Xüsusi mağaza buna nail olmağın yollarından biridir.

Helsinkidə çox az sayda olan qanuni qraffiti divarlarından biri məhz bu ərazidə yerləşir. Onun yaxınlığında boya mağazası var, bura həm də qalereyadır.

“Qraffiti bizim üçün problem idi. Suvilahti qapalı ərazi idi, indi isə buralar birdən-birə açıq olub. Şəkilləri binaların divarlarında çəkirdilər. Biz isə dedik: “Şəkil çəkmək üçün yer divarlar yox, buradır.” Yaxşı da alındı. Həqiqətən, təklifimiz hörmətlə qarşılandı.

Problem, əslində, qraffiti divarının orada olub-olmamasında deyil, oranı kimin təmizləməsindədir. Hər səhər mülki xidmət nümayəndəsi boş boya qablarını və zibili yığmaq üçün bura gəlir. Təəccüblüdür. Zibil üçün konteyner lap yaxındadır, ancaq hərdən 5 metrlik məsafə də çox uzaq olurmuş.

Zibilləməyi xoşlayan insanlarla söhbət aparmaq, həqiqətən, çətindir. Problem varsa, onun haqqında danışmaq da mümkün olmalıdır. Mağazada satıcı-konsultant da bunun üçün qoyulub.”

Stuba Nikula

107 **dəlik**

O dəlik həm Metelkovanı tamam sökmək cəhdinin xatirəsi, həm də buna qarşı çıxıb həmin cəhdi dəf etməyə müvəffəq olmuş insanların abidəsi kimi qalmışdır. Onlar üçün, bunun elə olduğu kimi qalması vacibdir.

“Müqavilələr hazırlanıb bələdiyyə rəhbərliyinə imzalanma üçün təqdim edildi, ancaq o sənədlər imzalanmadı və bu ərazinin tarixi tamam başqa istiqamətdə cərəyan etməyə başladı. 1993-cü ilin sentyabr ayı idi. Bir gün saat 9 ilə 10 arasında bu evləri dağıtmaq üçün gətirilən inşaat maşınlarının səsi aləmi bürüdü. Sakinlər toplaşdıb evləri müdafiə etdilər.”

Yadranka Plut

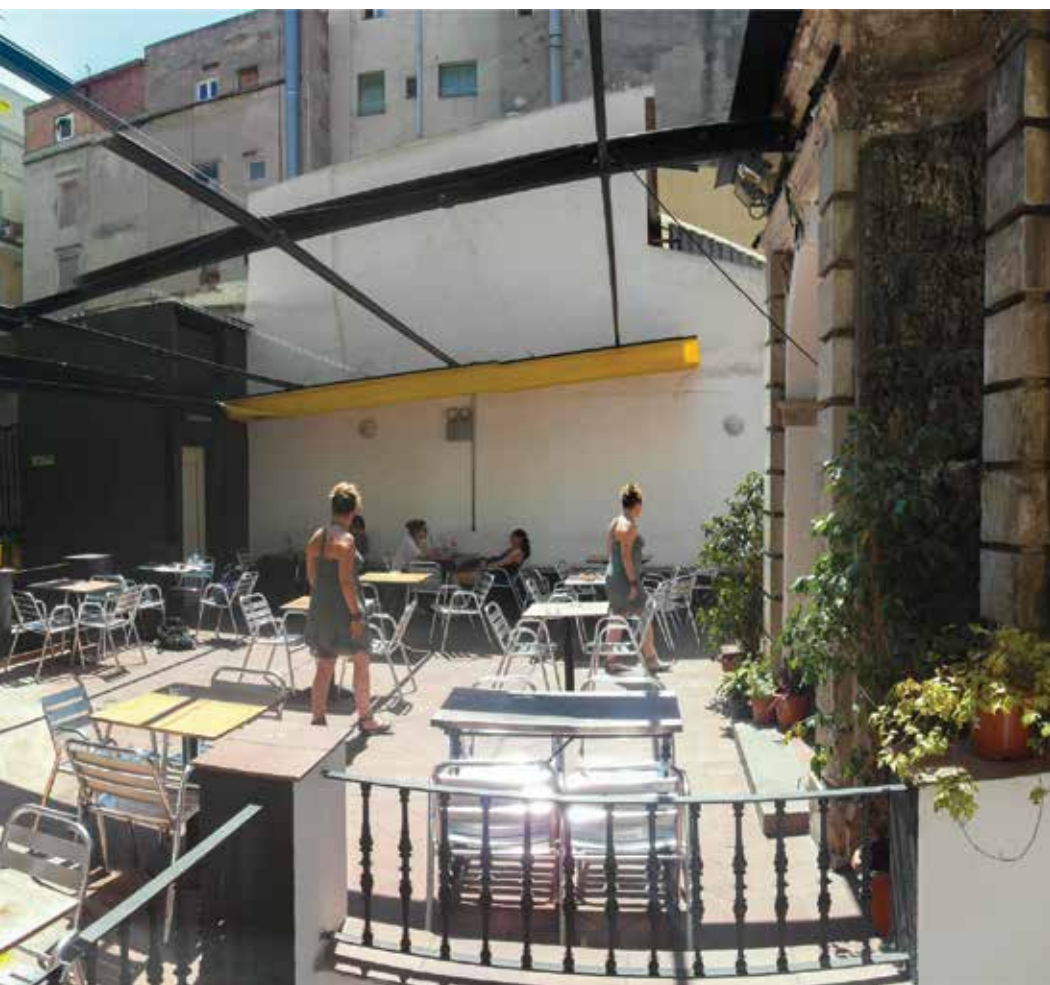

108 **perqola**

*Mən göy üzünə baxmaq istəyirəmsə o, sadəcə, zərif,
yüngül bir qurğuya çevrilir.*

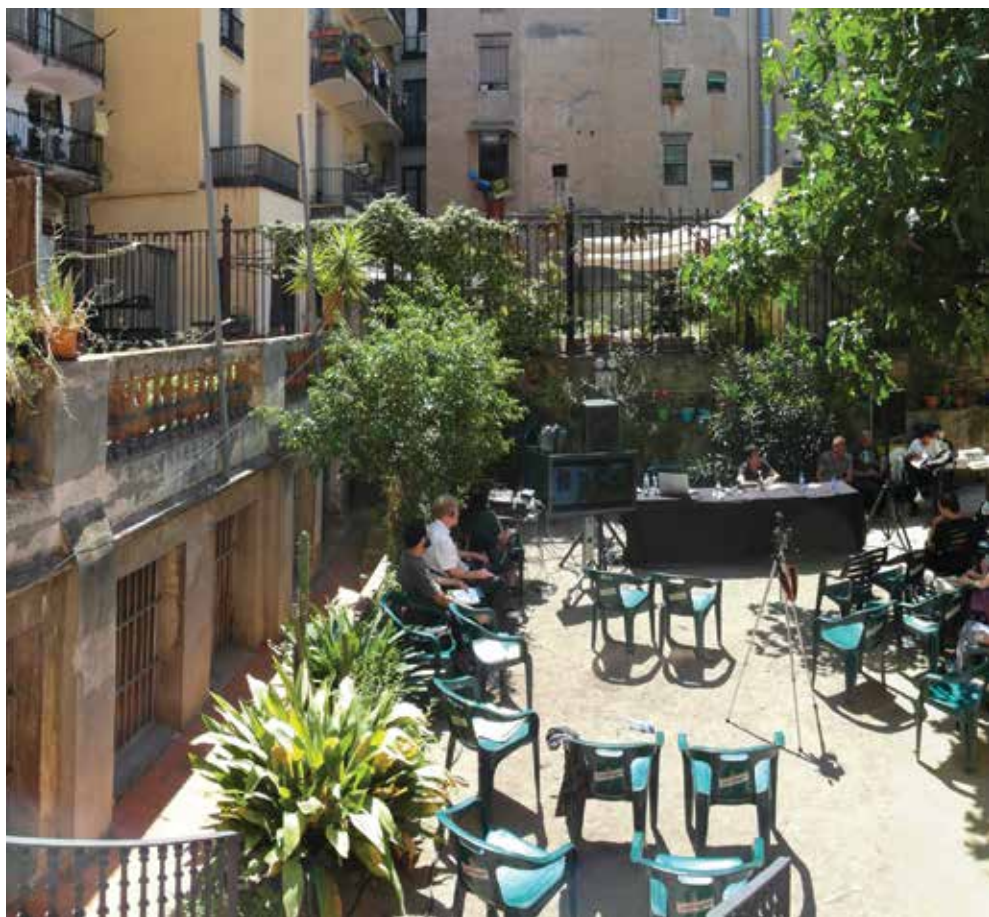
*Günəşdən və yaxud yağışdan daldalanmaq
istəyəndə isə mən onun üstündəki örtüyü irəli
çəkirəm.*

109 **həyat**

Antik teatrın həyatı gözəl, balaca bir dünyadır. Onu turistlərin qaynaşdığı küçələrdən ayıran məsafə cəmi bir neçə metr olsa da, bu məkan özünəməxsus rahat ab-havaya malikdir.

110 ■ **terras bağçası**

Daş, kərpic, dam örtüyü dəmiri, beton və asfaltın boz rəngin bütün çalarlarını əks etdirən fonunda terrasdakı bağçanın bitkiləri rəng spektrini tamamlayır. Bütün müşafirlərin yazdan başlayaraq payızın sonuna kimi əsas toplanrı yeri buradır.

111 ■ **potensiala malik terras**

Köhnə binalarda çox vaxt müəyyən mənada məntiqsiz sayıla bilən gözdən uzaq yerlər olur: artırmalar, iki gərəkli hissəni birləşdirən boş keçidlər və s.

İlk baxışdan, onlar lazımsız görünür. Təkrar nəzər saldıqda isə praktiki məqsədlər üçün gərəksiz olan bu yerləri tamam başqa məqsədlərə malik bir məkan kimi görmək mümkündür: burada sadəcə veyillənmək, siqaret çəkmək, uzanıb yatmaq, yeri gələndə bir səhnəcik qurmaq, kitab oxumaq, seminar və ya şənlilik keçirmək olar. Həç kim bu yerlərə bir ad tapıb mərtəbənin planına doğru-dürüst yazı bilmir, amma nahar fasiləsində hamı elə bura doluşur.

Damda qurulmuş bu terrasın üç tərəfdən binanın özü, dördüncü tərəfdən isə qonşu binanın divarı ilə əhatə olunması onu yay axşamları və gecə həyatı üçün ideal yerə çevirir. Bu proqramın açılışını girişdə qoyulmuş külqabı edir.

112 **terras reklamları**

Əgər bütün xərclər sponsor tərəfindən ödənilirsə, tikinti materiallarının ucuzunu axtarmağa ehtiyac yoxdur.

İkinci A38 gəmisinin damında terrasın sponsoru elə bir telefon şirkətidir ki, çəhrayı rəngin mənsubiyyəti onun hansı şirkət olduğunu tam dəqiqliklə bildirir və onun adını yazmağa ehtiyac yoxdur. Oturacaqları, bir də döşəmə üzərindəki naxışları görən hər kəs dərhal onu tanıyır.

113 ■ **damda yerləşən bağça**

Bacarıqlı bağban hətta daim şimal küləyinin tutduğu binanın səkkizinci mərtəbəsində də gül-çiçək yetişdirə bilər.

“İki il bundan əvvəl bir neçə kirayənişin ofisimizə gəlib damda bağça qurmağımızı xahiş etdi. Onların sözünü yerə salmadıq. Bağça çox ağır ola bilməzdi və bu problemə sərt küləklər də əlavə olunurdu. Üstəlik, bu cür şəraitə davam gətirə bilən bitkiləri də seçmək lazım idi.”

Stuba Nikula

114 ■ yaşıl dam

Termal izolyasiya, yağış sularının hopdurulması, qalmaq üçün yer

“UFA” fabrik ərazisində gəzinti, sanki, ekoloji bina tikintisinə aid müxtəlif eksperimentlərlə tanışlıq turudur.

“Günəş istisinin təsiri altında standart qır-ruberoid örtüklü damın temperaturu yay vaxtı 50 dərəcəyə yüksələ bilər. Torpaq qatının altında isə temperatur 25-35 dərəcə təşkil edir. Yəni, bu cür damın altındakı otaqlarda hava kifayət qədər sərin olur və kondisioner işlətməyə daha ehtiyac qalmır.

Torpağın qalınlığı 10 santimetra yaxındır, bu qat yağış suyunun təqribən 70%-ni özündə saxlayır. Öncə bizim belə bir problemimiz var idi – kanalizasiya xətti yağış suyunu çaya ötürməyə çatdırmadığından su lyuklardan bayıra vururdu. Bütün küçələri su basırdı, “ufaFabrik” ərazisində də vəziyyət eyni idi. Yaşıl damlar üsuluna keçdikdən sonra canımız bu haldan qurtardı. Əvvəlcə yaşıl damlar yağıntını özünə hopdurur, sonra isə həmin su buxarlanır və bu da əraziyə sərinlik gətirir. Altındakı otağın artıq istisini sovuran bu dam, elektriksiz işləyən əla kondisioner sistemidir. Həm də otağın havası tozdan təmizlənir; burada çox xoş mikro-iqlim hiss olunur.

Damın ağırlığı torpaq qatının tərkibindən asılıdır. Məsələn, adi torpaqdırsa, su hopdurulmuş halda çəkisi 16 kq/m² olacaq. Biz çəkisi 6,5 kq/m² olan yüngül substratdan istifadə edirik, yəni damın çəkisini yarıdan da artıq azaltmış oluruq.

Yaşıl damın heç də ancaq düz, yastı dam örtüyü üzərində qurulması mütləq deyil. Bizdə 25 dərəcəli bucaq təşkil edən dam var, heç bir problemi də yoxdur. Daha kəskin, tutaım 45 dərəcəli bucaq, işi xeyli çətinə sala bilər. Bu halda torpaq qatını sürüşmədən etibarlı qorumaq üçün xüsusi çıxıntılar qurmalı olursunuz, bu isə bahalı bir işdir. Ekoloji istifadə üçün bucaq görək 25 dərəcədən artıq olmasın.

1980-ci illərdə Berlində yaşıl damları dəstəkləyən proqram həyata keçirilirdi, damların əksəriyyəti hökumət vəsaiti hesabına tikildi. Berlin şəhəri leysan yağışların ilk zərbəsini tutub saxlamaq niyyətindədir ki, yağış suları çaylara axıb onları daşdırmınsın. Əslində, görək betondan çox böyük zallar, nəhəng su anbarları tikiləydi, bu isə həmin effekti verən yaşıl damların quraşdırma xərcləri nisbətində ikiqat xərc olacaqdı.

Verner Viartalla

115 **kənd təsərrüfatı**

*Zeytun bağı Mədəniyyət Mərkəzinin ayrılmaz
tərkib hissəsidir. Kənd yerində zaman yavaşlayır.*

“Torpağımız təpənin bir ətəyini tutur. Onu satın almışıq. 350 ağac. Ağaclara hər il qulluq etmək lazımdır. Hər gün. Bu çətin deyil, asandır. Adi işdir. Yaxşı zeytun yetişdirmək üçün ağacları budamaq, torpağı hazırlamaq, gübrə vermək lazımdır. Zərərvericiləri zəhərləməyə ehtiyac yoxdur. Bu səviyyədə – dəniz səviyyəsindən 600 metr hündürlükdə – zeytun ağaclarına ziyan vura bilən cücülər olmur. Hər şey təbiidir. Heç zeytun ağaclarının da düşməni yoxdur.

Zeytun ağaclarının 2000 növü mövcuddur, hər birinin də özünəməxsus xüsusiyyətləri var. Qırmızı, qara, yaşıl növləri var. Bizim ağaclar yaşıl zeytun gətirir. Əslində, zeytun yağı üçün yekə dənələr yaramır, xırda zeytunlar bunun üçün daha uyğundur.”

Enriko Blasi

“Noyabrda, zeytun yığmaq vaxtı gələndə, adamları həftə sonu gəlib bizə qoşulmağa dəvət edirik. Zeytunu səhər tezdən yığılır. Adətən, bu, şənbə gününə təsadüf edir. Nahara birlikdə kabab çəkirik. Yeməkdən sonra, günün ikinci yarısında sıxma dəzgahına gedirik. Bütün prosesi sona çatdırıb geri təzə zeytun yağı ilə qayıdırıq və şam yeməyinə hazırladığımız yeməyə artıq təzə yağdan vura bilirik. Bazar günü kiçik bir gəzintiyə çıxırıq, yaxınlıqdakı gölü, Qədim Roma dövründən qalmış xarabalıqları ziyarət edirik. Bundan sonra ənənəvi yeməklərin və müxtəlif yağların dadına baxırıq.

Kim istəsə bizə qoşula bilər. Gələnlər gecələmə, yemək və yol xərclərini ödəyirlər. Uşaq ailələr tədbirlərimizi çox xoşlayır. Uşaqlar oynayır, otluğun içində yumbalanır, aşağı-yuxarı qaçısa bilirlər. Kənd camaatını dindirsəniz, deyəcəklər: “Hə, bu gün yüz kilo zeytun yığmışam.” Yüz kilo zeytun iyirmi litr yağ deməkdir. Biz ora gələndə zeytun toplayanlar adətən, 10, 12, 15 nəfərlik dəstələrə bölünürlər. Günün sonunda yüz kilo zeytunu götürüb sıxma dəzgahına gedirik. Yol yaman diki. Tez getmək olmur.”

Paola Simoni

116 **asfalt meydança**

Kompleks ərazisinin böyük bir hissəsini asfalt-beton sahə tutur. Yay vaxtı burada festivallar keçirilməsi üçün çadırlar qurulur. Çadır dirəklərinin qurulmasını asanlaşdırmaq üçün yerə qurma işlərini harada və hansı dərinlikdə aparmağı göstərən xüsusi işarələr çəkilib.

“Burada ağaclar olsa da, torpaq xeyli zəhərlənmişdi – asbest, kreozot, sianid. Əlli yeddi min ton korlanmış torpaq çıxarılıb- aparıldı, bütün ağaclar da onunla bir yerdə tullandı. Buna görə hər yeri asfaltla örtməli olduq.

Yerə çəkilmiş işarələr, əslində, bir bələdçi sistemidir. Burada bir festival keçiriləndə, ya beton yüklərdən, ya da yerə batırılan dayaq-lardan istifadə olunur. Bələdçi sistemi isə dayaq-ların yeraltı su xəttinə və elektrik kabellərə dəyməməsinə yardım edir. Ağ işarə – maksimum 50 santimetr dərinlik. Boz – 120. Sarı – 30 santimetr. Digər hallarda isə – 150 santimetr. Qırmızı – sıfırdır.”

Stuba Nikula

117 **■** açıqlıq

Əvvəllər bütöv bir zavod kimi fəaliyyət göstərən böyük bir kompleks, dəyişiklikdən sonra, bir qayda olaraq, çoxlu xırda müəssisələrə bölünür. Hasar sökülür, daxili ərazi isə giriş üçün açıq olur və beləcə, keçmiş zavodun sahəsi birbaşa şəhərə qatılır.

“Renovasiya aparıb buradakı binalara yeni həyat vermək zərurətindən əlavə, qarşımızda duran əsas vəzifələrdən biri də bütün bu ərazini şəhərə açıq etməkdən ibarətdir. Bu cür zavodların ərazisi adətən qapalı olur. Qapalı olmaq təbii tələb idi, indi isə onlar şəhərin bir hissəsi olurlar.

Hansı divarı sökə bilərik? Yeni girişləri haradan açə bilərik? Açılmış ərazi müxtəlif tədbirlərin keçilməsi üçün parka çevrilib. Həmin tədbirlər açıq havada keçirilsə də, yanğın çıxışları qoyulmalıdır, qapalı zavod həyatında isə bunu etmək qeyri-mümkündür.

Biz təkcə bu obyektə yox, ümumiyyətlə Helsinkinin bu hissəsini yeniləməliyik. Burada gəzən adamlara heç maraqlı deyil, bizim sahə harada bitir və şəhər ərazisi haradan başlayır. Onlar, sadəcə, şəhərdə gəzişirlər.”

Stuba Nikula

118 **göz önündə və təhlükəsizlikdə**

Təhlükəsizlik baxımından biz gərək ətrafları da nəzarət altında saxlayaq, ərazidə nəyin baş verdiyini görək, özümüzü də başqaları üçün görünən edək.

Stanitsanın arxasındakı park bir problemə çevrilmişdi. Hazırda o, hasara alınsa da, vandalları oradan uzaqlaşdırmaq hələ mümkün olmayıb. Qürubdan sonra, ağacların altına zülmət çökəndə, adamlar içki içib park qurğularını vandalcasına dağdır, yeri zibilləyirdi. Ölçətməz fənərlər vasitəsilə işıqlandırılıb, parkı müəyyən qədər ictimaiyyətin nəzarəti altında saxlamaq mümkün oldu.

119 ■ **qurulan ərazi**

Hər bir yerli hakimiyyət orqanı şəhərsalma planını tərtib etmək üçün müəyyən vasitələrdən istifadə edir. Planda mərkəzin ətrafları kifayət qədər müəyyənləşdirilmədiyi təqdirdə və ya bizə uyğun olmadığı hallarda, tamam fərqli bir təklif irəli sürmək olar. İddia etdiyimiz yeri dəqiq müəyyənləşdirmək çox vacibdir; biz göstərməliyik ki, oranı yaxşı tanıyıırıq və hər şeyi daha yaxşı edə bilərik.

“Şəhərin sahilə çıxışı demək olar ki, yox dərəcəsidir. Bu vəziyyəti dəyişmək, çayın bəri tərəfində Roda Sten ərazisindən tutmuş bütün Höteborq boyunca tikintiyə başlayıb sahil zolağını abadlaşdırmaq məqsədilə böyük plan hazırlanır. Şəhər planına görə, sahil zolağı burada, ən yaxın körpünün önündə bitməlidir. Roda Sten isə plana daxil edilməyib. Bu çox pisdir, çünki onlar köhnə plan üzrə işləməyə məcburdur.

Misal üçün, ötən həftə həqiqətən qəribə bir vəziyyət yarandı. Höteborq limanına lüks kruiz gəmiləri – ən nəhəngləri gəlib durur. Onlar şəhərə daxil ola bilmir, körpünün hündürlüyü buna imkan vermir. Odur ki, indi kruiz gəmilərinin dayanması üçün yer axtarışı başlayıb. Elə bir dayanacaq yerini burada təşkil etmək təklifi vardı, ancaq plan varsa, bu təklif heç zaman təsdiqlənə bilməz. Ola da bilər ki, gəmiləri ümumiyyətlə şəhərdən çox uzaqda dayandırınlar. Bax, məhz elə buna görə istəyirəm ki, plan öz əlimizdə olsun və düzgün qərar qəbul edilsin.”

Roda Sten “STEALTH” şirkətini dəvət etdi. Həmin şirkət “Suları sınamaq” layihəsi üzrə (de)montaj təşəbbüsünü irəli sürmüşdü. Bu əraziyə gələn və ondan istifadə edən insanların Roda Sten-in və onun ətraflarının necə olması barədə təsəvvürləri ilə əlaqələndirilmiş bu layihə praktiki cəhətdən tam incəliyinə qədər işlənib hazırlanmışdı.

“Ətrafımızda yerləşən binaları bəyənmirik. Özümüz nəşə tikmək istəyirik. Ofis və ya gözə girən binaları istəmirik. Əraziyə nəzarət etmək istəyirik; iyirmi il ərzində olduğu kimi bundan sonra da ondan istifadə etmək istəyirik. Festivallar üçün, adamların istədiyi hər şey üçün istifadə etmək istəyirik. Bu baxımdan “STEALTH” layihəsi həm uğurlu, həm də uğursuz sayılmalıdır. Adamlar toplaşdı və sanki oynaya-oynaya gərək olan bütün qurğuları tikdilər. Bu – yaradıcılıq, öyrənmək baxımından həqiqətən möhtəşəm idi. Ancaq bu o demək deyil ki, biz burada binaların inşa olunmasını arzulayırıq. İstərdik ki, bura insanların istədiyi vaxt gəlib istədiyini edə biləcəyi bir yer olsun.”

Mia Krustersdotter Norman

120¹ hasarlar

Hasar panellərdən istifadə ərazinin ziyarətçi axınına uyğun hala salınmasına, tez və sadə yolla qurulmasına imkan yaradır.

120²

Müvəqqəti halı elə müvəqqəti vasitələrlə qaydasına salmaq kifayət edir.

121 ■ **açıq ərazi**

“Manifatture Knos” məkanı özü özlüyündə elə də qeyri-adi bir yer deyil ki, daxili həyatına xüsusi qeyri-adilik gətirsin. Kifayət qədər böyük və açıqdır; yerdə qalanı vəziyyətdən asılıdır.

“Bu məkandan cəmi beş-altı ay istifadə etmək olurdu. İndi isə biz sərbəst girişli park və bağ-bağça layihəsi üzərində çalışırıq. “Knos” sərbəstlik və qeyri-müəyyənlik məkanıdır. Yəni, burada istiqamətləndirmə, ya da bir əlaqələndirmə və ya bu kimi işləri idarə edən bir qrup mövcud deyil. Bura elə bir yerdir ki, burada hər bir kəs, digərləri ilə qarşılıqlı əlaqələr quraraq, düzgün hesab etdiyi istənilən işlə məşğul ola bilər, Bircə qaydamız var: kimin nə təklifi varsa, elə özü də həyata keçirir. Bu qədər.

Bura kortəbii hərəkətlər, ixtiralar məkanıdır – çox, çox açıq bir məkandır. Biz istərdik ki, burada onun özünə uyğun işlər görək.”

Mikele Bi

122 **incəsənət və yaradıcılıq üz-üzə**

Rəsmi mədəniyyətlə müstəqil mədəniyyət qarşı-qarşıya (uzaq məsafədən müşahidə).

Şəhərin tam bir məhəlləsi əvvəllər orduya məxsus idi. Ordu şəhəri tərk etdikdən sonra, həmin məhəllə ikiyə bölündü.

Bir yarısı dövlət tərəfindən idarə olunur. Mədəniyyət nazirliyi burada dövlətə məxsus mədəniyyət müəssisələrini inkişaf etdirdi, yeni binalar ucaltdı, yeni qurumlar təsis etdi.

O biri yarısı isə yerli hakimiyyət tərəfindən idarə olunur. İndi burada daha çox xırda təşkilatlara və müstəqil sənətkarlara, özünü öz gücünə idarə edən mədəniyyət ocaqlarına rast gəlinir.

İki hissənin arasında dar bir keçid var. Onun ortasından incəsənətlə yaradıcılıq məkanlarının sərhədini göstərən demarkasiya xətti çəkilib.

123 **son**

*Mərkəzin vaxtilə daha uğurlu günləri olub.
"Polymer" artıq TEH-in üzvü deyil, fəaliyyəti
də tədricən səngiməkdədir. Hərə öz layihəsi ilə
məşğuldur. Sonun yaxınlaşdığını hiss edirəm.*

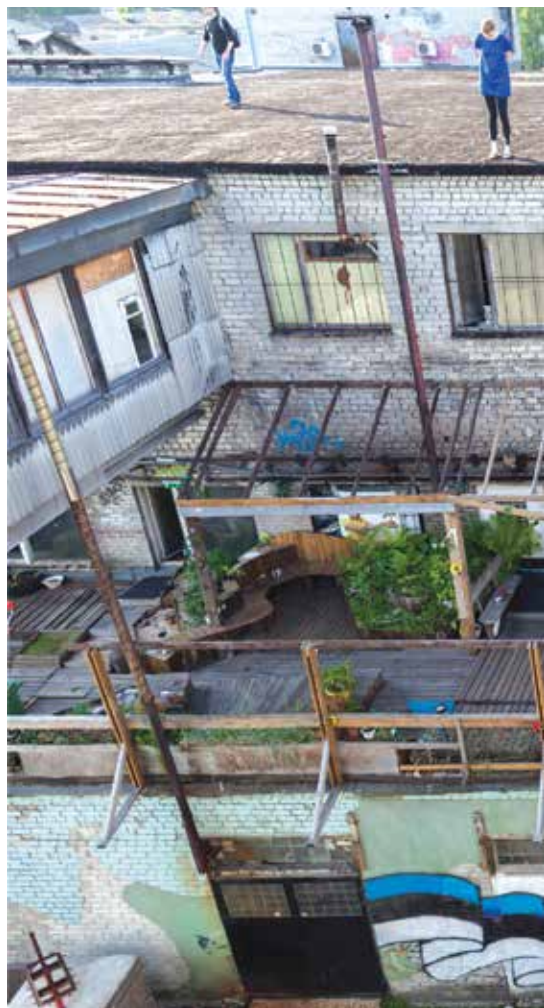
"Gələcək yoxdur. Düşünürəm ki, bu binanın gələcəyi yoxdur. Bəlkə də, gələcəkdə bu iş başqa adamlarla başqa bir yerdə davam etdirilə bilər. Ortaya daim yeni-yeni fikirlər çıxır.

Torpaq sahibi burada baş verənləri heç vecinə belə almır. Bilmirəm, nə üçün o, buranı belə halda saxlayır. Düşünürəm ki, o, bir uyğun məqam axtarır ki, buranın işini tamam bitirib, əvəzində başqa bir işlə məşğul olsun.

İnanmıram ki, buranı yeniləşdirib-gözləndirmək üçün bir yol tapmaq mümkündür. Bilmirəm, buna görə üzülürəm, yoxsa yox. Bəlkə də belə daha yaxşıdır. Daha uğurludur.

Sahibi ilə üçaylıq müqavilə müəyyən mənada azadlıq hissi yaradır, bir növ sərbəst olursan – nə edəcəyini bilirsən, görürsən ki, bir yerdən yapışmısan, qaxsıyıb qalmısan. Bəlkə də, nəyinsə dağılmasını böyük dərd kimi qəbul etmək lazım deyil, bəlkə başqa bir yerdə tamam ayrı bir iş baş tutacaq."

Tanel Saar

124 **Müəllif təşəkkür edir**

2014-cü ildə çap edilmişdir.

1-cinəşr, 700 nüsxə

Nəşriyyatçı

| “Truc sphérique” nəşriyyatı, “Stanica
Žilina-Záriečie” mədəniyyət mərkəzi,
www.stanica.sk

Çap və cildləmə

| i + i print spol s.r.o.

Redaktor, mətnin müəllifi

Peter Lenyi

Tərtibatçı rəssam

Marsel Bençik

Peter Lişka

İllüstrasiyalar üzrə redaktor

| Peter Snadík

Redaktorlar

| Marek Adamov

Robert Blaško

Pavla Lenyiova

Peter Hapčo

Tərcümə, düzəlişlər

| Monika Šustekova

Sendi Fitscerald

Kristofer Ketçum

Yelena Aqya Bunturaki

Kitabın ərsəyə gəlməsinə kömək edənlər

| Katarina Qatyalova

Marek Harçarik

Matej Veverka

Estell Veys-Tisman

Marta Blaškova Manakova

Jana Bayerova

Respondentlər / Həmmüəlliflər

| Ada Arduini

Aqata Etmanoviç

Aqne Tuskeviçute

Emeli Snayers

Andrea Alba

Asya Filippova

Benedek Vasak

Borut Venzel

Kamilla de Vit

Kor Şlosser

Dzintars Zilqalvis

Enriko Blasi

Federika Roççi

Jadranka Plut

Yuri Battaqlini

Karl Hollberg

Keyt Zilqalve

Lemmit Kaplinski

Marek Adamov

Marton Bauer

Maurisio Buttatso

Mia Kristersdotter Norman

Mişel Bi

Monika Çabanova

Nataşa Serets

Olli Hietacervi

Paola Simoni

Pol Boqen

Robert Blaško

Sandra Jöqeva

Sandra Ottoson

Sendi Fitscerald

Semolinika Tomiç

Ziqrid Nimer

Stuba Nikula

Tanel Saar

Torsten Reytlər

Verner Viartalla

“Living Underground 2012”
seminarının iştirakçıları / lektorlar

| Adam Qəbrayən

Alison Killing

Kor Şlosser

Yuri Battaqlini

Katarina Qatyalova

Karl Hollberg

Lea Linin

| Lubitsa Seqeçova
 Marsel Bençik
 | Martin Jançok
 Maurisio Buttatso
 Mişel Bi
 Natalya Novik
 Nina Vurdelya
 Peter Lenyi
 Peter Lişka
 Semolinika Tomiç
 | Stuba Nikula
 Yaroslav Taranov
 | Zuzana Qodalova

Fotoşəkillər, qrafika (hekayənin nömrəsi ilə birlikdə)

| Peter Lenyi: 6e, 9, 13, 14, 15, 18, 22, 25, 30b, 30g, 30h, 37, 51a, 42, 43, 44, 46, 52, 54, 58b, 61, 63, 65, 72, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 82 a-b, 82e-h, 85, 91, 92, 94, 95, 103, 105, 107, 108, 109, 115, 120a, 121, 122
 | Peter Snadik: 5, 6a, 6d, 7, 20, 27, 30c, 30e, 30f, 30j, 35, 45, 47, 48, 51, 53, 55, 56, 57, 59, 60, 62, 64, 67, 70b-e, 71b, 73, 82c, 82i, 82k, 83, 86, 88, 93, 99, 100, 101, 102, 104, 106, 110, 111, 113, 116, 117, 120b, 123
 | Lusiya Blanarikova: 16, 29, 31, 36, 38, 39b, 43b, 58a, 70a, 71a
 | “Stanica” mərkəzinin arxivindən: 21, 23, 30d, 33, 34, 69, 90, 98, 118
 | “Melkweg” mərkəzinin arxivindən: 6c, 24, 30a, 30i, 82d, 82j
 | “A38” mərkəzinin arxivindən: 6b, 17, 112
 | “Google Earth” proqramı vasitəsi ilə əldə edilən şəkillər: 4, 19
 | Antik Teatrın arxivindən: 32, 39a
 | “ThisWayDesign” şirkətinin arxivindən: 3
 | Zuzana Qodalova 24
 | Attila Urban: 40
 | “ufaFabrik” mərkəzinin arxivindən: 114
 | “STEALTH.unlimited” agentliyinin arxivindən: 119

Qeydə alınma tarixi

2005/05
 “Buenaventura”, Castelfranco Veneto
 qəsəbəsi

2012/05
 | A38, Budapest
 | Bakelit MAC, Budapest
 | Tabačka Kulturfabrik, Koşise

2012/08
 “Stanica Žilina-Záriečie” mədəniyyət qovşağı
 | Melkweg, Amsterdam
 | Antik teatr, Barcelona

2012/09
 | ufaFabrik, Berlin
 Not Quite, Fengersfors
 | Röda Sten konsthall, Höteborq
 | Moritzbastei, Leipsig
 “Fabrika” Yaradıcı istehsalat mərkəzi, Moskva

2012/12
 | WUK, Wien

2013/02
 | Mains d'Oeuvres, Paris

2013/05
 | Pekarna magdalenske mreže, Maribor
 | Metelkova, Lyublyana
 | Interzona, Verona
 | OZU, Monteleone Sabino
 | Manifatture Knos, Lecce
 | DOM, Bologna

2013/07
 | “Lajniya Nova” teatri, Krakov
 | NOASS, Riqa
 | Menü spaustuvė, Vilnüs
 | Kultuuritehas Polymer, Tallinn
 | Suvilahti, Helsinki
 | Kaapelitehdas, Helsinki
 | Korjaamo, Helsinki
 | Verkatehdas, Hämeenlinna
 | Creative Centre Carnation, Tartu
 | Fabryka Sztuki, Łódź

2013/12
 “Village Underground”, London
 | Nová synagoga, Jilina

125 ■ İştirakçıların siyahısı

A38, Macaristan, Budapeşt,	www.a38.hu
Antil Teatr, İspaniya, Barselona,	www.anticteatre.com
Art Factory Łódź, Polşa, Łódź,	www.fabrykasztuki.org
Arts Printing House, Litva, Vilnüs,	www.menuspaustuve.lt
Bakelit Multi Ars Centre, Macaristan, Budapeşt,	www.bakelitstudio.hu
Buenaventura, Italiya, Kastelfranco Veneto,	www.buenaventura.it
CCI Fabrika, Rusiya, Moskva,	www.proektfabrika.ru
Creative Centre Carnation, Estoniya, Tartu,	www.nelk.ee
DOM La Cupola Del Pilastro, Italiya, Bolonya,	www.lacupola.bo.it
Interzona, Italiya, Verona,	www.izona.it
Kaapelitehdas, Finlandiya, Helsinki,	www.kaapelitehdas.fi
Korjaamo, Finlandiya, Helsinki,	www.korjaamo.fi
Kultuuritehas Polymer, Estoniya, Tallinn,	www.kultuuritehas.ee
Mains D'Oeuvres, Fransa, Sen-Uan,	www.mainsdoeuvres.org
Manifatture Knos, Italiya, Leççe,	www.manifattureknos.org
Melkweg, Hollandiya, Amsterdam,	www.melkweg.nl
Metelkova, Sloveniya, Lyublyana,	www.metelkovamesto.org
Moritzbastei, Almaniya, Leipsiq,	www.moritzbastei.de
NOASS, Latviya, Riqa,	www.noass.lv
Not Quite, İsveç, Fengersfors,	www.notquite.se
Nová synagóga, Slovakiya, Jilina,	www.novasynagoga.sk
OZU, Italiya, Monteleone Sabino,	www.ozu.it
Pekarna magdalenske mreže, Sloveniya, Maribor,	www.pekarna.org
Röda Sten konsthall, İsveç, Höteborq,	www.rodasten.com
Stanica / Truc sphérique, Slovakiya, Jilina,	www.stanica.sk
Suvilahti, Finlandiya, Helsinki,	www.suvilahti.fi
UfaFabrik, Almaniya, Berlin Tempelhof,	www.ufafabrik.de
Verkatehdas, Finlandiya, Hämeenlinna,	www.verkatehdas.fi
Village Underground, Büyük Britaniya, London,	www.villageunderground.co.uk
WUK, Avstriya, Vyana,	www.wuk.at
Tabacka kulturfabrik, Slovakiya, Kositse,	www.tabacka.sk
Teatr Łaźnia Nowa, Polşa, Krakov,	www.laznianowa.pl

Culture
Programme

“Engine Room Europe” – müstəqil incəsənət xadimlərinə və onların yaradıcılığına həsr olunmuş üçillik (2011-ci ilin aprelindən 2014-cü ilin mayına qədər) fəaliyyət proqramı idi. Proqram “Trans Europe Halles” (TEH) şəbəkəsi tərəfindən başlatılmış, koordinasiya şəbəkənin digər 10 təsisçi üzvü ilə birlikdə Melkweg (Amsterdam, Hollandiya) mədəniyyət mərkəzi tərəfindən həyata keçirilmişdir. “Engine Room Europe” proqramı Avropa Komissiyasının dəstəyi ilə maliyyələşdirilmişdir. Bu kitabda verilən məlumatlar ancaq müəllifin düşüncələrini əks etdirir və həmin məlumatlardan hər hansı bir şəkildə istifadə olunması ilə əlaqədar Komissiya məsuliyyət daşımır.

*Kitabı internet vasitəsi ilə bu ünvandan sifariş edə
bilərsiniz: www.designhandbook.bigcartel.com*

Biz müvəffəq olduq, çünki işimizi yaxşı gördük.

